

Torsdagen den
20 maj 1976

Torsdagen den 20 maj

Kl. 11.00

Om tandvårdsförsäkringen för vissa handikappgrupper

§ 1 Justerades protokollen för den 12 innevarande månad.

§ 2 Om tandvårdsförsäkringen för vissa handikappgrupper

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Nygrens* (s) den 7 maj anmälda fråga, 1975/76:359, och anförde:

Herr talman! Herr Nygren har frågat mig om utredningen om särskilda ersättningsregler för vissa handikappgrupper inom allmänna tandvårdsförsäkringen har slutförts och när i så fall ersättningsreglerna kan meddelas.

Riksförsäkringsverket har fått regeringens uppdrag att i samråd med socialstyrelsen utreda dels möjligheterna att avgränsa de patientgrupper som på grund av sitt handikapp eller sin allmänsjukdom åsamkas tandskador på ett direkt eller indirekt sätt, dels behovet av särskilda ersättningsregler inom tandvårdsförsäkringen för dessa grupper. Utredningsuppdraget skall fullgöras i kontakt med företrädare för patientgrupper med olika handikapp.

Socialstyrelsen har i anslutning till nämnda uppdrag genom en särskild arbetsgrupp kartlagt de handikappgrupper där det kan finnas ett samband mellan handikapp och tandsjukdomar. Styrelsens rapport har nyligen överlämnats till riksförsäkringsverket, som på grundval av detta material nu skall ta ställning i avgränsningsfrågan i samråd med socialstyrelsen samt överväga vilka särskilda ersättningsregler som kan vara motiverade. I avvaktan på riksförsäkringsverkets förslag är det inte möjligt att f. n. ange vilka åtgärder som erfordras på detta område och tidpunkten för sådana åtgärder.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Det ärende jag har tagit upp är viktigt, såsom socialministern påpekade i propositionen om tandvårdsförsäkringen 1973. Jag vill understryka att de förmåner som tandvårdsförsäkringen ger enligt 9 § tandvårdstaxan är av stor betydelse för de grupper den omfattar. Men redan i remissvaren till försäkringsutredningens förslag påpekade mycket tunga remissinstanser, som t. ex. LO, HCK, statens handikappråd och socialstyrelsen att det hos flera grupper handikappade förekommer tandskador som har ett direkt eller indirekt samband med deras handikapp. För att kartlägga dessa önskade man få till stånd en utredning som också skulle föreslå nya ersättningsregler, som kunde ge bättre jämställdhet med de grupper

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om statligt bidrag
till visst slag av
informationskrifter
om främmande
länder*

som f. n. omfattas av 9 §.

Socialministern tog fasta på detta förslag och utlovade i propositionen att riksförsäkringsverket i samråd med socialstyrelsen skulle få ett utredningsuppdrag. Under den tid försäkringen varit i kraft har man fått erfara de stora problem som ligger i att vi saknar särbestämmelser för olika handikappgrupper. Balansgången i bedömningarna har varit mycket svår. Jag är övertygad om att det svar socialministern nu har lämnat kommer att mottas med stor tillfredsställelse såväl av de stora handikapporganisationerna och deras medlemmar som av de tandläkare som har väntat på detta utredningsresultat.

Jag vill bara avslutningsvis uttala den förhoppningen att riksförsäkringsverket nu mycket snabbt skall slutföra sitt utredningsuppdrag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om statligt bidrag till visst slag av informationskrifter om främmande länder

Fru statsrådet SIGURDSEN erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) den 5 maj anmälda fråga, 1975/76:351, till herr utrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat utrikesministern om det är lämpligt att statlig myndighet beviljar bidrag till informationskrifter som kan uppfattas som propaganda för främmande stater. Herr Molin nämner särskilt boken *Brännpunkt Korea*, utgiven av Informationsgruppen för Korea. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den nämnda skriften har till en del finansierats av styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Informationsgruppen för Korea har sålunda av SIDA fått bidrag på sammanlagt 8 000 kr. för ett informationsprojekt om Korea som totalt beräknas kosta 40 000 kr.

Det ingår som bekant i SIDA:s uppgifter att sprida upplysning om utvecklingsländerna och om de sociala, politiska och ekonomiska faktorernas roll i utvecklingen. Denna arbetsuppgift sköter SIDA bl. a. genom att på grundval av ansökningar från enskilda organisationer bevilja bidrag till olika informationsprojekt. Det ankommer på de mottagande organisationerna själva att ta ansvar för informationens utformning och innehåll. Avsikten med bidragsgivningen är att ge möjlighet för organisationer med olika samhällsåskådning att ge sin syn på utvecklingen i u-länderna. Med denna målsättning är det ofrånkomligt att en del av den bidragsfinansierade informationen kan te sig kontroversiell.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Sigurdson för svaret på min fråga.

Vi har i Sverige en vidsträckt yttrande- och tryckfrihet, som möjliggör för olika åsikter och värderingar att komma till uttryck i debatten. Det

råder enighet om att rätten till kritik av vårt grundläggande styrelseskick, demokratin, och till propaganda för andra styrelseskick, t. ex. kommunistiska diktaturer, skall vara tryggad i grundlagen.

En helt annan sak är om staten skall ge ekonomiskt stöd åt icke-demokratisk propaganda, och det är det som jag har aktualiserat i min fråga till utrikesministern.

Frågan gäller en debattbok om Korea, Brännpunkt Korea, som nyligen utgivits och tillställts bl. a. riksdagens ledamöter. Boken är i långa stycken en propagandaskrift för den kommunistiska diktaturen i Nordkorea – en regim som i fråga om öppenhet och respekt för demokratiska värden ligger ovanligt långt borta från svenska ideal. Jag skall inte ägna mig åt högläsning ur boken, eftersom ingen har bestritt att den har en sådan karaktär. Det räcker att påminna om att man där driver den historiskt vederlagda tesen att Nordkorea inte var angripare i Koreakriget, att man baserar framställningen på vetenskapligt sönderkritiserade verk som Crofts och Horowitz, och att man okritiskt hyllar vad man kallar patrioten Kim Il Sund, dvs. Nordkoreas kommunistiske diktator under många år.

I bokens förord tackar författarna SIDA för ett ekonomiskt anslag, och vi har också fått en uppgift från statsrådet Sigurdsen om detta stöd.

Frågan är nu om det är förenligt med SIDA:s ställning som ett offentligt statligt biståndsorgan att ge ekonomiskt stöd åt framställningar av det här slaget. Statsrådet Sigurdsen säger att i SIDA:s uppgifter ingår att sprida information och upplysning om utvecklingsländerna. Men borde då inte skrifter som är utgivna av SIDA eller med SIDA:s stöd syfta till att ge en någorlunda balanserad bild av utvecklingsländerna, en bild av såväl positiva som negativa inslag i båda de koreanska staterna i detta fall?

Statsrådet säger avslutningsvis att syftet är att grupper med olika samhällsåskådning på det här viset skall få utveckla sin syn på förhållandena i utvecklingsländerna. Om man har givit stöd åt en skrift som syftar till att göra propaganda för den nordkoreanska sidan mot den sydkoreanska, borde man då inte försöka få fram en skrift med fakta som gen mera balanserad bild av förhållandena i båda de koreanska staterna? Borde det inte för SIDA som en opartisk statlig förvaltningsmyndighet vara angeläget att åstadkomma en i förhållande till denna skrift mera balanserad bild av förhållandena i dessa båda utvecklingsländer?

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Det är riktigt, som herr Molin sade inledningsvis, att vi har en mycket vidsträckt yttrandefrihet. Jag var kanske litet förvånad över att frågeställaren i detta sammanhang var en folkpartist och att det var herr Molin, som ju är den som speciellt kämpar för och bekänner sig till att vi skall värna om våra demokratiska fri- och rättigheter. Det är, herr Molin, inte bara fråga om att vi skall uttala oss för denna princip, utan vi måste också i konkret handling kunna stå för den.

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om sammansätt-
ningen av utredning
om företagshälso-
vården*

Jag har i tidigare debatt om en annan skrift här i kammaren sagt att varken SIDA eller regeringen står bakom de åsikter som presenteras i ett informationsmaterial av detta slag. I den här boken står klart angivet att det är författarna själva som svarar för innehållet. Jag menar att det är viktigt att olika samhällsuppfattningar får komma till tals.

Till herr Molins fråga vill jag säga att jag tror att SIDA mycket väl, om en annan grupp vill beskriva Sydkorea från sina synpunkter och ge en annan bild av läget, kommer att bevilja medel även för ett sådant informationsprojekt.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Som jag sade inledningsvis har det här inte att göra med frågan om yttrandefriheten. Självfallet måste kritiska framställningar av detta slag, även om de vänder sig emot det demokratiska styrelseskicket, ha samma rätt till spridning som andra. På den punkten är det ingen skillnad mellan fru statsrådet och mig, så vi kan lämna den saken.

Min fråga här gällde om det inte är ett problem för SIDA som offentligt statligt biståndsorgan att ge ekonomiskt stöd åt en framställning som är starkt partisk. Jag menar att ett ämbetsverk är beroende av att man har ett visst förtroende för det som en opartisk myndighet. Detta gäller många verk, men kanske särskilt SIDA som har att ta ansvaret för det svenska biståndet till olika länder i världen.

Detta var bakgrunden. Med den bakgrunden tycker jag statsrådet Sigurdsen kunde ha visat en litet mera beklagande attityd inför att man i det här sammanhanget medverkat till en så pass renodlad propagandaskrift för den nordkoreanska sidan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om sammansättningen av utredning om företagshälsovården

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Romanus* (fp) den 6 maj anmälda fråga, 1975/76:352, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Romanus* har frågat chefen för socialdepartementet om denne vill medverka till att den nyligen tillsatta utredningen om företagshälsovården tillföres företrädare för företagsläkare och företags-sköterskor. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Ledamöterna i utredningen om företagshälsovården och den yrkesmedicinska verksamheten representerar arbetsmarknadens parter, sjukvårdshuvudmännen och arbetarskyddsmyndigheterna. Som ledamöter har också tillkallats två representanter för riksdagen. Till utredningen har vidare knutits parternas experter i fråga om företagshälsovård. Den praktiska expertkunskap som företagshälsovårdens utövare har skall

självfallet tas till vara i utredningsarbetet och jag kan försäkra herr Romanus att så också kommer att ske. Jag avser här inte bara företagsläkarna och företagssköterskorna utan även skyddsingenjörerna och andra personalkategorier såsom sjukgymnaster och personal med beteendevetenskaplig inriktning.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret får jag be om ursäkt för att jag har ställt frågan till fel person. Det var ett misstag av mig och inte avsett som en oartighet.

Denna utredning har sju ledamöter och elva experter. Det är en stor samling människor. Då har det naturligtvis väckt uppmärksamhet och misstränkning att de som arbetar direkt med företagshälsovården inte är representerade.

Det är bra att arbetsmarknadsministern säger att deras expertkunskaper skall tas till vara. Innebär detta att personer från dessa kategorier kommer att utses till experter? Det vore i så fall värdefullt.

Uppräkningen av alla de olika kategorier som är inblandade i företagshälsovården hoppas jag inte syftar till att visa att det skulle vara omöjligt att få med experter i varje fall från företagsläkare och företagssköterskor.

Man kan ifrågasätta om det är en riktig avvägning att ta med så många centralt placerade experter, inte mindre än två från Arbetsgivareföreningen och tre från kanslihuset, för att ta bara ett par exempel, medan det inte finns någon från dem som arbetar på fältet. Men om svaret innebär att man nu får experter från i varje fall de två kategorier som jag har nämnt och kanske någon ytterligare, är jag tacksam för det.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Svaret på frågan är att vi kommer att tillse att utredningen får experter från de nämnda kategorierna.

Herr Romanus vet mycket väl att en utredning inte får alla de experter den skall ha från början. Under utredningsarbetets gång ser utredningen själv till att den får experter. Det är inte rimligt att regeringen säger till en utredning när den börjar: Här får ni dessa experter – därmed punkt och slut.

Det är alldeles uppenbart att precis som alla andra utredningar skall denna utredning undan för undan få den expertis som den behöver, och det är just de kategorier som herr Romanus har frågat om.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för den ytterligare precisering som arbetsmarknadsministern här har gjort. Jag tror att den kommer att väcka stor tillfredsställelse i de berörda grupperna.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Om sammansättningen av utredning om företagshälsovården

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om tidsplaneringen
för fullgörande av
vapenfri tjänst*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöill ordet för att besvara herr Jonssons i Alingsås (fp) den 14 maj anmälda fråga, 1975/76:366, och anförde:

Herr talman! Herr Jonsson i Alingsås har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att förkorta de vapenfria tjänstepliktigas nuvarande väntetider på inkallelse till grundutbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsens möjligheter att i dag kalla in vapenfria tjänstepliktiga begränsas i huvudsak av reglerna i vapenfrilagen om vilka tjänstgöringsalternativ som kan komma i fråga. Den pågående vapenfriutredningen, som beräknas avge sitt betänkande under hösten 1976, skall bl. a. undersöka möjligheterna att finna flera eller andra tjänstgöringsalternativ inom sådan samhällsnyttig verksamhet som kan anses höra till totalförsvaret i allmän mening. När utredningens förslag föreligger är det möjligt att bedöma om tjänstgöringsalternativen för de vapenfria kan ökas och därmed väntetiderna förkortas.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Tillströmningen av vapenfria från vapenfrinämnden till AMS vapenfrisektion har ökat under senare år. Detta är bl. a. ett resultat av den förstärkning som vapenfrinämnden fått. Ca 1 300 per år medges vapenfri tjänstgöring, och enligt budgetpropositionen i år beräknas antalet ligga kvar på denna nivå under de närmaste åren.

AMS har begärt att få en förstärkning av antalet tjänstgöringsdagar för att åstadkomma en balans mellan tillströmningen av vapenfria och placeringen av dem. Men varken regeringen eller riksdagen medgav fler än 325 000 tjänstgöringsdagar, vilket enligt AMS beräkningar endast räcker till att ta in ca 900 vapenfria tjänstepliktiga. Detta leder till att kön av vapenfria, som torde uppgå till ca 2 500, kommer att få en påspädning med 400 man per år. Det medför i sin tur att de vapenfria får fullgöra sin tjänstgöring allt senare. I dag ligger medelåldern på nära 23 år, och den kommer att öka med sex månader per år om nuvarande tilldelning av tjänstgöringsdagar hålls oförändrad. Detta skall jämföras med att medelåldern för dem som gör vanlig militärtjänst är under 20 år.

Den problemställning som jag har aktualiserat för statsrådet Bengtsson är: När vi har haft en lång kö av vapenfria de senaste åren, är det då rimligt att vi tillåter en ökning av denna s. k. köbildning genom att de vapenfria inte kallas in till tjänst och får utföra den i beräknad tid?

Jag tackar statsrådet Bengtsson för svaret, men låt mig tillägga att jag är besviken på det. Herr Bengtsson säger:

”Arbetsmarknadsstyrelsens möjligheter — — begränsas i huvudsak av reglerna i vapenfrilagen om vilka tjänstgöringsalternativ som kan komma i fråga.” Det är egentligen ett svar på en annan fråga, nämligen hur reglerna för vapenfri tjänst skall vara, och den har jag inte ställt — även om den också är väsentlig.

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om tidsplaneringen
för fullgörande av
vapenfri tjänst*

Begränsningen utgörs enligt mitt sätt att se av den medelstilleddning som i dag gäller. AMS får 325 000 tjänstgöringsdagar och behöver 400 000. Här blir det alltså ett ackumulerat behov, och jag vill upprepa min fråga som jag ställde förra veckan: Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att möjliggöra för de vapenfria värnpliktiga att få fullgöra sin tjänst inom beräknad tid?

Jag vill att statsrådet prövar detta. Det finns ett par vägar att gå. Den ena är att göra en omfördelning i den totalram som finns. Den andra är att få tilläggsanslag av riksdagen. Jag vet att konsekvenserna kan bli svåra, och vi löser inte frågan genom att passivt åse problemen.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag är helt medveten om de problem som de vapenfria har att brottas med. Men som framgick av mitt svar är det de begränsade tjänstgöringsalternativen som är orsaken. Riksdagen behandlade ju frågan för en månad sedan. Hela riksdagen godkände denna motivering, och ingen yrkade på någon ökning. Man var nämligen medveten om att det inte hjälper att få pengar om man inte har tjänstgöringsalternativ. Det senaste budgetåret hade arbetsmarknadsstyrelsen möjligheter att ge 325 dagar men kunde bara åstadkomma 320. Därför är det alldeles nödvändigt att vi snabbt får fram flera tjänstgöringsalternativ. När utredningens betänkande kommer är jag beredd att se till att de tjänstgöringsalternativ man får fram också skall ekonomiseras.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för att statsrådet Bengtsson är beredd att, när vi får vapenfriutredningens förslag, dra konsekvenserna av det och framlägga förslag. Men kortsiktigt löser detta naturligtvis inte problemen.

Då det gäller påpekkandet att riksdagen godkände regeringspropositionen är naturligtvis bekymret att vi som enskilda ledamöter har svårt att se alla konsekvenser. I propositionen fördes ett resonemang om antalet tjänstgöringsdagar, och eftersom vi inte i detalj känner till hur många dagar som varje vapenfri skall tjänstgöra etc., kan detta vara svårt att överblicka. Det var ett av skälen till att jag inte motionsledes aktualiserade denna fråga.

Men när vi nu ändå ser att situationen är att kön växer, så måste vi göra något åt detta. Då säger statsrådet att vi inte har möjlighet att placera dessa vapenfria. Ja, är det så? AMS hävdar ju för sin del att t. ex. de kommuner som har fått vapenfria i sin tjänst – Stockholm, Järfälla, Uppsala, Täby, Örebro m. fl. – nu kommer att förlora sina vapenfria. Jag har ett bestämt intryck av att dessa kommuner inte har någon svårighet att klara en sådan placering. Statsorganet SIDA, som nu har ca 20 vapenfria, kommer under nästa budgetår att bli helt utan.

Vi har fått en snabbare handläggning i vapenfrinämnden, och det är bra. Men vi har fått det problem som försvarsutskottet varnade oss för

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om tidpunkten för
införande av en
femte semester-
vecka*

1973, nämligen att vi för över en balans till en ny balans. Balansen i vapenfrinämnden har blivit en balans hos arbetsmarknadsstyrelsen. Riksdagen sade att det vore olyckligt om så skedde. I dag har vi en kö på över 2 000. Den ökar med 400 om året, om vi inte gör någonting åt detta. Därför vill jag vädja till herr statsrådet Bengtsson att pröva huruvida en omfördelning av medel eller en förstärkning av resurserna på detta område för AMS del skulle kunna förbättra situationen för de vapenfria.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om tidpunkten för införande av en femte semestervecka

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöill ordet för att besvara herr *Hagbergs* i Borlänge (vpk) den 17 maj anmälda fråga, 1975/76:367, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge har frågat mig om tidpunkten för införande av en femte semestervecka.

Regeringen kommer i höst att lägga fram förslag om fem veckors semester för alla. Förslaget kommer också att innehålla en rad andra förbättringar av semestervillkoren, t. ex. rätt att spara semesterveckor till sammanhängande långledighet, bättre semestervillkor för nyanställda och deltidsanställda och en viss förstärkning av semesterlönen.

Det förslag från 1974 års semesterkommitté som jag mottog i november månad 1975 var utformat så att ett genomförande i och för sig var tekniskt möjligt redan år 1977.

Vid remissbehandlingen av utredningsförslaget framkom emellertid tvivel på att en så omfattande reform skulle kunna genomföras i den snabba takt kommittén tänkt sig. Bl. a. påpekades behovet av tid för förhandlingar för att lösa vissa frågor avtalsvägen. Vidare har framhållits att denna reform måste vägas mot andra angelägna önskemål när 1977 års löneutrymme skall disponeras.

Regeringen har mot denna bakgrund funnit att ett genomförande 1978 framstår som mest välmotiverat.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på frågan.

När 1974 års semesterkommitté lađ fram sitt förslag om den femte semesterveckan, ville man genomföra den 1977. Så dröjde det inte många månader förrän Svenska arbetsgivareföreningens chef Giesecke aviserade sitt motstånd mot förslaget – det skulle bli för dyrt. Och sedan dröjde det inte länge förrän den socialdemokratiska finansministern hade ungefär samma argumentering. Därefter kom LO-chefen Gunnar Nilsson och talade om, att man skulle få välja mellan en femte semestervecka och löneförhöjningar.

Det var alltså reaktionen från arbetsköparna, regeringen och LO-led-

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om tidpunkten för
införande av en
femte semester-
vecka*

ningen på ett förslag som aktualiserats här i riksdagen flera gånger och som har en bra förankring ute på arbetsplatserna.

Men reaktionerna på arbetsplatserna var positiva till förslaget om en femte semestervecka redan nästa år. Man hälsade alltså kommitténs förslag med tillfredsställelse.

När nu genomförandet av den femte semesterveckan skjuts upp till 1978, så är det ju en eftergift för arbetsköparnas krav och ett svek mot de arbetare som har de tyngsta jobben och de sämsta arbetsmiljöerna. Jag kan bara gå till mitt hemlän och redovisa tre reaktioner från stora arbetsplatser som har tunga, hårda jobb och som har de sämsta arbetsmiljöerna.

Järnbruksarbetarna i Smedjebacken protesterade direkt när finansminister Sträng hoppade in i debatten, och de krävde en femte semestervecka nästa år.

Min egen fackförening inom Metall vid Domnarvets järnverk uttalade så sent som i april att man ville ha den femte semesterveckan redan nästa år.

Pappersbruksarbetarna i Kvarnsveden är också förgrymmade över att genomförandet av den femte semesterveckan skjuts upp, då reformen verkligen skulle förbättra deras skiftschema, när de tidigare har fått en arbetstidsförkortning.

Arbetsmarknadsministerns motivering att s. k. tekniska hinder har kommit fram vid remissbehandlingen är väl ändå en form av svepskäl för att man inte skulle kunna klara av de här förhandlingsuppgörelserna. I budgetpropositionen aviserade ju arbetsmarknadsministern att man snabbt skulle få fram ett förslag, så att förhandlingarna skulle kunna genomföras.

När det gäller de ekonomiska hindren för löneuppgörelsen, så accepterar tydligen både regeringen och LO den ram som det är fråga om, vilket nu kommer att drabba just arbetarna i de tyngsta jobben och de sämsta arbetsmiljöerna. De skall tydligen köpa den femte semesterveckan. Borde det inte vara ett rättvisekrav att just de här människorna, som har de hårdaste arbetena, fick den femte semesterveckan betald av dem som profiterar på deras arbete?

Mot denna bakgrund tycker jag det är anmärkningsvärt att den socialdemokratiska arbetsmarknadsministern anser att det är välmotiverat att man först 1978 skall genomföra den femte semesterveckan och alltså skjuter på den ett år. Är det ändå inte ett svek mot de här arbetargrupperna?

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Regeringen har ju aldrig bestämt sig för att det skulle genomföras en semesterreform 1977, utan regeringen har tagit ställning först nu, och reformen skall träda i kraft 1978. Det beror bl. a. på att kommittén inte hade i uppgift att göra någonting annat än att utarbeta ett förslag om den femte semesterveckan. Kommittén har också utarbetat

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om tidpunkten för
införande av en
femte semester-
vecka*

en teknisk lösning, som gör det möjligt att genomföra reformen 1977. Men kommittén har ju inte gjort några avvägningar rörande löneutrymmet 1977.

Det glädjande med den reform vi nu för fram är att alla kan få full semester 1978 utan att det påverkar löneutrymmet 1977. Vid tidigare semesterreformer har vi ju låtit systemet träda i kraft ett år, och man har först året därefter fått glädje av reformen, oaktat den har påverkat löneutrymmet.

Reformen kommer alltså 1978 med full kraft.

Vi vet ju att löneutrymmet 1977 är in-tecknat med skattereformen och med en del andra ting; bortåt 6 % är redan in-tecknat. Och jag kan tala om för herr Hagberg i Borlänge att jag har träffat många anställda i låglönegrupperna som säger att de är inte beredda att ta den femte semesterveckan 1977, för de förstår ju att det skulle påverka det tillgängliga löneutrymmet. De vill hellre att man 1977 tar en löneökning och att man så får semesterreformen 1978.

Herr Hagberg kan alltså inte tala för alla löntagare i det här landet. Det finns andra som har större möjligheter att göra det.

Dessutom reagerar jag en smula mot det sätt att argumentera som går ut på att de som har dålig arbetsmiljö skall finna sig i detta bara de får en veckas längre semester. Semesterlagen är en sak och arbetsmiljön en annan. Dålig arbetsmiljö skall angripas på sitt sätt, inte med en femte semestervecka.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Till det sista vill jag säga att arbetsmarknadsministern är ju också ansvarig för de arbetsmiljöer vi har i det här landet. Och är det så att arbetsmarknadsministern kan lägga fram sådana förslag att vi snabbt kan rätta till förhållandena på arbetsplatser av det slag som jag här har talat om, så är det utmärkt. Men vi vet ju att arbetsplatserna är sådana att det inte går att snabbt förändra dem, och då krävs det att arbetarna får en välbehövlig vila och rekreation.

Vad sedan gäller löneutrymmet har ju denna fråga inte diskuterats i nämnvärd grad ute på arbetsplatserna. Frågan att prioritera mellan en låglönesatsning och en femte semestervecka har inte tagits upp ute på arbetsplatserna, utan det är LO-ledningen som har gjort det. Ute på fältet har den frågan inte ställts. Därför är det fortfarande oklart vilket utrymme man skall ha och vem som skall betala den femte semesterveckan. Man kan ju inte gå så gent att man bara säger att man klarar av problemet genom att skjuta på det ett år. Då skall man tydligen helt plötsligt klara låglönesatsningarna; då finns det utrymme enligt arbetsmarknadsministerns sätt att argumentera. Men kommer man inte att inkräkta på löneutrymmet 1978 i så fall?

Nej, frågan här gäller om de arbetare som har de hårdaste och mest slitsamma jobben verkligen skall betala den femte semesterveckan genom att avstå från löneökningar, när vi har en så kraftig inflation som fallet

*Om åtgärder för att
förhindra spräng-
ningsolyckor på
arbetsplatser*

är i vårt land och som gör att löntagarna behöver vartenda öre de kan få i löneökning. Jag tycker att det är ett sätt att diskutera som innebär ett svek mot dessa löntagare, som är i sådant behov av en femte semestervecka så snabbt som möjligt.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Den överenskommelse som vi har träffat med löntagarorganisationerna i skattefrågan innebär att löntagarna får en 10-procentig löneökning redan innan man börjar förhandla om löneutrymmet. Men jag håller före att LO-ledningen har väl så god kontakt med arbetsplatsernas folk som herr Hagberg i Borlänge har. LO har inte träffat någon överenskommelse om detta, utan det är regeringen som har intagit denna ståndpunkt. Men jag utgår från att även LO-ledningen anser att man behöver ha det tillgängliga löneutrymmet 1977 just för att förbättra lönerna, och så tar vi den femte semesterveckan 1978, med den inskränkning som det kommer att få på löneutrymmet det året.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! I så fall konstaterar jag bara att både regeringen och LO-ledningen med detta ställningstagande och denna prioritering kommer att köra över de arbetargrupper som bäst behöver den femte semesterveckan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att förhindra sprängningsolyckor på arbetsplatser

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) den 27 april anmälda fråga, 1975/76:323, till herr arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat chefen för arbetsmarknadsdepartementet vilka slutsatser han drar av sprängningsolyckan i Husum och vilka åtgärder som kommer att vidtas för att förhindra en upprepning.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Låt mig först redovisa några fakta kring händelsen i Husum. Vid MoDoCell AB, Husums fabriker, pågår sedan en tid omfattande byggnadsarbeten med stora sprängningar i berg. Dagligen förbrukas 75–1 000 kg sprängämne. Arbetena utförs av AB Skånska Cementgjuteriet. På kvällen den 22 april i år detonerade ca 650 kg sprängämne som hade förvarats i en barack i anslutning till byggnadsplatsen. Ingen människa kom till skada. Däremot förstördes egendom till ett beräknat värde av ca 2,5 milj. kr.

Orsaken till explosionen har ännu inte kunnat klarläggas. Polisen arbetar efter flera olika teorier. En teori är att brand har uppkommit i

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om åtgärder för att
förhindra spräng-
ningsolyckor på
arbetsplatser*

en intilliggande byggnad och sedan spritt sig till den barack där sprängämnet förvarades. De omständigheter som kommer fram i samband med den tekniska undersökningen kommer naturligtvis att beaktas i framtiden i förebyggande syfte.

Enligt polisutredningen, som alltså ännu inte är avslutad, är det emellertid klart att sprängämnet hade förvarats i strid mot bestämmelserna i explosivvaruförordningen. Så stora mängder sprängämne som det här var fråga om skall förvaras i särskilda förrådsutrymmen, belägna på betydande avstånd från platser där människor regelbundet uppehåller sig. För förrådshållningen av sprängämne vid arbetsplats skall finnas en ansvarig föreståndare. Tillsynsmyndighet är länsstyrelse som till hjälp har polismyndigheten och sprängämnesinspektionen. Yrkesinspektionen har tillsynsuppgifter vid sprängningsarbeten.

En grundläggande förutsättning för att olyckshändelser av det här slaget skall kunna undvikas är givetvis att förvaringen av sprängämne sker i enlighet med de bestämmelser som finns. Här har arbetsgivare och tillsynsmyndigheter ett utomordentligt stort ansvar. På vad sätt det i detta avseende har brustit torde den pågående polisutredningen ge vid handen. Jag vill i sammanhanget också betona vikten av att de anställda, själva eller genom sina skyddsombud, slår larm om man upptäcker att bestämmelserna inte följs.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret på min fråga. Jag vill inte rikta någon kritik mot industriministern för att svaret dröjt så länge. Frågan ställdes redan den 22 april – det är snart en månad sedan. Jag förstår mycket väl att det har gjorts undersökningar för att komma underfund med orsaken till denna omfattande sprängningsolycka. Men enligt svaret, som i och för sig är både långt och omfattande, har man ännu inte nått dithän.

Om sprängningsolyckan, som inträffade i Husum i Örnsköldsviks kommun, hade skett på dagen kunde det ha gått verkligt illa. Då arbetar 150 människor på platsen. Nu inträffade den på natten, och det uppstod, som industriministern nämnde, endast omfattande materiella skador; ingen människa kom till skada. I annat fall hade det kunnat gå som i Lappo i Finland där 41 människor omkom för kort tid sedan.

Var ligger då huvudansvaret? Det måste ligga på Skånska Cement, som mot alla förordningar förvarade sprängämnen i en träbarack inom en barackstad som hade byggts upp. Det intressanta i sammanhanget är att ett jätteföretag som Skånska Cement helt kan nonchalera säkerhetsbestämmelserna, som statsrådet nyss refererat. Hur kan tillsynsmyndigheter och Skånska Cement ta så lätt på det stora ansvaret om åvilar dem? Jag skulle gärna – men jag hinner inte med det – vilja beröra varför förhållandena är sådana de är i Västernorrlandslän, där bl. a. miljöförhållandena på arbetsplatserna är under all kritik. Jag skulle själv vilja svara att det beror på att det är så ont om arbete. Alla som har

stått på en arbetsplats känner till att man under sådana förhållanden inte klagat alltför ofta – då vet man inte hur det går med jobbet.

Industriministern sade i slutet av svaret – och det tycker jag är alldeles utmärkt – att det är skyddsombuden och de anställda själva som skall kontrollera att bestämmelserna följs. Tidigare rådde det svåra förhållanden på de svenska arbetsplatserna. Numera, när skyddsombuden fått en bättre status, tycker man att det skulle vara lättare att undvika åsidosättande av bestämmelserna, men inte heller det har hjälpt.

En fråga till industriministern innan jag slutar – jag ser att tiden snart är ute. Industriministern säger i svaret: "Tillsynsmyndighet är länsstyrelse som till hjälp har polismyndigheten och sprängämnesinspektionen. Yrkesinspektionen har tillsynsuppgifter vid sprängningsarbeten." Jag har något undersökt den här frågan. Jag är ingen expert, och jag är inte heller sakkunnig på området, men det har berättats mig att polisen inte alls är utbildad på detta område. Folk som är anställda i affärer som säljer dynamit och andra sprängämnen menar att i stället brandkåren skulle ha den uppgift som polisen här har.

Det kanske är något man skulle se över? Jag frågar industriministern vad han tror om den saken.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Självfallet har det varit överläggningar med Skånska Cementgjuteriet. Företaget har själv erkänt att förvaringen skedde i strid mot gällande bestämmelser.

Skånska Cementgjuteriet har nu tillsatt personal som har som enda uppgift att sköta denna hantering på rätt sätt. Det är den lärdom som Skånska Cementgjuteriet dragit av olyckshändelsen. Det förklarar inte och försvarar inte heller vad som har skett. Företaget bär huvudansvaret, och det har jag också sagt i mitt svar.

Jag har redovisat gången vid övervakningen av gällande bestämmelser. Polisens möjligheter att läsa och tillgodogöra sig innehållet i en lagstiftning är stora. Det är framför allt den övervakande uppgiften som polisen skall svara för, men i samarbete med de inspektionsmyndigheter som finns och som har särskild utbildning.

Om brandkåren eventuellt skall kopplas in i sammanhanget får vi fundera på.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande uppgifterna.

Det händer emellertid rätt underliga saker som visar att kollen och ansvaret inte fungerar. Ungefär samtidigt som olyckan inträffade i Husum ligger en båt vid kaj i Örnsköldsvik. Den har en stor last av explosiva varor. Samtidigt har den också livsfarliga gifter ombord. Kajen spärras av. Sprängs båten i luften kan det ske en ny olycka. Hur kan något sådant få förekomma? Hur kan man få forsla gifter tillsammans med dynamit utan att någon reagerar?

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om val av plats för
bombfällningsöv-
ningar inom
flygvapnet*

Det finns fler exempel. Jag har i denna kammare vid flera tillfällen tagit upp frågan om gifterna vid KemaNord i Sundsvall, där de arbetande blev utsatta för påverkan med döden som följd.

Lastbilar gick med last av gift från Sundsvall till Malmö. Utan någon rentvättning skickades samma lastbilar med sallad och jordgubbar i öppna kartonger till Sundsvall. Den som upptäckte detta var huvudskyddsombudet för transportarbetarna, och han slog larm. Där ser man nyttan av att det finns skyddsombud och att de är på alerten. Nu meddelar tidningarna att mat fortfarande transporteras på bilar som också har gifter ombord.

Inrikesutskottet besökte för några år sedan Versteeghs, som tillsammans med USA = kapital äger fabriken GLC i Härnösand, och såg de upprörande förhållanden som rådde där. Jag tillskrev arbetarskyddsstyrelsen men fick givetvis ett svar som var ett goddag-yxskaft. En borgerlig riksdagsman som var med i delegationen sade när vi kom in på fabriken: "Detta om något måste vara helvetets förgårdar."

Jag kan ta exempel på exempel som visar hur industrierna ser ut i Västernorrlands län. Och vad är orsaken till de förhållandena? Jo, givetvis att det är så ont om sysselsättning i detta län, och därför kan arbetsköparna uppträda som de vill. Jag vill därför, herr industriminister, avsluta detta tal med en uppmaning om ännu större aktivitet för att skaffa industri till Västernorrlands län. Då skulle dessa problem kunna elimineras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om val av plats för bombfällningsövningar inom flygvapnet

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Ångströms (fp) den 12 maj anmälda fråga, 1975/76:363, och anförde:

Herr talman! Herr Ångström har frågat mig om inte bombfällning mot området Lycksmynen, som är riksbekant för sitt rika fågelliv, står i strid med de allmänna bestämmelser som är utfärdade för övningar inom försvarsmakten.

Under tillämpningsövningar inom flygvapnet bedrivs skjutning med skarp ammunition mot mål där säkerhet kan garanteras och där inmätning och utvärdering av skjutresultatet kan ske. Det aktuella området är sedan många år en av flygvapnets permanenta skjutplatser. Ett avtal med berörda markägare begränsar – bl. a. av naturvårdshänsyn – flygvapnets möjligheter att utnyttja målet under vissa perioder.

Enligt detta avtal skulle den aktuella bombfällningen kunna planeras äga rum 17–20 maj. Föranmälan hade gjorts och samråd hade tagits enligt överenskommelse. Chefen för flygvapnet beslutade emellertid av olika skäl att inte utnyttja området för skjutning och bombfällning.

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om val av plats för
bombfällningsöv-
ningar inom
flygvapnet*

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Tack för svaret!

Den direkta orsaken till frågan är i någon mån överspelad. Det blev ingen bombfällning över Lycksmymren. Anledningen härtill var den starka opinionen mot denna flygvapenövning.

I år har man inom naturvården proklamerat det s. k. våtmarksåret. Den här händelsen kom mycket olägligt med hänsyn till detta. Räkningar som gjorts på Lycksmymren visar att 45 olika fågelarter, varav en del mycket sällsynta, har häckat där i år. Platsen är riksbekant av den här anledningen. Det är just under denna tid på våren som området är känsligt från den här synpunkten. Tidigare flygvapenövningar på detta område har skett under vintertid, och då finns inte dessa fåglar där.

Jag tycker att det var glädjande att flygvapnet tog hänsyn till folkopinionen och inställde övningen. Det är att notera som en framgång för naturvården.

Jag vet att det finns bestämmelser om att man skall skydda naturvårdsintressena vid militära övningar. Jag skulle vilja fråga försvarsministern om inte en bombfällning över Lycksmymren vid just den här tidpunkten hör hemma under den bestämmelsen.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Enligt vad jag inhämtat beslöt chefen för flygvapnet att avlysa dessa övningar innan den här kampanjen hade satts i gång. Det är emellertid av mindre betydelse.

Det förekommer naturligtvis en konflikt mellan å ena sidan samhället, näringslivet, militär verksamhet osv. och å andra sidan naturvårdsintressena. Inom det moderna, rationella jordbruket tvingas man t. ex. ibland acceptera vissa skador på fågelliv osv., eftersom man i den produktionsprocess som vi numera utnyttjar inte alltid kan undvika det. Detsamma gäller flygvapnet och dess övningar; man kan inte alltid garantera att det är möjligt att beakta de zoologiska och botaniska intressen som kan finnas. Jag har emellertid från flygvapnet fått beskedet att fågellivet på de platser där man övat bombfällning i stort sett har befrämjats. Det beror på att marken förändras genom bombfällningarna, som medverkar till att utveckla t. ex. buskvegetationen, vilket i sin tur främjar fågellivet. Sådana här övningar har alltså även positiva effekter.

Nu har jag fått veta att man på ansvarigt håll inom flygvapnet inte har någonting emot att ta upp en diskussion för att ändra avtalet för att tillgodose även de intressen som herr Ångström här talat för. På det sättet skulle man väl i stort sett kunna beakta dessa önskemål.

Vi kan emellertid inte komma ifrån att flygvapnet måste beredas tillfälle att operera även under andra betingelser än dem som gäller vintertid. Man måste skaffa sig erfarenheter under olika årstider och från skilda miljöer.

I detta fall finns det alltså goda förutsättningar att ändra avtalet i positiv riktning.

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om säkerhetsbestämmelserna för
luftfarten*

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Att flygvapenchefen hade inställt övningen innan operationen kom i gång hade i varje fall inte gått ut till allmänheten. En av de sista dagarna före beskedet om att övningen inte skulle bli av sade en representant för Hälsinge flygflottilj i radion att övningen skulle äga rum som planerat. Det har tydligen brustit i kommunikationerna mellan flygvapenchefen och Hälsinge flygflottilj, som skulle utföra bombningen.

Jag förstår svårigheterna att flygvapnet måste öva även under andra årstider än vintern. Men häckningen äger rum under några få veckor, och under den tiden är det särskilt känsligt. Det är möjligt – jag har konfererat med flygvapenfolk – att lägga sådana här övningar så att verkningarna på djurlivet och i synnerhet på fågellivet inte blir så förödande som de skulle ha blivit i detta fall vid en bombning under våren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om säkerhetsbestämmelserna för luftfarten

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Peterssons* i Röstånga (fp) den 4 maj anmälda fråga, 1975/76:346, och anförde:

Herr talman! Herr *Petersson* i Röstånga har frågat mig om jag delar JO:s och luftfartsinspektionens bedömning att flygsäkerhetsbestämmelser – grundade på ICAO:s normer – kan åsidosättas utan att flygsäkerheten åsidosätts.

I fråga om säkerhetsföreskrifterna för luftfarten, liksom för transportsektorn i övrigt, kan – mot bakgrund av att föreskrifterna naturligen måste utformas med säkerhetsmarginaler för att effekten skall bli betryggande – allmänt sett sägas att situationer kan inträffa då säkerheten inte äventyras trots att en eller flera säkerhetsföreskrifter åsidosätts. Jag vill emellertid som min självklara uppfattning understryka att säkerhetsföreskrifterna på flygets liksom på andra områden är till för att följas i alla avseenden utan några överväganden om det behövs i det enskilda fallet.

I de konkreta ärenden herr *Petersson* tar upp i sin fråga har regeringen meddelat beslut i februari 1975. Den utredning och de skäl som föranledde att någon åtgärd inte har befunnits påkallad från regeringens sida har redovisats utförligt i beslutet. I beslutet sägs:

”Utredningen i ärendena ger inte stöd för antagande att de frågor som tagits upp i skrivelserna behandlats utan den noggrannhet och objektivitet som måste krävas med hänsyn till flygsäkerheten. Inte heller i övrigt föreligger befogad anledning anta annat än att motsvarande frågor fortlöppande kommer att åtgärdas på ett tillfredsställande sätt inom ramen

för det, framför allt i förhållandet mellan de skandinaviska länderna, nära samarbete inom ICAO som redan är etablerat på området.”

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! I såväl myndigheternas som allmänhetens intresse är det väsentligt att flygande personal har respekt för och följer de utfärdade bestämmelserna. Flygsäkerheten får inte sättas ur spel av att olika flygbolag skaffar sig praktiska och ekonomiska fördelar eller kanske t. o. m. konkurrerar genom att följa gällande bestämmelser mer eller mindre restriktivt. Jag har ju tidigare hävdat i kammaren att det sistnämnda har förekommit.

Om säkerhetsbestämmelserna för luftfarten

Myndigheter och flygbolag fastställer en viss risknivå. Såsom konsument har man tidigare haft den uppfattningen att nivån varit ovillkorlig, dvs. att den inte har fått underskridas utan att vederbörande tillsynsmyndighet reagerat med skärpa. Därför blev jag ganska bestört, när jag tog del av luftfartsinspektionens påstående att flygsäkerheten inte varit reellt äventyrad trots att gällande bestämmelser åsidosatts. Än mer bestört blir man, när man tar del av JO:s uttalande i flygsäkerhetsfrågan, ett uttalande som dess värre kan tolkas såsom en sanktion för enskilda piloter att åsidosätta gällande bestämmelser. Om denna tolkning är riktig, och det hävdas från visst håll, kan man alltså i framtiden åsidosätta flygsäkerheten utan att flygsäkerheten reellt äventyras.

Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Där finns en passus, ett personligt uttalande, som jag tycker är väldigt bra. Kommunikationsministern säger att gällande bestämmelser skall i alla avseenden följas, och det är den åsikten jag har. De bestämmelser som har givits ut måste följas, såvida icke exceptionella omständigheter omöjliggör detta. Men det måste väl också betyda att tillsynsmyndigheten skall reagera och reagera lika för de överträdelser som förekommer.

Jag vill till sist säga att det uttalande som JO har gjort har ställt till oreda, förvirring och osäkerhet om vad som är flygsäkerhet och vad som inte är det. Om JO:s bedömning skulle vara den slutgiltiga tolkningen i fråga om flygets säkerhetsbestämmelser, så kräver piloterna i dag att få veta när bestämmelser kan åsidosättas och när de inte kan åsidosättas utan att flygsäkerheten som sådan sätts i fara.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det finns egentligen inget annat att tillägga än att för all säkerhets skull upprepa vad jag sade i svaret. Säkerhetsföreskrifterna inom flyget liksom på andra områden är till för att följas i alla avseenden, utan några överväganden om det behövs i det enskilda fallet eller inte.

Eventuellt åsidosättande av bestämmelserna skall beivras, och självfallet får de i bestämmelserna inbyggda säkerhetsmarginalerna inte tas till grund för att bestämmelserna kan åsidosättas. Vad herr Petersson i Röstånga och jag dessutom är överens om är att säkerhetsmarginalerna är till för att oförutsebara händelser inte skall leda till någon olycka.

Vi vet att oförutsebara händelser kan inträffa, men det har inte ett enda dugg att göra med säkerhetsföreskrifternas efterlevnad.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Den debatt som har förts efter JO-beslutet om flygsäkerheten har skapat en väldig oro och då särskilt bland den flygande personalen. Men efter hand som debatten har gått vidare i tidningarna har oron spritt sig till allt större kretsar, och jag anser att förtroendet för flygsäkerheten måste återställas till vad den har varit.

Därför tycker jag det är viktigt att det ansvariga statsrådet i dag har deklarerat som sin personlig åsikt att de bestämmelser som finns i vad gäller flygsäkerheten skall till varje pris följas. Jag tycker också att det är väldigt viktigt att luftfartsinspektionen reagerar på samma sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om ökad utbildning av bussförare

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fröken Eliassons (c) den 5 maj anmälda fråga, 1975/76:349, och anförde:

Herr talman! Fröken Eliasson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra utbildningssituationen och öka tillgången på utbildade bussförare.

Rekryteringen till bussföraryrket påverkas av ett flertal omständigheter, bland vilka utbildningen men även andra faktorer spelar en stor roll.

I samband med den körkortsreform rörande differentierad förarbehörighet som beslöts år 1971 och som gällde bl. a. behörigheten att föra buss fästes stor vikt vid utbildningsfrågan. Bedömningarna skedde i nära samråd mellan kommunikationsdepartementet, utbildningsdepartementet, statens trafiksäkerhetsverk och skolöverstyrelsen. Under reformarbetets gång har därefter utvecklingen fortlöpande följts inom berörda departement och verk. Bussförarutbildning erbjuds f. n. inom gymnasieskolan, arbetsmarknadsutbildningen, bussföretagen och trafikskolorna. Det är främst genom arbetsmarknadsutbildningens s. k. bristyrkesutbildning som statsmakterna snabbast kan påverka utvecklingen. Denna utbildningsform har också successivt byggts ut i den takt som har bedömts erforderlig med hänsyn till behovet av bussförare.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det ger klart uttryck för en positiv hållning från kommunikationsministerns sida. Jag tolkar svaret så att landets lokaltrafikföretag kan påräkna ett visst stöd från kommunikationsministern när det gäller att förbättra den nuvarande besvärliga utbildningssituationen. Det skulle vara värdefullt om kommunikationsministern ville ge besked

om vilka mer konkreta åtgärder kommunikationsministern är beredd att vidta i detta läge.

Bakgrunden till att jag ställt frågan till kommunikationsministern är den i dag besvärande bristen på utbildade bussförare. Den är ett bekymmer inte minst för oss i Stockholmsregionen. Det är helt enkelt så att finns det inte tillräckligt med utbildad personal så går det inte att hålla hög kapacitet och standard i kollektivtrafiken.

Storstockholms lokaltrafik har t. ex. sedan början av 1975 brist på trafikpersonal. Enligt en uppgift från mars månad uppgår bristen till ca 250 man, varav den helt övervägande delen, omkring 200 man, gäller bussförare.

Personalbristen var 1975 så allvarlig att man tvingades skära ner tättheten, detta trots SL:s starkt ökade ansträngningar under senare år för att utbilda mer folk. I mars i år beslöt SL:s styrelse att tiominutertrafiken skulle återinföras så snart som möjligt, och man trodde då att man skulle kunna klara en återgång till tätare trafik redan till månadsskiftet augusti-september. Men personalläget kommer att förvärras under hösten genom arbetstidsförkortningar och ändrade pensionsbestämmelser. Återgången till tätare trafik beräknar man nu kommer att ske först till årsskiftet.

Det här skall bara ses som ett konkret, men allvarligt, exempel på de svårigheter man i dag har när det gäller att få fram tillräckligt med utbildad personal. Det är alldeles uppenbart att personalbristen minskar möjligheterna att utöka kollektivtrafiken.

För SL har situationen inneburit att en oproportionerligt stor del av utbildningsresurserna fått sättas in på bussförarutbildning. Av verksamhetsberättelsen för 1975 kan man läsa sig till att SL svarar för ca hälften av bussförarutbildningen i hela landet. Det är alltså ett mycket stort utbildningsansvar som faller på ett lokaltrafikföretag för hela landets kollektivtrafik.

Varför har vi gått den här situationen? Det har ett samband med körkortsreformen och att busskortsutbildningen vid de privata trafikskolorna har sjunkit kraftigt de senaste åren. I en artikel helt nyligen i tidskriften Svensk lokaltrafik säger Ingemar Bäckström, som är verkställande direktör i SL, att samhällets insatser, dvs. utbildningen inom gymnasieskolan eller vid AMU-centra, ger ett tillskott på endast några hundra bussförare per år. Då skall man lägga märke till att en enkät av Svenska lokaltrafikföreningen visar att det finns ett sammanlagt behov på 2 000–2 500 bussförare per år i hela landet för vart och ett av de närmaste fem åren. Det är alltså en mycket stor skillnad mellan tillgång och efterfrågan.

Det behövs alltså snabba åtgärder för att denna bristsituation inte skall bli alltmer akut under de närmaste åren, till skada för en utbyggnad av kollektivtrafiken.

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om verkningarna
av vissa rationalise-
ringar inom
vägverket*

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Bland orsakerna till bristen på bussförare får vi inte glömma den kraftiga avgången från yrket. Många personer, som har fått behörighet som bussförare, är sålunda sysselsatta inom andra yrken. Här torde flera olika åtgärder som hänger samman med den ökade satsningen på kollektivtrafikområdet över huvud taget kunna bidra till att bussföraryrket blir attraktivare.

Fröken Eliasson frågade vilka mer konkreta åtgärder man kan tänka sig i framtiden. Som jag nämnde i mitt svar, följs utbildningsfrågan fort-löpande. Olika åtgärder har vidtagits i anslutning till körkortsreformen.

Beträffande utbyggnaden av utbildningsresurserna kan för arbetsmarknadsutbildningens del nämnas att redan etablerad utbildning byggs ut och nya utbildningscentra startas. Dessa åtgärder ger möjligheter att nästa budgetår öka antalet utbildningsplatser för yrkesförare inom arbetsmarknadsutbildningen med ca 400. Genom att en del av dessa insatser förläggs till Stockholmsregionen med dess speciella problem bör de få särskild betydelse här.

Vidare stimulerar regeringen åtgärder till en ökad utbildning inom gymnasieskolan. Kommunerna har ju det ekonomiska ansvaret för den utbildningen. Där kommer statsbidraget för undervisningsmaterial att höjas från 50 till 75 %. Inom gymnasieskolan beräknas antalet utbildningsplatser för yrkesförare nästa år ökas med ca 450. Skolöverstyrelsen kommer att pröva möjligheterna att anordna en grundläggande transportteknisk utbildning som en gren på den fordonstekniska linjen vid gymnasieskolan.

Det kan också nämnas att det enligt uppgift från trafiksäkerhetsverket – i motsats till vad fröken Eliasson nämnde – finns en klar tendens till ökat intresse för bussförarutbildning bland trafikskolorna. Vid kontakter med verket har flera trafikskolor förklarat att de är villiga att starta bussförarutbildning och att vissa frågor skall kunna lösas. Det kan vara frågor rörande materiel eller gälla dubbelkommando, lämplighetsbesiktning osv.

Som en sammanfattning av utbildningstillägget kan jag nämna att under år 1975 lämnades ut ca 4 000 körkort med bussförarbehörighet och att av dessa mer än hälften var rena busskörkort.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om verkningarna av vissa rationaliseringar inom vägverket

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Agnäs (m) den 7 maj anmälda fråga, 1975/76:357, och anförde:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat om jag vid beslut i fråga om indragning av vägverkets arbetsområden avser väga in hela sam-

Torsdagen den
20 maj 1976*Om verkningarna
av vissa rationalise-
ringar inom
vägverket*

hällskostnaden i kalkylen samt därtill ta hänsyn till den försämrade servicen.

För att bl. a. få en godtagbar arbetsmiljö för vägverkets anställda har verket bedömt det nödvändigt att ersätta åtskilliga av hittillsvarande äldre vägstationer i olika arbetsområden med nya moderna anläggningar. De faktorer som en gång betingat indelningen av arbetsområdena och därmed vägstationernas placering har förändrats under årens lopp på grund av bl. a. ändrade vägsträckningar, variationer i trafiktillväxten och sist men inte minst en kraftigt ökad andel oljegrusade och belagda vägar, vilka kräver en helt annan typ av underhållsåtgärder än grusvägar. En ändrad lokalisering av vägstationerna kan därför i vissa fall ge både lägre kostnader och bättre service åt trafikanterna.

Självfallet är det viktigt att vid beslut om ändrad arbetsområdesindelning även regionalpolitiska och sociala aspekter vägs in. Vägverket har med hänsyn härtill bedömt det vara ändamålsenligt att det fortsatta arbetet med anpassning av den lokala driftorganisationen sker på länsnivå som en del av den långsiktiga planeringen. Härvid kommer i varje enskilt fall länsstyrelse, kommuner och personalorganisationer att ges tillfälle att framföra sina synpunkter.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

År 1973 kom plötsligt som en chock för vissa områden i mitt län – Västerbotten – meddelandet om att vägverket planerat att dra in tre av de vägtrafikområden som fanns där. Det var stora arbetsområden, på 35, 31 och 40 mil vägar, som skulle delas upp och läggas på andra arbetsområden. Det blev en mängd protester i pressen från kommunerna, från anställda och från vägmästare, och jag vet också att herr Norling har fått brev om det och känner väl till det här.

Sedan kom vi med en motion år 1974, där vi tog upp saken och i sammanfattningen påpekade att det var mycket diskutabelt om rationaliseringsbeslutet skulle innebära någon vinst för vägverket, att det uppstått svårigheter när det gällde servicen samt att det även hade haft en negativ verkan på det psykologiska planet i de områden beslutet gällde.

I dag har jag fått svar på min fråga angående en ny uppgift i pressen – för en månad sedan ungefär – att det t. ex. då det gäller Fredrika, en Lapplandskommun med stora problem, nog bara var att vänta att arbetsområdet där också skulle dras in, vilket medfört nya protester och ny oro. Jag ville därför fråga kommunikationsministern om han för sin del ämnade tänka över om det är någon vinst för landet i stort med sådana rationaliseringar.

När jag nu läst svaret har jag funnit det mycket intressant. Det talas där om "en godtagbar arbetsmiljö för vägverkets anställda". Enligt de uppgifter jag har från mitt län med de väldiga avstånden blev det emellertid en sämre arbetsmiljö än man väntat sig som en följd av de s. k. reformerna. Dessutom är det självklart att det under en plogmorgon på

Torsdagen den
20 maj 1976

*Om verkningarna
av vissa rationalise-
ringar inom
vägverket*

grund av de oerhörda avstånden där uppe blir mycken körning och mycken nervositet, varför man absolut inte betraktar ändringen som någon förbättring i de avscendena. Sedan är det visserligen samt att det har blivit en förbättring av vägarna, dvs. den beläggning de fått och hur de ser ut, men jag tror att den förbättringen i större utsträckning gäller andra delar av vårt land än vår del.

Den senare delen av svaret är helt riktig. Det är klart att man vid beslutsfattandet skall väga in regionalpolitiska och sociala aspekter, men jag tycker att det i en mängd fall då det gäller liknande statlig verksamhet på olika områden funnits för litet med av detta. Sedan har man upptäckt att vinsten inte blivit så stor som man trott. Skattebetalarna, som nu i stället måste betala in pengar på en del andra områden för att de här människorna skulle få arbete och för att de skador som uppstått skulle botas, har faktiskt inte fått mera pengar kvar i börsen, utan omläggningen har i stället medfört stora förluster för dem. Dessutom är jag övertygad om att det nu finns risk för att trafiken där uppe blir försämrad, men jag hoppas ändå att kommunikationsministern, som jag betraktar som en klok karl, skall se på allt detta som en helhet. Han har egentligen inte sagt vad han själv tänker om saken, utan jag fattar det svar som han har lämnat som de sakkunnigas uppgifter. Jag vill fråga honom hur han personligen vill väga in de olika omständigheterna när det slutligen kommer till ett beslut.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Sedan frågan börjat aktualiseras om en översyn av vägstationernas placering på olika håll i landet har jag vid flera tillfällen i form av uppvaktningar och brev och genom egna besök på olika håll i landet mött de här frågorna.

Jag anser ändå, som jag säger i mitt svar till herr Nilsson i Agnäs, att den handläggningsordning som man har enats om måste vara riktig, nämligen att utredningsarbetet bedrivs på regional nivå inom ramen för en långsiktig planering av frågorna. Jag tror på dem som arbetar vid vägverket och som känner, som herr Nilsson här bl. a. talar om, sitt områdes geografi i kilometer och mil och vet vad som där behöver göras från dag till annan. Jag tror också att vägmyndigheterna i övrigt i länet har allt intresse av att få arbetet bra utfört och av att administration och organisation fungerar bra. Jag är alldeles övertygad om att de kommuner som skall höras där resp. vägstationer är belägna har ett stort intresse av att föra fram sina synpunkter.

Allt detta sammantaget gör att jag känner mig mycket lugn inför den kommande utvecklingen på detta område. Jag är förvissad om att i de fall där kommuner, fackligt anställda och andra grupper inte blir överens kommer de att driva frågan ända upp till regeringen, och i så fall får vi pröva den här. Jag tror därför att vi i stort sett lugnt kan avvakta utvecklingen.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! De uppgifter som kommunikationsministern nu framfört är riktiga, men i praktiken har det anförts synpunkter från vägmästarföreningen, de olika arbetsområdena och från kommunerna. Man anser att det måste vara fel att företa inskränkningar just inom detta väldiga område. Så har det gått en tid, och sedan har det kommit fram nya bevis för att det i alla fall arbetas i samma riktning, nämligen mot indragningar. Detta gör att enligt det förslag som föreligger i dag Lövånger, som också är med i bilden, är bortfört som arbetsområde – därför att det ligger vid E 4, har det sagts – men att Vännäs och Fredrika förmodligen, trots allt vad som sägs av de instanser och kategorier som herr Norling här talade om, plötsligt kommer att stå inför det faktum att det gjorts en indragning. Det har alltså förekommit samråd och överläggningar och framförts invändningar mot beslutet, men det har visat sig att detta försök inte har lett till någonting. Jag kan inte tänka mig annat än att frågan till slut måste tas upp på högre nivå.

Eftersom jag håller på decentralisering delar jag uppfattningen att man i första hand bör resonera inom länet, men jag är alldeles övertygad om att det slutliga beslutet inte kommer att tas där uppe. Skulle det beslutet fattas i Västerbotten och av de kommuner där som det berör, skulle det inte bli några indragningar av trafikområdena. Skulle så vara fallet, är jag helt nöjd med svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Innan vi avslutar diskussionen vill jag rätta till en uppgift som kom fram i herr Nilssons i Agnäs senaste inlägg. Det framskymtade där att man redan skulle ha kommit ganska långt i utredningsarbetet beträffande vägstationen i Fredrika.

Detta är fel. Vi skall här i kammaren inte diskutera enskilda fall, men enligt de uppgifter jag har inhämtat har man i de tidigare diskussionerna fört fram ett preliminärt utredningsunderlag. Nu skall det egentliga utredningsarbetet, som alltså ännu inte påbörjats, utföras av vägförvaltningen i länet. Man skall tillsätta en samrådsgrupp med representanter för personalorganisationerna. I den samrådsgruppen kommer bl. a. den lokalt placerade personalens synpunkter att konkretiseras. Berörda kommuner, länsstyrelsen m. fl. skall lägga fram sina synpunkter och hållas informerade om hur arbetet fortskrider. Jag menar således att även i det enskilda fall som herr Nilsson i Agnäs tagit till utgångspunkt för sin fråga kommer arbetet att bedrivas på det sätt jag omtalade i min förra replik.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för detta påpekande. Kommunikationsministern säger att det vi fått höra var fel. Vi har alltså i pressen och på lokal nivå fått veta att ärendet gått ganska långt. Man blir orolig då man hört talas om saken för både två och tre år sedan och haft in-

vändningar – och så kommer frågan upp på nytt. Jag tycker att kommunikationsministerns senaste uttalande var mycket värdefullt att få höra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Föredrogs men bordlades åter utbildningsutskottets betänkanden 1975/76:30, 32 och 34.

§ 13 Kulturpolitiken

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1975/76:35 med anledning av propositionen 1975/76:135 om den statliga kulturpolitiken 3 jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 under punkten B 1 (s. 21) – i avvaktan på särskild proposition angående en fortsatt reformering av den statliga kulturpolitiken – preliminärt beräknat medel till Vissa åtgärder inom kulturområdet hade regeringen i propositionen 1975/76:135 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen intagna förslag till

1. lag om ändring i lagen (1942:350) om fornminnen,
2. lag om ändring i lagen (1960:690) om byggnadsminnen,
3. lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter till föreningar, sälligheter och stiftelser inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

dels

4. godkänna de riktlinjer för bidrag och inkomstgarantier till konstnärer som angetts i propositionen,

5. godkänna de riktlinjer för en omorganisation i konstnärstipendienämnden och för dess verksamhet som angetts i propositionen,

6. godkänna de ändringar i grunderna för statens stöd till allmänna samlingslokaler som angetts i propositionen,

7. godkänna de riktlinjer för en omorganisation av nationalmuseet med östasiatiska museet som angetts i propositionen,

8. bemyndiga regeringen att för chefen för statens konstmuseer, tillika chef för en av museiinstitutionerna, inrätta en ordinarie tjänst som överintendent med beteckningen p,

9. godkänna de riktlinjer som angetts i propositionen för anordnande av riksutställningsverksamhet fr. o. m. den 1 juli 1976,

10. godkänna de riktlinjer för den regionala kulturminnesvården som angetts i propositionen,

11. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att förordade omorganisationer skulle kunna

genomföras.

12. bemyndiga regeringen att ingå avtal med Stiftelsen Litteraturfrämjandet i huvudsak enligt de riktlinjer som förordats i propositionen,

dels för budgetåret 1976/77 anvisa de anslag som i detta betänkande redovisades under punkterna 14–16 och 18–26 samt i anslutning därtill

a) under punkten 19 (Förvärv av konst för statens byggnader m. m.) godkänna vad i propositionen anförts angående beställningar av konst som föranledde utgifter under senare budgetår än budgetåret 1976/77,

b) under punkten 20 (Riksställningar) besluta att sådana anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos Stiftelsen Riksställningar som fick bestämmas genom avtal skulle fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämde.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:135 anfördes följande:

”I propositionen läggs fram en rad förslag om förbättringar av konstnärernas villkor. Nuvarande stipendiesystem föreslås bli ersatt av ett nytt system med direkta bidrag till konstnärer. Syftet med bidragen skall bl. a. vara att ge möjligheter till kontinuitet i den konstnärliga yrkesutövningen och skapa förutsättningar för experiment och nydanande.

Konstnärerna föreslås själva få det dominerande inflytandet i det nya organ, konstnärsnämnden, som från den 1 juli 1976 får ansvaret för fördelningen av bidrag. Nämnden skall fördela bidrag till bild- och formkonstnärer, tonkonstnärer samt scen- och filmkonstnärer. De nuvarande stipendieorganen Konstakademien, Musikaliska akademien och Konstnärstipendienämnden upphör med sin stipendiegivning vid halvårsskiftet. Styrelsen för Sveriges författarfond föreslås liksom hittills ha hand om uppgiften att fördela olika bidrag till författare, översättare och kulturjournalister.

Konstnärsnämnden föreslås få stor frihet när det gäller valet av bidragsform. För direkta bidrag till konstnärer föreslås att ca 16 milj. kr. anvisas för nästa budgetår, vilket innebär en ökning med 8 milj. kr. i förhållande till vad som innevarande budgetår kan disponeras för stipendier.

Utöver direkta bidrag föreslås konstnärsnämnden få disponera 2,4 milj. kr. för projektbidrag, som skall underlätta för konstnärerna att utveckla nya tekniker och arbetsformer eller att använda de konstnärliga uttrycksmedlen i nya sammanhang.

Nuvarande konstnärbelöningar behålls men kallas i fortsättningen inkomstgarantier för konstnärer. Garantierna skall ge ekonomisk trygghet åt dem som gör en framstående konstnärlig insats men ändå har försörjningssvårigheter. Garantiernas storlek är beroende av konstnärernas övriga inkomster. Inkomstgarantier, som i princip utgår på livstid, skall i första hand tilldelas bild- och formkonstnärer, tonkonstnärer samt film- och scenkonstnärer. För författare och andra upphovsmän till litterära

verk kommer den garanterade författarpenningen att fungera som en motsvarighet till inkomstgarantierna. Garanterad författarpenning är en garanterad årlig minimiersättning som beviljas av styrelsen för Sveriges författarfond. Styrelsen förvaltar de medel, f. n. ca 20 milj. kr. årligen, som tillförs fonden genom den s. k. bibliotekersättningen.

Propositionen innehåller också förslag om en kraftig ökning av de statliga insatserna för bildkonsten. Möjligheterna att införliva konstverk i den offentliga miljön föreslås öka väsentligt. Anslagen för inköp av konst till statliga byggnader fördubblas i det närmaste och utgår enligt förslaget med 8,7 milj. kr. Härav föreslås 1 milj. kr. för folkparkernas och de samlingslokalägande organisationernas konstinköp. Möjligheterna att med lån och bidrag av statsmedel finansiera konstnärlig utsmyckning och gestaltning vid ny- och ombyggnad av allmänna samlingslokaler föreslås öka avsevärt.

En ny organisation för statens konstmuseer föreslås från den 1 juli 1976. Nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet blir självständiga enheter under en gemensam styrelse. Samtidigt med omorganisationen tillförs museiverksamheten ökade resurser.

Den konstbildande verksamheten inom Konstfrämjandet får enligt propositionens förslag en kraftig förstärkning. Också Sveriges konstföreningars riksförbund får ökat stöd.

Riksutställningar, vars verksamhet hittills har bedrivits försöksvis, får fr. o. m. nästa budgetår en permanent organisation.

Statligt stöd föreslås till Litteraturfrämjandet för utgivning av kvalitetslitteratur till låga priser.

Riktlinjer föreslås för kulturminnesvårdens regionala organisation i samband med att länsstyrelsen den 1 juli 1976 blir regional myndighet för den statliga kulturminnesvården. Formerna för bl. a. samarbete och ansvarss fördelning mellan länsstyrelse och länsmuseum behandlas i propositionen. Beslutanderätten i ärenden om bl. a. fasta fornlämningar, byggnadsminnen och begravningsplatser förs över från riksantikvarieämbetet och statens historiska museer till länsstyrelsen.

För utbyggnaden av de statliga insatserna på kulturområdet föreslås för nästa budgetår en sammanlagd ökning av 39,8 milj. kr., varav 15,5 milj. kr. i budgetpropositionen och 24,3 milj. kr. för ändamål som behandlas i denna proposition."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:316 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1975/76:483 av fröken Rogestam m. fl. (c),

1975/76:764 av herr Andersson i Örebro (fp),

1975/76:772 av fru Lindquist (m),

1975/76:773 av fru Ryding m. fl. (vpk),

1975/76:1322 av herr Clarkson m. fl. (m, c, fp),
1975/76:1354 av fru Mogård m. fl. (m),

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

dels de med anledning av propositionen 1975/76:135 väckta motionerna
1975/76:2278 av herrar Wiklund (s) och Hagberg i Örebro (s),
1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp),
1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m),
1975/76:2306 av fru Diesen m. fl. (m),
1975/76:2307 av herr Enlund (fp),
1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk),
1975/76:2309 av herr Larfors m. fl. (s),
1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c),
1975/76:2311 av fru Mogård (m),
1975/76:2312 av fru Mogård m. fl. (m),
1975/76:2313 av fru Mogård m. fl. (m),
1975/76:2314 av herr Nilsson i Agnäs (m),
1975/76:2315 av herr Nordstrandh m. fl. (m),
1975/76:2317 av herr Sundman (c),
1975/76:2318 av herr Sundman (c),
1975/76:2319 av herr Sundman m. fl. (c, s, m, fp, vpk).

Kulturpolitiken

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter i betänkandet, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Kulturpolitiskt reformarbete)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts

i yrkande 3 att riksdagen uttalade att de kulturpolitiska insatserna i ökad utsträckning borde inriktas på barn och ungdom särskilt inom det obligatoriska skolväsendet,

i yrkande 4 att riksdagen begärde att regeringen till Sveriges Radios styrelse och till radioutredningen överlämnade de i motionen anförda synpunkterna på etermediernas betydelse för kulturskaparna, och

1975/76:2317 av herr Sundman (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 3 om kulturpolitiska insatser med inriktning på barn och ungdom,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 4 om framförande av vissa synpunkter till Sveriges Radios styrelse och ra-

diutredningen,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2317 om utredning angående kommersialismens negativa verkningar på bildkonstens område.

Reservation hade avgivits

1. beträffande de kulturpolitiska insatsernas inriktning på barn och ungdom av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 3 uttalade att de kulturpolitiska insatserna i ökad utsträckning borde inriktas på barn och ungdom särskilt i det obligatoriska skolväsendet.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

1. beträffande Sveriges Radios betydelse för kulturskaparnas arbetsmarknad av fru Mogård (m) och fru Diesen (m).

Punkten 2 (Konstnärerna i samhället)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemstälts

i yrkande 1 f att riksdagen hos regeringen begärde att förslag om visningsersättning för konstnärer lades fram för riksdagen våren 1977,

i yrkande 1 g att riksdagen hos regeringen begärde att översynen av upphovsrättslagstiftningen även skulle omfatta möjligheterna till lagstadgad rätt till visnings- och bibliotekersättning,

i yrkande 1 h att riksdagen hos regeringen begärde att skatteutredningen gavs i uppdrag att granska skatte- och avgiftssituationen för kulturarbetare och andra egenföretagare med likartade förhållanden och då särskilt överväga möjligheterna att låta dessa grupper bilda en särskild kategori i beskattningshänseende,

i yrkande 2 att riksdagen uttalade att den nuvarande upphovsrätten för författare, konstnärer, tonsättare, fotografer m. fl. inte fick urholkas,

i yrkande 3 d att riksdagen beslutade att egenföretagare vid deklARATIONEN fick dra av arbetsgivar- och socialförsäkringsavgifter i rörelsebilagan.

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemstälts

i yrkande 1 att riksdagen begärde att regeringen utan ytterligare dröjsmål framlade ett nytt förslag i fråga om kulturskaparnas ekonomiska villkor, vilket grundade sig på riksdagens uttalande 1972 och de i motionen angivna principerna,

i yrkande 2 att riksdagen uttalade att regeringen snarast borde ta kontakt med kulturskaparnas organisationer för att inventera möjligheterna att öka antalet arbetstillfällen för kulturskaparna,

i yrkande 5 att riksdagen uttalade att upphovsrätten inte fick urholkas t. ex. genom förslag om s. k. kulturell allemansrätt,

i yrkande 8 att riksdagen uttalade att kulturskaparna borde tillerkännas

förhandlingsrätt enligt vad som anförts i motionen,

i yrkande 9 att riksdagen begärde att kulturskaparnas särskilda skatteförhållanden skulle beaktas i pågående utredningar inom skatteområdet, och

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts

i yrkande 1 med tanke på införande av utställnings- och visningsersättning åt konstnärer, att riksdagen beslutade att ersättning för nyttjande i enlighet med vad som angetts i motionen godtogs som princip för statens insatser för konstnärer,

i yrkande 2 att riksdagen beslutade att anhålla hos regeringen om en snabbutredning i samråd med konstnärernas fackliga organisationer av den konkreta utformningen av utställningsersättning och visningsersättning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 1 om ett nytt förslag i fråga om kulturskaparnas ekonomiska villkor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 2 om en regeringskontakt med kulturskaparnas organisationer för att öka antalet arbetstillfällen,

3. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2304 yrkande 2 och 1975/76:2305 yrkande 5 som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet anført angående översynen av den upphovsrättsliga lagstiftningen,

4. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2304 yrkandena 1 f och 1 g, 1975/76:2305 yrkande 8 och 1975/76:2308 yrkandena 1 och 2, båda såvitt gällde visningsersättning, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført om att frågan om visningsersättning borde studeras ingående,

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2304 yrkandena 1 h och 3 d samt 1975/76:2305 yrkande 9.

Reservationer hade avgivits

2. beträffande ett nytt förslag i fråga om kulturskaparnas ekonomiska villkor av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 1 begärde att regeringen utan ytterligare dröjsmål lade fram ett nytt förslag i fråga om kulturskaparnas ekonomiska villkor, vilket grundade sig på riksdagens uttalande 1972 och de i motionen angivna principerna,

3. beträffande en inventering av möjligheterna att öka antalet arbetstillfällen för kulturskaparna av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 2 uttalade att regeringen snarast borde ta kontakt med kulturskaparnas organisa-

tioner för att inventera möjligheterna att öka antalet arbetstillfällen för kulturskaparna,

beträffande farhågor för en urholkning av upphovsrätten

4. av herrar Andersson i Lycksele, Leander och Green, fru Johansson i Uddevalla, herr Sörenson samt fru Jordan (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2304 yrkande 2 och 1975/76:2305 yrkande 5 om uttalanden av riksdagen angående upphovsrättens innehåll,

5. av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2304 yrkande 2 och 1975/76:2305 yrkande 5 som sin mening gav till känna för regeringen vad reservanten anfört angående den konstnärliga upphovsrätten.

Punkten 3 (Bidrag och ersättningar)

I propositionen föreslogs att riksdagen skulle dels godkänna de riktlinjer för bidrag och inkomstgarantier till konstnärer som angetts i propositionen, dels godkänna de riktlinjer för en omorganisation av konstnärstipendienämnden och för dess verksamhet som angetts i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975/76:764 av herr Andersson i Örebro (fp),

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemställts
i yrkande 3 b att riksdagen beslutade att rätten till författarpennning skulle utsträckas till att gälla alla bibliotek,

i yrkande 4 a att riksdagen anvisade 3 milj. kr. till utställningsersättning vid lokala och regionala konstutställningar (utskottet behandlade under denna punkt själva principfrågan om utställningsersättning).

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts
i yrkande 6 att riksdagen beslutade att ett särskilt anslag på 3 000 000 kr. skulle utgå till utställningsersättning enligt de i motionen angivna riktlinjerna,

i yrkande 7 att riksdagen uttalade att ansvaret för fördelningen av de föreslagna inkomstgarantierna för konstnärer borde ligga på den föreslagna konstnärstipendienämnden,

i yrkande 10 att riksdagen uttalade att dokumentation av sceniskt verk borde krävas för att s. k. dramatikerersättning skulle utgå,

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts
i yrkande 1 med tanke på införande av utställnings- och visningsersättning åt konstnärer att riksdagen beslutade att ersättning för nyttjande i enlighet med vad som angetts i motionen godtogs som princip

för statens insatser för konstnärer (detta motionsyrkande hade också behandlats under punkten 2),

i yrkande 2 att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen att den i samråd med konstnärernas fackliga organisationer snabbtredde den konkreta utformningen av utställnings- och visningsersättning,

i yrkande 4 att riksdagen beslutade uttala att varje kommun borde svara för minst en utställningslokal för konst,

i yrkande 5 att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om statsbidrag för anläggning och drift av kommunala utställningslokaler för konst,

i yrkande 6 att riksdagen beslutade uttala att kommunerna i sin byggnadsplanering borde ta hänsyn till behovet av ateljéer och verkstäder för konstnärer,

1975/76:2309 av herr Larfors m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kommunernas roll i kulturpolitiken,

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställts i yrkande 4 att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att förslag skyndsamt förelades riksdagen beträffande utställningsersättning för konstnärer, och

1975/76:2318 av herr Sundman (c), vari hemställts att avtrappningsreglerna för inkomstgarantier för konstnärer arbetades om i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:764 om konstnärlön åt schackspelaren Ulf Andersson,

2. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2318 som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet anfört om avtrappningsreglerna för konstnärsbelöningar (inkomstgarantier för konstnärer),

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 7 om beslutanderätten i fråga om fördelning av inkomstgarantier för konstnärer,

4. att riksdagen godkände de i propositionen 1975/76:135 angivna riktlinjerna för bidrag och inkomstgarantier till konstnärer,

5. att riksdagen godkände de riktlinjer för en omorganisation av konstnärsstipendienämnden och för dess verksamhet som angetts i propositionen 1975/76:135,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2304 yrkande 3 b om författarpennning,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2309, såvitt gällde ett uttalande om förnyad prövning av frågan om statsbidrag till kommunerna för deras utställningsverksamhet,

8. att riksdagen skulle
 - a. med anledning av motionerna 1975/76:2308 yrkandena 1 och 2, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, 1975/76:2309, såvitt nu var i fråga, och 1975/76:2310 yrkande 4 som sin mening ge till känna för regeringen vad utskottet anfört om ersättning till konstnärer för deltagande i lokalt och regionalt bedriven utställningsverksamhet,
 - b. avslå motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 a och 1975/76:2305 yrkande 6, båda yrkandena såvitt gällde principfrågan om statsbidrag till utställningsersättning åt konstnärer.
9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2308, yrkandena 4, 5 och 6 om kommunala utställningslokaler samt ateljéer och verkstäder för konstnärer,
10. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 10 om dokumentation av dramatiskt verk som villkor för dramatikerersättning.

Reservationer hade avgivits

6. beträffande frågan om vilket organ som skulle besluta angående fördelning av inkomstgarantier för konstnärer av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 7 uttalade att ansvaret för fördelningen av de föreslagna inkomstgarantierna för konstnärer borde ligga på den föreslagna konstnärsnämnden.

beträffande utställningsersättning åt konstnärer

7. av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) samt herr Wikström (fp) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa
att riksdagen skulle
 - a. med bifall till motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 a och 1975/76:2305 yrkande 6, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, uttala att statsbidrag från och med budgetåret 1976/77 borde utgå till utställningsersättning åt konstnärer i enlighet med vad reservanterna förordat,
 - b. avslå motionerna 1975/76:2308 yrkandena 1 och 2, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, 1975/76:2309, såvitt nu var i fråga, och 1975/76:2310 yrkande 4 om utställningsersättning åt konstnärer,
8. av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa
att riksdagen skulle
 - a. med anledning av motionerna 1975/76:2308 yrkandena 1 och 2, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, 1975/76:2309, såvitt nu var i fråga, och 1975/76:2310 yrkande 4 som sin mening ge till känna för regeringen vad reservanten anfört om ersättning till konstnärer för deltagande i utställningar,
 - b. avslå motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 a och 1975/76:2305 yrkande 6, båda yrkandena såvitt gällde principfrågan om statsbidrag till utställningsersättning åt konstnärer,

9. beträffande kommunernas skyldigheter med avseende på utställningslokaler samt ateljéer och verkstäder för konstnärer av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkandena 4, 5 och 6 beslutade

a. att uttala att varje kommun borde svara för minst en utställningslokal för konst,

b. att hos regeringen begära förslag om statsbidrag för anläggning och drift av kommunala utställningslokaler för konst,

c. att uttala att kommunerna i sin byggnadsplanering borde ta hänsyn till behovet av ateljéer och verkstäder för konstnärer,

10. beträffande dokumentation som krav för stöd till sceniskt verk av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 10 uttalade att dokumentation av sceniskt verk borde krävas för att s. k. dramatiseringsättning skulle utgå.

Punkten 4 (Särskilda åtgärder för bildkonsten)

I propositionen föreslogs att riksdagen skulle godkänna de ändringar av grunderna för statens stöd till allmänna samlingslokaler som angetts i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975/76:2278 av herrar Wiklund (s) och Hagberg i Örebro (s),

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts

i yrkande 11 att riksdagen begärde att regeringen vidtog en översyn av statens konstråds instruktion, med beaktande av vad som anförts i motionen,

i yrkande 12 att riksdagen skulle avslå propositionens förslag att viss del av anslaget Förvärv av konst för statens byggnader m. m. reserverades för särskilda konstinköp,

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts i yrkande 3 att riksdagen beslutade att procentregeln skulle vara riktningsgivande för anslagen till konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader, och

1975/76:2312 av fru Mogård m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de ändringar av grunderna för statens stöd till allmänna samlingslokaler som angetts i propositionen 1975/76:135.

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 3 om procentregeln,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2312 om utredning rörande en nämnd eller kontraktskommitté,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 12 om dispositionen av anslaget Förvärv av konst för statens byggnader m. m.,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 11 om en översyn av statens konstråds instruktion,
6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2278 om ett uttalande av riksdagen angående det statliga stödet till Konstfrämjandet.

Reservationer hade avgivits

11. beträffande procentregeln av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 3 beslutade att procentregeln skulle vara riktninggivande för anslagen till konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader,

12. beträffande reserverande av viss del av anslaget Förvärv av konst för statens byggnader m. m. för särskilda konstinköp av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 12 uttalade att den i propositionen förutsatta uppdelningen av anslaget Förvärv av konst för statens byggnader m. m. så att 1 milj. kr. reserverades för särskilda konstinköp inte borde komma till stånd.

Punkten 5 (Statens konstmuseer)

Med utgångspunkt i av riksdagen godkända riktlinjer för organisationen av de statliga museerna (prop. 1974:28, KrU 1974:15, rskr 1974:248) föreslogs i propositionen under ovan angivna rubrik att en ny myndighet, statens konstmuseer, inrättades den 1 juli 1976. I myndigheten hade föreslagits under en gemensam styrelse ingå nationalmuseet, moderna museet, östasiatiska museet och en förvaltningenheter. Enligt propositionen ankom det på regeringen att förordna en av institutionscheferna att även vara överintendent och chef för myndigheten.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:2306 av fru Diesen (m), varj hemställts att riksdagen uttalade att nationalmuseets chef borde vara självskriven överintendent och chef för myndigheten statens konstmuseer.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:135 och med avslag på motionen 1975/76:2306 skulle dels godkänna de riktlinjer för en omorganisation av nationalmuseet med östasiatiska museet som angetts i propositionen, dels bemyndiga regeringen att för chefen för statens konstmuseer, tillika chef för en av museiinstitutionerna, inrätta en ordinarie tjänst som överintendent med beteckningen p.

Reservat hade avgivits

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

13. beträffande frågan huruvida nationalmuseets chef skulle vara självskrivnen överintendent och chef för statens konstmuseer av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:135 och med bifall till motionen 1975/76:2306 skulle dels godkänna de riktlinjer för en omorganisation av nationalmuseet med östasiatiska museet som angetts i propositionen, dels bemyndiga regeringen att för chefen för statens konstmuseer, tillika chef för nationalmuseet, inrätta en ordinarie tjänst som överintendent med beteckningen p.

Punkten 6 (Riksutställningar)

I propositionen hade föreslagits att försöksverksamheten med riksutställningar, som sedan hösten 1965 bedrivits under ledning av 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65), gavs en permanent organisation från den 1 juli 1976. Riksutställningar borde enligt propositionen organiseras som en statlig stiftelse, ledd av en styrelse vars storlek och sammansättning bestämdes av regeringen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts

i yrkande 13 att riksdagen uttalade att konstnärerna borde vara representerade i Riksutställningars styrelse,

i yrkande 14 att riksdagen beslutade att anslaget till Riksutställningar för budgetåret 1976/77 skulle uppgå till 4 560 000 kr. (utskottet behandlade under denna punkt de i motionen anförda synpunkterna på omfattningen av Riksutställningars verksamhet), och

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställts i yrkande 5 att riksdagen beslutade uttala att museerna borde ha huvudansvaret för utställningsverksamheten.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande Riksutställningars roll i fråga om utställningsverksamheten i landet med anledning av motionen 1975/76:2310 yrkande 5 och propositionen 1975/76:135 godkände de av utskottet angivna riktlinjerna för riksutställningsverksamheten,

2. att riksdagen beträffande omfattningen av Riksutställningars verksamhetsområde med avslag på motionen 1975/76:2305 yrkande 14, såvitt nu var i fråga, godkände de i propositionen 1975/76:135 angivna riktlinjerna för riksutställningsverksamheten,

3. att riksdagen godkände de riktlinjer i övrigt som i propositionen 1975/76:135 angetts för anordnande av riksutställningsverksamhet fr. o. m. den 1 juli 1976,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 13 om konstnärsrepresentation i Riksutställningars styrelse.

Reservationer hade avgivits

14. beträffande Riksställningars roll i utställningsverksamheten i landet av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

15. beträffande omfattningen av Riksställningars verksamhet av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 14, såvitt nu var i fråga, samt med avslag på propositionen 1975/76:135 i motsvarande del uttalade att detta borde preciseras i enlighet med de i motionen anförda synpunkterna,

16. beträffande sammansättningen av Riksställningars styrelse av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 13 uttalade att konstnärerna borde vara representerade i Riksställningars styrelse.

Punkten 7 (Regional kulturminnesvård och museiverksamhet)

I propositionen hemställdes bl. a. att riksdagen godkände de riktlinjer för den regionala kulturminnesvården som föredragande statsrådet angett.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställdes i yrkande 15 att riksdagen uttalade att föreskrifter för samarbetet mellan länsstyrelse och länsmuseum i fråga om kulturminnesvården borde utfärdas, och

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställdes i yrkande 1 att riksdagen beslutade uttala att landsantikvarien/länsmuseet även fortsättningsvis borde ha självständiga uppgifter inom den regionala kulturminnesvården i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 15 om föreskrifter för samarbetet mellan länsstyrelse och länsmuseum i fråga om kulturminnesvården.

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2310 yrkande 1 om ett uttalande av riksdagen att landsantikvarien/länsmuseet även fortsättningsvis borde ha självständiga uppgifter inom den regionala kulturminnesvården.

3. att riksdagen godkände de riktlinjer för den regionala kulturminnesvården som angetts i propositionen 1975/76:135,

4. att riksdagen på det sätt skulle bifalla propositionen 1975/76:135, såvitt avsåg det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring

i lagen (1942:350) om fornminnen, att riksdagen skulle anta detta förslag med den ändringen att 15 § tredje stycket skulle ha följande lydelse:

”Länsstyrelsen äger att vid vite fridlysa platsen intill dess undersökningen utförts, om det kan ske utan att därigenom vållas väsentlig olägenhet.”,

5. att riksdagen skulle anta det vid propositionen 1975/76:135 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1960:690) om byggnadsminnen.

Reservationer hade avgivits

17. beträffande utfärdande av föreskrifter för samarbetet mellan länsstyrelse och länsmuseum i fråga om kulturminnesvården av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 15 uttalade att föreskrifter för samarbetet mellan länsstyrelse och länsmuseum i fråga om kulturminnesvården borde utfärdas,

18. beträffande ansvarsfördelningen på kulturminnesvårdens område mellan länsstyrelsen och landsantikvarien/länsmuseet av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman, Eriksson i Ulfsbyn och Norrby samt fröken Eliasson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2310 yrkande 1 uttalade att landsantikvarien/länsmuseet även fortsättningsvis borde ha självständiga uppgifter inom den regionala kulturminnesvården i enlighet med vad som anförts i motionen.

Punkten 10 (Litteraturstöd)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1975/76:316 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade

1. att stödet till nyutkommen svensk skönlitteratur för vuxna utvidgades till att omfatta även nyutkommen svensk facklitteratur,

2. att antalet stödsubventionerade titlar i samband därmed höjdes från 400 till 600,

1975/76:772 av fru Lindquist (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att en arbetsgrupp snarast tillsattes för att utreda frågan om behovet av stöd till utgivande av ett svenskt uppslagsverk och med uppgift att skyndsamt lägga fram förslag till åtgärder,

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1 delvis) hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde

a) att erfarenheterna av stödet till ny svensk skönlitteratur och förslag till förbättringar med anledning därav lades fram för riksdagen våren 1977,

b) att förslag till generellt stöd åt översättningar av utländsk skönlitteratur lades fram för riksdagen våren 1977.

c) att kulturrådet gavs i uppdrag att utreda frågan om biblioteksersättning till förlagen,

d) att statens kulturråd gavs i uppdrag att lägga fram förslag om utformningen och omfattningen av ett starkt utvidgat stöd till facklitteraturen, och

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts i yrkande 16 att riksdagen uttalade att en utvärdering av litteraturstödet borde göras, så att förslag till förändringar och förbättringar kunde föreläggas vårriksdagen 1977.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:316 yrkandena 1 och 2 om stöd till utgivning av svensk facklitteratur,

b. avslå motionerna 1975/76:772, 1975/76:2304 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d samt 1975/76:2305 yrkande 16 om litteraturstödet.

Reservationer hade avgivits

19. beträffande stöd till nyutkommen svensk facklitteratur av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975/76:316 yrkandena 1 och 2 besluta att stödet till nyutkommen svensk skönlitteratur för vuxna skulle utvidgas till att omfatta även nyutkommen svensk facklitteratur samt att antalet stödssubventionerade titlar i samband därmed skulle höjas från 400 till 600,

b. avslå motionerna 1975/76:772, 1975/76:2304 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d samt 1975/76:2305 yrkande 16 om litteraturstödet.

20. beträffande förslag till riksdagen våren 1977 angående ändringar och förbättringar av litteraturstödet av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) samt herr Wikström (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:316 yrkandena 1 och 2 om stöd till utgivning av svensk facklitteratur,

b. med anledning av motionerna 1975/76:772, 1975/76:2304 yrkandena 1 a, 1 b, 1 c och 1 d samt 1975/76:2305 yrkande 16 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om litteraturstödet.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

2. beträffande frågan om utgivande av ett svenskt uppslagsverk av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman, Eriksson i Ulfaby och Norrby samt fröken Eliasson (samtliga c).

Punkten 11 (Bokhandeln)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1975/76:1354 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen uttalade att en analys av bokhandelns situation skyndsamt borde komma till stånd och att frågan om lagerstöd särskilt borde utredas,

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemställdes i yrkande 1 e att riksdagen hos regeringen begärde att ett förslag om stöd åt boklådorna lades fram för riksdagen våren 1977,

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställdes i yrkande 15 att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag angående förstatligande av AB Pressbyrå, och

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställdes i yrkande 8 att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en skyndsamt utvärdering samt förslag angående stöd till bokhandeln och antikvariaten.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1354, 1975/76:2304 yrkande 1 e och 1975/76:2310 yrkande 8 om bokhandelns och antikvariats situation,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 15 om förslag angående förstatligande av AB Pressbyrå.

Reservationer hade avgivits

21. beträffande förslag till riksdagen våren 1977 angående bokhandelns situation av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) samt herr Wikström (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:1354 och 1975/76:2310 yrkande 8 samt med bifall till motionen 1975/76:2304 yrkande 1 c begärde att regeringen våren 1977 för riksdagen lade fram en utredning och därpå grundat förslag angående bokhandeln och antikvariaten enligt vad reservanterna förordat,

22. beträffande förstatligande av AB Pressbyrå av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 15 hos regeringen skulle anhålla om förslag om förstatligande av AB Pressbyrå.

Punkten 12 (Massmarknadsförlag)

I propositionen erinrades om att litteraturutredningen i sitt slutbetänkande (SOU 1974:5) Boken diskuterade olika läsfrämjande åtgärder och kom fram till att ett lämpligt sätt att stimulera läsning var att staten lämnade bidrag till s. k. massmarknadsutgivning av prisbillig kvalitetslitteratur. I betänkandet redovisades också en skiss till ett sådant massmarknadsförlag.

Stiftelsen Litteraturfrämjandet, som hade förankring i LO, TCO, de

största studieförbunden samt producent- och konsumentkooperationen, hade förklarat sig villig att ta på sig ansvaret för en massmarknadsutgivning. Den hade föreslagits ordnad genom ett nytt förlag som skulle utgöra en del av Stiftelsen Litteraturfrämjandet. Verksamheten hade föreslagits bli bedriven på försök under tre år med en utgivning av tio titlar under första året och 18 titlar under vart och ett av de följande två åren. Den genomsnittliga bruttoupplagan för varje titel beräknades till 40 000 exemplar och den enskilda bokens pris i dagens penningvärde till ca fem kronor. För den av Litteraturfrämjandet föreslagna försöksverksamheten förordades ett statligt stöd av 2,5 milj. kr. per år. Medel för detta ändamål hade beräknats utgå ur anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Mellan staten och Stiftelsen Litteraturfrämjandet borde ett avtal träffas i vilket de närmare villkoren för försöksverksamheten angavs.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemställts i yrkande 3 a att riksdagen beslutade att ett massmarknadsförlag skulle inrättas enligt i motionen angivna riktlinjer.

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkande 17).

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts

i yrkande 11 att riksdagen beslutade att uttala att progressiva småförlag, folkrörelseanknutna förlag samt Sveriges författarförbund (såväl barn- och ungdoms- som vuxenförfattare) borde vara representerade i massmarknadsförlagets styrelse såväl som i dess utgivningsnämnd,

i yrkande 12 att riksdagen beslutade att förlagen, i synnerhet småförlagen, kompenseras genom höjning av summan för statlig kreditgaranti till 4 milj. kr., med uteslutande av kravet på bankgaranti,

i yrkande 13 att riksdagen beslutade att anhålla hos regeringen om inrättande av ett särskilt bidrag till icke-kommersiella förlag.

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställts

i yrkande 6 att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att initiativ snarast togs för utgivning av prisbillig kvalitetslitteratur för barn och ungdom,

i yrkande 7 att riksdagen beslutade att som villkor för statligt stöd till massmarknadsförlag skulle gälla att a) en nära samverkan mellan Litteraturfrämjandet och Bokförläggareföreningen åstadkoms b) originalutgivning ej skedde inom massmarknadsförlaget utan samförstånd med de ordinarie bokförlagen, c) förhandlingar med författarna skedde beträffande villkoren för deras medverkan i massmarknadsutgivningen – allt i enlighet med vad som anförts i motionen.

1975/76:2314 av herr Nilsson i Agnäs (m) och

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

1975/76:2315 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att skapa en organisation för produktion och distribution av prisbillig kvalitetslitteratur enligt vad som anförts i motionen.

Kulturpolitiken

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 17 om avslag på det i propositionen 1975/76:135 framlagda förslaget om ett massmarknadsförlag,

b. avslå motionen 1975/76:2314 om organisationen av försöksutgivningen av massmarknadsböcker,

c. med anledning av propositionen 1975/76:135 och motionerna 1975/76:2304 yrkande 3 a, 1975/76:2308 yrkande 11, 1975/76:2310 yrkandena 6 och 7 samt 1975/76:2315 som sin mening ge till känna för regeringen vad utskottet anført om massmarknadsutgivning av prisbillig kvalitetslitteratur,

d. med anledning av propositionen 1975/76:135 och vad utskottet anført bemyndiga regeringen att ingå avtal med Stiftelsen Litteraturfrämjandet enligt de riktlinjer som utskottet förordat,

e. avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 12 om statlig kreditgaranti och yrkande 13 om ett särskilt bidrag till icke-kommersiella förlag.

Reservation hade avgivits

23. beträffande riktlinjer för massmarknadsutgivning av prisbillig kvalitetslitteratur m. m. av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:2305 yrkande 17 om avslag på det i propositionen 1975/76:135 framlagda förslaget om ett massmarknadsförlag,

b. avslå motionen 1975/76:2314 om organisationen av försöksutgivningen av massmarknadsböcker,

c. med anledning av propositionen 1975/76:135 och motionen 1975/76:2310 yrkande 6, med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 11 och med avslag på motionerna 1975/76:2304 yrkandena 3 a, 1975/76:2310 yrkande 7 samt 1975/76:2315 som sin mening ge till känna för regeringen vad reservanten anført om massmarknadsutgivning av prisbillig kvalitetslitteratur,

d. med anledning av propositionen 1975/76:135 och vad utskottet anført bemyndiga regeringen att ingå avtal med Stiftelsen Litteraturfrämjandet enligt de riktlinjer som reservanten förordat,

e. med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkandena 12 och 13 dels besluta att förlagen, i synnerhet småförlagen, skulle kompenseras genom höjning av summan för statlig kreditgaranti till 4 milj. kr. med utslutande av kravet om bankgaranti, dels anhålla hos regeringen om inrättande av ett särskilt bidrag till icke-kommersiella förlag.

Punkten 17 (Anslagsberäkning: Utställningsersättningar)

I denna punkt hade behandlats motionerna

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemställts i yrkande 4 a att riksdagen anvisade 3 milj. kr. till utställningsersättning vid lokala och regionala konstutställningar, och

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts i yrkande 6 att riksdagen beslutade att ett särskilt anslag på 3 000 000 kr. skulle utgå till utställningsersättning enligt de i motionen angivna riktlinjerna.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 a och 1975/76:2305 yrkande 6, båda yrkandena såvitt gällde medelsanvisning för budgetåret 1976/77.

Reservation hade avgivits

24. beträffande anslagsbeloppet av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) samt herr Wikström (fp) som – vid bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 a och 1975/76:2305 yrkande 6, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, till Utställningsersättningar för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 3 000 000 kr.

Punkten 20 (Anslagsberäkning: Riksutställningar)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 14.6) föreslagit riksdagen att

1. besluta att sådana anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos Stiftelsen Riksutställningar som fick bestämmas genom avtal skulle fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämde,

2. till Riksutställningar för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 559 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2305 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt hemställts i yrkande 14 att riksdagen beslutade att anslaget till Riksutställningar för budgetåret 1976/77 skulle uppgå till 4 560 000 kr., och

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts i yrkande 9 att riksdagen beslutade att till Riksutställningar anvisa ett särskilt anslag av 1 milj. kr. för vandringsutställningar och övriga större tillfälliga utställningar, avsett för museer med begränsade utställningsanslag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beslutade att sådana anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos Stiftelsen Riksutställningar som fick bestämmas genom avtal skulle fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämde,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:135 samt med avslag på motionen 1975/76:2305 yrkande 14, såvitt nu var i fråga, till Riksställningar för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 7 559 000 kr.,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 9 om särskilda anslagsmedel till vandringsutställningar m. m.

Reservationer hade avgivits

25. beträffande anslagsbeloppet av fru Mogård (m) och fru Diesen (m) som – vid bifall till reservationen nr 15 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:135 och med bifall till motionen 1975/76:2305 yrkande 14, såvitt nu var i fråga, till Riksställningar för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 560 000 kr.,

26. beträffande en särskild medelsanvisning till vandringsutställningar och andra större tillfälliga utställningar av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 9 till Riksställningar: Vandringsutställningar för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Punkten 21 (Anslagsberäkning: Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 14.7) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 28 770 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:316 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts i yrkande 3 att riksdagen i anslutning till en i motionen föreslagen utvidgning av stödet till svensk skönlitteratur till att omfatta även svensk facklitteratur beslutade att de för ändamålet beräknade medlen skulle räknas upp från 3,3 till 5 milj. kr.,

1975/76:483 av fröken Rogestam m. fl. (c).

1975/76:773 av fru Ryding m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att för budgetåret 1976/77 bevilja Sveriges konstföreningars riksförbund för drift av den centrala verksamheten ett förslagsanslag av 700 000 kr.,

1975/76:1322 av herr Clarkson m. fl. (m, c, fp).

1975/76:2307 av herr Enlund (fp), vari hemställts att till Sveriges konstföreningars riksförbund för budgetåret 1976/77 anvisades ett bidrag av 600 000 kr.,

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts

i yrkande 7 att riksdagen beslutade att bidragen för teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper ökades med ytterligare 3.1 milj. kr. till sammanlagt 8.2 milj. kr.,

i yrkande 8 att riksdagen beslutade att bidragen för verksamheten vid centrumbildningar på teaterns, dansens, musikens, filmens, bildkonstens och litteraturens område ökades med ytterligare 1 milj. kr. till sammanlagt 2,6 milj. kr.,

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställts i yrkande 9 att riksdagen beslutade att till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 milj. kr. förhöjt reservationsanslag av 31 770 000 kr. avseende ökat stöd för fritt kollektivt skapande, och

1975/76:2313 av fru Mogård m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen under Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1976/77 beslutade anvisa ett anslag om 700 000 kr. till Sveriges konstföreningars riksförbund och ett anslag om 2 425 000 kr. till Konstfrämjandet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975/76:135 ökat bidrag till litteraturstöd skulle avslå motionen 1975/76:316 yrkande 3, såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1322 yrkande 1 om utredning rörande utnyttjande av SOR-orkestrarna,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1322 yrkande 2 om stöd till SOR-orkestrarna via deras riksorganisation,

4. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975/76:135 ökat bidrag till centrala amatörorganisationer skulle avslå motionen 1975/76:1322 yrkande 3, såvitt nu var i fråga,

5. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975/76:135 ökat bidrag till fritt kollektivt skapande skulle avslå motionerna 1975/76:2308 yrkande 7 och 8 samt 1975/76:2310 yrkande 9, samtliga yrkanden såvitt nu var i fråga,

6. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975/76:135 ökat bidrag till Sveriges konstföreningars riksförbund med anledning av motionerna 1975/76:773, 1975/76:2307 och 1975/76:2313, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade att 75 000 kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas för detta ändamål,

7. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen 1975/76:135 minskat bidrag till Konstfrämjandet skulle avslå motionen 1975/76:2313, såvitt nu var i fråga,

8. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1975/76:135 samt motionerna 1975/76:773, 1975/76:2307 och 1975/76:2313 ävensom med avslag på motionerna 1975/76:316 yrkande

3, 1975/76:1322 yrkande 3, 1975/76:2308 yrkandena 7 och 8, 1975/76:2310 yrkande 9 och 1975/76:2313, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 28 845 000 kr.,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:483 om anvisande av ett särskilt riksstatsanslag till bidrag till lokala och regionala teatrarers gästspel utomlands.

Reservationer hade avgivits

27. beträffande ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till litteraturstöd av fru Nordlander (vpk) som – vid bifall till reservationen nr 19 – ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:316 yrkande 3, såvitt nu var i fråga, beslutade att 1,7 milj. kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas för detta ändamål,

beträffande ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till fritt kollektivt skapande,

28. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman, Eriksson i Ulfabyrn och Norrby samt fröken Eliasson (samtliga c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2308 yrkandena 7 och 8 samt med bifall till motionen 1975/76:2310 yrkande 9, samtliga motionsyrkanden såvitt nu var i fråga, beslutade att 3 milj. kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas för detta ändamål,

29. av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2310 yrkande 9 och med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkandena 7 och 8, samtliga motionsyrkanden såvitt nu var i fråga, beslutade att 4,1 milj. kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas för detta ändamål,

30. beträffande frågan om ett i förhållande till vad som beräknats i propositionen ökat bidrag till Sveriges konstföreningars riksförbund av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:773 och 1975/76:2307 samt med bifall till motionen 1975/76:2313, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade att 275 000 kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas till detta ändamål.

31. beträffande anslagsbeloppet av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Sundman (c), Eriksson i Ulfabyrn (c) och Norrby (c) samt fröken Eliasson (c) och fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 8 – vid bifall till en eller flera av reservationerna nr 27, 28, 29 och 30

– bort hemställa

att riksdagen till Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade det av utskottet förordade reservationsanslaget med den ändring som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av nämnda reservationer.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

3. beträffande Konstfrämjandet och Sveriges konstföreningars riksförbund av fru Mogård (m) och fru Diesen (m).

Punkten 22 (Anslagsberäkning: Bidrag till särskilda kulturella ändamål)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 14.8) föreslagit riksdagen att till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 405 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2308 av herr Hermansson m. fl. (vpk), såvitt hemställts

i yrkande 10 att riksdagen beslutade att till Arbetarrörelsens arkiv för budgetåret 1976/77 anvisa ett bidrag av 580 000 kr.

i yrkande 14 att riksdagen beslutade att bidraget till massmarknadsförlaget ökades med 1 milj. kr. för att möjliggöra en barnboksutgivning av samma omfattning som den planerade utgivningen av litteratur för vuxna.

1975/76:2311 av fru Mogård (m) och

1975/76:2319 av herr Sundman m. fl. (c, s, m, fp, vpk).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om statligt stöd till barnboksutgivning skulle avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 14, såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen beträffande frågan om bidrag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv skulle avslå motionen 1975/76:2308 yrkande 10, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande frågan om viss bidragsgivning till Svenska artisters och musikers intresseorganisation skulle avslå motionen 1975/76:2311, såvitt nu var i fråga,

4. att riksdagen beträffande frågan om viss bidragsgivning till Sverigefinska språknämnden skulle avslå motionen 1975/76:2319, såvitt nu var i fråga,

5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1975/76:135 och med avslag på motionerna 1975/76:2308 yrkandena 10 och 14, 1975/76:2311 och 1975/76:2319, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsan-

Reservationer hade avgivits

32. beträffande statligt stöd till barnboksutgivning av fru Nordlander (vpk) som – vid bifall till reservationen nr 23 – ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan om statligt stöd till barnboksutgivning med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 14, såvitt nu var i fråga, beslutade att för detta ändamål skulle under förevarande anslag beräknas 1 000 000 kr.,

33. beträffande anslag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande frågan om bidrag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv med bifall till motionen 1975/76:2308 yrkande 10, såvitt nu var i fråga, beslutade att för detta ändamål skulle under förevarande anslag anvisas 580 000 kr. och att anslagets totalsumma av denna anledning skulle ökas med 210 000 kr. utöver vad som föreslagits i propositionen 1975/76:135,

34. beträffande anslagsbeloppet av fru Nordlander (vpk) som ansett att utskottet under 5 – vid bifall till reservationerna nr 32 och 33 eller till endera av dem – bort hemställa

att riksdagen till Bidrag till särskilda kulturella ändamål för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade det av utskottet förordade reservationsanslaget med den ändring som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av nämnda reservationer.

Punkten 23 (Anslagsberäkning: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader)

Regeringen hade i propositionen (avsnitt 14.9) föreslagit riksdagen att till Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2304 av herr Ahlmark m. fl. (fp), såvitt hemställts

i yrkande 3 c att riksdagen beslutade att en provisorisk författning skulle utfärdas för riksantikvarieämbetets anslag till vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader,

i yrkande 4 b att riksdagen anvisade 5 milj. kr. för vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, och

1975/76:2310 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), såvitt hemställts

i yrkande 2 att riksdagen beslutade att till Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader

anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 milj. kr. förhöjt reservationsanslag på 8 300 000 kr.,

i yrkande 3 att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande möjligheterna att av arbetsmarknadspolitiska skäl inom ramen för finansfullmakten vidta åtgärder inom kulturminnesvården.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2304 yrkande 3 c om utfärdande av en provisorisk författning för riksantikvarieämbetets anslag till vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

2. att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2310 yrkande 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført om utnyttjande av finansfullmakten för åtgärder inom kulturminnesvården,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:135 och med avslag på motionerna 1975/76:2304 yrkande 4 b och 1975/76:2310 yrkande 2 till Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

Reservationer hade avgivits

35. beträffande utfärdande av en provisorisk författning med bestämmelser om förevarande anslag av herr Wikström (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:2304 yrkande 3 c hos regeringen skulle anhålla att en provisorisk författning utfärdades för riksantikvarieämbetets anslag till vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

beträffande anslagsbeloppet

36. av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Sundman, Eriksson i Ullsbyn och Norrby samt fröken Eliasson (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:135 och motionen 1975/76:2304 yrkande 4 b samt med bifall till motionen 1975/76:2310 yrkande 2 till Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 8 300 000 kr.,

37. av herr Wikström (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:135 och motionen 1975/76:2310 yrkande 2 samt med bifall till motionen 1975/76:2304 yrkande 4 b till Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll

av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande

4. av fru Mogård (m) och fru Diesen (m).

Kulturpolitiken

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Med dagens behandling av kulturutskottets betänkande nr 35 slutförs en treårig reformverksamhet på kulturpolitikens område. Intresset har under denna tid ökat betydligt för kulturens ställning i vårt land, debatten har ånyo tagit fart, kanske inte minst därför att många av statsrådet Zachrissons förslag varit kontroversiella och därför att de storslagna intentionerna i de programmatiska avsnitten av propositionerna inte alltid haft sin motsvarighet i konkreta satsningar.

Ambitionen med den treåriga reformpolitiken är respektabel: att sprida möjligheterna till skapande och upplevelse till så många människor som möjligt. Men samtidigt präglas den socialdemokratiska kulturpolitiken i hög grad av besvikelsen över att det inte, som man en gång trodde, automatiskt följde ett ökat kulturintresse och kulturengagemang av den ökande utbildningen och det stigande välståndet.

Och när människor inte reagerar så som socialdemokrater hoppas och vill är receptet oföränderligt detsamma: mer statligt inflytande, mer centralstyrning. Jag är inte ensam om att frukta att den nuvarande kulturpolitiken leder till en byråkratisering av kulturen, till en kulturhierarki. I en debatt på Expressens kultursidor i maj har kulturpolitiken diskuterats av bl. a. Lars Gustafsson och P. O. Enquist. Den förre kritiserar distributionstanken av socialdemokratisk modell och tolkar den som en föreställning om att kultur är något som produceras–distribueras–konsumeras i en rörelse uppifrån och ned. P. O. Enquist är en smula resignerad och menar att det som han varit med om att diskutera i kulturrådet inte har förverkligats: "Jag tycker uppriktigt sagt att av alla vackra ord om medskapande och amatörism och fri skapande verksamhet blev mest bara skit."

Vi befinner oss i ett läge där en rad kulturyttringar måste få samhälleligt stöd. Ja, behovet är säkerligen långt större än det stöd som nu kan lämnas. Men det är ett statiskt och defaitistiskt synsätt att utgå från att kulturområdet alltid kommer att vara ett bristområde, att förvandla kulturverksamheten till en skyddad verkstad som måste hållas vid liv med konstgjord andning.

Jag saknar i den socialdemokratiska kulturpolitiken en målinriktning mot ett annat sakernas tillstånd, mot en framtid där kulturen av de många människorna upplevs som livsnödvändig, och där de alltså är beredda att själva satsa för att bli delaktiga av och medverka till växten av en levande kultur. Målet måste vara att kulturen blir självförsörjande – ett ouppnåeligt mål kan det tyckas, men så är de flesta mål, och ändå skall vi sträva mot dem.

Kulturen, en människas bildning, måste med Lars Gustafssons ord ses "som något som äger rum hos henne själv, på hennes egna villkor". Kulturområdet är ett känsligt och svårt område, där det inte är lämpligt att klampa in med grova skor. Ett sådant påpekande innebär varken en romantisk syn på kultur eller ett upphöjande av kultur över annan mänsklig verksamhet utan bara ett konstaterande att skapande och upplevelse är lättstörda aktiviteter. Kulturlivet byggs upp av enskilda människors skapande och upplevelser. En kulturpolitik som innebär att några få leder och styr kan inte medföra något annat än en snabb utarmning av kulturlivet.

Den decentralisering som inletts är en riktig väg – först när kulturyttringarna finns i vår omedelbara närhet och blir vardagsnära inslag i livet ställs vi inför ett fritt val. Jag har flera gånger tidigare från den här talarstolen varnat för vad jag kallar en "centraliserad decentralisering", och jag finner inte anledning att avstå från den varningen i dag heller. Om inte människor ges tillfälle att aktivt påverka det lokala kulturutbudet blir följden en passivitet som är raka motsatsen till vad vi önskar.

Men för många människor är kultur i olika former något främmande, något som de inte känner behov av. Jag anser nog att vi måste vara realistiska och inse att de flesta gamla hundar inte kan läras att sitta. Vad vi bör prioritera är barn och ungdom som ännu inte stelnat i ett mönster. Dem kan vi ge kulturupplevelser som en del i deras vardag. Vi har en obligatorisk nioårig skola och dessutom en förskola som når åtminstone alla sexåringar; en planmässig satsning på barn och ungdom skulle kunna ge till resultat att den unga generationen gjordes förtrogen med såväl kulturyttringar som kulturskapare och att kulturen fick en betydelsefull plats i deras vuxna liv. En sådan prioritering förordar vi i reservation nr 1, som fogats till detta betänkande.

På bokområdet finns det i dag lättillgänglig och billig s. k. kiosklitteratur. Propositionens förslag att ställa 2,5 milj. kr. till förfogande för att främja utgivningen av god litteratur till konkurrenskraftiga priser måste därför hälsas med tillfredsställelse.

Däremot är det massmarknadsförlag som föreslås i proposition 135 inte en acceptabel lösning. Utskottet har emellertid gjort väsentliga ändringar i förslaget, och massmarknadsutgivningen skall bedrivas på försök i tre år.

Utskottet understryker att massmarknadsutgivningen måste ske i förtroendefull samverkan med de ordinarie förlagen. Produktionen bör enligt min mening kunna läggas ut på olika förlag. De stora förlagen har visserligen haft svårt att prismässigt konkurrera med kiosklitteraturen. Men små förlag har ofta andra möjligheter. Just i dagarna har det meddelats att ett nyetablerat litet förlag fr. o. m. i höst kommer att utge kvalificerad litteratur till samma pris, ca 5 kr., som den föreslagna massmarknadsutgivningen syftar till. Av Litteraturfrämjandets kalkyler att döma kommer kostnaden för produktion och distribution i massmarknadsutgiv-

ningen att uppgå till ca 10 kr. per bok. Det skulle innebära att konsumenten betalade en femma vid köpet och en femma på skattsedeln. Om ett litet förlag, utan statliga subventioner, kan producera för ca 5 kr. torde det vara något fel på Litteraturfrämjandets kalkyler. Möjligen avser man att använda 5 kr. för en intensiv marknadsföring av böckerna. I så fall kommer konkurrenssituationen allvarligt att försämrats för andra förlag med billighetsutgivning av goda böcker.

Under 1960-talet har en rad nya förlag etablerats. Det ligger ett stort värde i att många sinsemellan konkurrerande förlag finns: de har olika policy för sin utgivning, de bevakar delvis olika språkområden och utgivningsbesluten är decentraliserade. Om utgivningen av prisbillig kvalitetslitteratur visar sig bli koncentrerad till ett enda statligt finansierat förlag uppstår ett slags statslitteratur. I stället för att tusen blommor får blomma får vi en enda konstgödsblad tulipanaros.

Det kan visa sig vara en bättre väg att mera aktivt och direkt stödja förlagen. I dag ges stöd i form av statliga kreditgarantier till en summa av 2 milj. kr. Enligt de ansökningar som nu ligger hos statens kulturråd uppgår behovet till 11 miljoner.

Det finns all anledning att vaksamt följa utvecklingen av den här försöksverksamheten. En försämrad situation för de små förlagen får inte bli följderna av statligt stödd massmarknadsutgivning. Annan kvalificerad litteratur från seriöst arbetande förlag får inte konkurreras ut. Jag förutsätter att beslutet om massmarknadsutgivning snabbt kan omprövas om önskade effekter uppstår och att tillgängliga medel då disponeras för andra åtgärder till stöd för spridning av kvalitetslitteratur.

För hela bokbranschen, och inte minst för de små förlagen, är en väl fungerande bokdistribution av största betydelse. Det är vid det här laget väl känt att bokhandelns situation är bekymmersam. Riksdagen begärde våren 1975 att bokhandelns situation skulle analyseras och att – om det befanns påkallat – förslag om stödåtgärder skulle läggas fram. Ännu har herr Zachrisson inte gjort något åt den saken. Vi anser att den brådskar, och i reservation nr 21 yrkar moderater och folkpartister att riksdagen nu skärper sitt tidigare uttalande och begär förslag till åtgärder till våren 1977.

Den tredje delen av den nya kulturpolitiken emotsågs med stora förväntningar. Äntligen skulle nu kulturskaparnas ekonomiska problem lösas – efter de nya riktlinjer som riksdagen redan 1972 uttalade sig för, nämligen att "det allmännas insatser för kulturarbetarna i första hand bör ha formen av ersättning för utfört arbete". Samma krav hade då åtskilliga år framförts av kulturskaparnas organisationer. Besvikelsen blev stor när det visade sig att departementschefen förbigått riksdagens uppfattning och i stället valt att bygga vidare på olika stödformer. Att döpa om nuvarande stipendier till arbets- och projektbidrag och att döpa om konstnärsbelöningar till inkomstgarantier innebär ju inte att man övergivit stödtanken som bärande princip. Vid utskottsbehandlingen har det gång på gång framgått att socialdemokrater uppenbarligen inte kan bringas

att inse att denna lilla, men för kulturlivet avgörande, yrkesgrupp har berättigade krav på att behandlas som andra yrkesgrupper. Utskottsmajoriteten hänvisar till juridiska och praktiska problem på området. Många långt svårare problem, som befunnits angelägna, har kunnat lösas på kort tid. Jag kan bara konstatera att regeringens goda vilja då det gäller denna yrkesgrupp starkt måste betvivlas.

I reservationen 2 yrkar vi moderater att riksdagen begär att regeringen utan ytterligare dröjsmål framlägger ett nytt förslag. Enligt vår mening bör följande gälla för samhällets insatser då det gäller kulturskaparnas arbets- och försörjningsmöjligheter:

1. Samhället bör aktivt verka för att arbetstillfällena erbjuds kulturskapare och även för att varierande former av anställnings- och uppdragsförhållanden kan erbjudas.

2. Samhället bör aktivt verka för att kulturskapare tillerkänns ersättning för färdiga produkter och utförda prestationer. På grund av kulturskaparnas speciella förhållanden kan särskilda former för ersättning behöva utvecklas, t. ex. enligt mönster från bibliotekersättningen.

3. Den sociala tryggheten för dem som av ålder och sjukdom inte kan verka inom sitt område bör garanteras inom ramen för det allmänna trygghetssystemet.

4. För de speciella förhållanden som kan råda för kulturskapare t. ex. i början av deras verksamhet bör särskilda arbetsstipendier finnas. Häri bör även inkluderas resestipendier, särskilda materialbidrag etc.

Ersättningsprincipen blir av föga värde om inte antalet arbetstillfällen ökar för kulturskaparna. Departementschefen intar en anmärkningsvärt passiv hållning till att verka för detta, då han hänvisar till att några formella hinder för att engagera konstnärer i samhällsverksamheten i regel inte finns. År 1973 konstaterade vi i en motion att passiviteten från regeringens sida var påfallande. Vi föreställde oss att detta kunde bero på idétorka och föreslog kontakt med kulturskaparnas egna organisationer för att inventera möjligheterna. Vi upprepar nu detta förslag i reservationen 3 – herr Zachrisson kan ju föra saken på tal vid de kontakter som redan förekommer.

I motion 2305 refererar vi bl. a. en verksamhet, "Artists-in-Schools", som pågår över hela USA och som fyller den dubbla funktionen att målmedvetet sätta barn och ungdom i kontakt med kulturskapare och kulturyttringar och att ge kulturskaparna arbetstillfällen. Vidare nämner vi Sveriges Radio och speciellt TV, som ju är vårt förnämsta bildmedium, men där sensationellt nog praktiskt taget inga representanter för den bildande konsten finns med i arbetet.

På ett enda område har departementschefen anslutit sig till ersättningsprincipen, nämligen beträffande utställningsersättning. Dock begränsar han denna till den utställningsverksamhet som bedrivs av statliga organ, och han anvisar inga medel. Vi kan inte finna annat än att frågan om utställningsersättning nu är så väl utredd att man kan gå längre än så. Statens kulturråd har presenterat ett konkret förslag till statsbidrag

för ersättning i samband med offentlig utställning som kommun själv driver eller stöder. Kostnaderna har beräknats till 3 milj. kr. Det finns ingen anledning att dröja med beslut, hävdar vi i reservation nr 7.

Enligt propositionen kan man inte vidta olika åtgärder i kulturskaparnas intresse innan den aviserade översynen av den samnordiska upphovsrättslagstiftningen slutförts. Det låter ana att departementschefen hoppas på avsevärda förändringar i gällande regler. Herr Wikström kommer senare att närmare gå in på dessa frågor. Men jag vill ändå här understryka att vi inte kan acceptera någon urholkning av den enskildes principiella upphovsrätt till sitt verk. Socialdemokraterna i utskottet har i reservation nr 4 inte funnit något riksdagens uttalande nödvändigt. Var och en som har hört herr Zachrisson tala om s. k. kulturell allemansrätt inser att ett bestämt avståndstagande från detta är nödvändigt.

Också det krav på förslag till riksdagen våren 1977 om förändringar och förbättringar av litteraturstödet som framförs i reservation nr 20 kommer att behandlas av herr Wikström.

Den nuvarande konstnärstipendienämnden skall nu omorganiseras och överta de stipendieuppgifter som åligger Konstakademien i samråd med KRO samt Musikaliska akademien i samråd med Föreningen Svenska tonsättare. Det är ett bra förslag. Enligt propositionen skall dock detta nya organ inte får förtroendet att utdela de nu till inkomstgarantier om-döpta konstnärbelöningarna, utan regeringen skall handha detta. Någon motivering anges inte i propositionen. Vi kan inte finna annat än att statens kulturråds förslag att också denna uppgift skall ligga på den föreslagna konstnärnämnden bör bifallas, vilket vi anför i reservation nr 6.

För att stimulera tillkomsten av nya sceniska verk finns en särskild stödform, Stöd till sceniskt verk. Vi har ansett det självklart att verken finns dokumenterade, både för att möjliggöra uppsättningar på skilda håll och från forskningssynpunkt. Att dokumentation kan ske i olika former är naturligt – verk med starka inslag av improvisation liksom kollektivt framarbetade pjäser, som utskottet anför som hinder för ett dokumentationsvillkor, kan givetvis om så är nödvändigt bandas i samband med uppförandet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de reservationer jag här berört, nämligen reservationerna nr 1, 2, 3, 6, 7, 10, 20, 21 och 24. Övriga moderata reservationer kommer att behandlas av fru Diesen.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utgångspunkterna för en liberal kulturpolitik finns formulerade i folkpartiets program, där det bl. a. heter:

”Ett levande och vitalt kulturliv är en omistlig del av ett mänskligare samhälle. Kulturpolitikens syfte skall vara att frigöra, stödja och utveckla individens förmåga till upplevelser och engagemang i dagens värld, med dess historiska bakgrund. Människans egen skapande förmåga, hennes förutsättningar att skapa inte blott ting utan även relationer till med-

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

människorna är central.

Kulturpolitiken måste präglas av vidsynthet, öppenhet och tolerans. Detta är en förutsättning för ett dynamiskt kulturliv, där det finns utrymme för såväl det traditionella som det okonventionella, det sökande och det stridande. Den måste lämna utrymme även för långtgående politiskt engagemang och samhällskritik. Alla tendenser till värdeemonopolisering måste motarbetas.”

Mot denna bakgrund har folkpartiet förordat en kulturpolitik som kan sammanfattas i fyra punkter:

De kulturpolitiska insatserna bör bygga på en långtgående decentralisering och i första hand utgå från fasta lokalt eller regionalt förankrade institutioner.

Stat, landsting och kommuner måste motverka det ensidiga kulturutbud som marknadsmekanismerna kan medföra och sträva efter att garantera kulturlivet allsidighet.

Verksamheter som ligger vid sidan av de etablerade kulturinstitutionerna skall stödjas och stimuleras.

Det allmänna måste medverka till att ge kulturarbetare av olika slag möjlighet att arbeta under trygga ekonomiska och sociala förhållanden.

1974 presenterade regeringen ett förslag till riktlinjer och handlingsprogram för den statliga kulturpolitiken. Det skulle markera att utredningarnas tid var förbi, att det var dags för konkreta insatser för att trygga ett rikt och mångfasetterat kulturliv. Tyvärr har det inte blivit så. En rad mål ställdes upp för de statliga kulturinsatserna – mål kring vilka det rådde stor enighet vid riksdagsbehandlingen. Men de ekonomiska åtagandena för att ge liv och mening åt målen har hittills varit starkt begränsade.

”Det är svårt att se hur de på något avgörande sätt skall kunna förändra det kulturpolitiska klimatet och öka medborgarnas möjligheter att medverka i kulturella aktiviteter eller ta del av det kulturella utbudet”, framhöll folkpartiet med anledning av den första ”kulturpropositionen” 1974. ”För att förverkliga de uppställda målen fordras under de återstående åren av treårsperioden insatser av annan storleksordning än de som nu föreslås”, anförde vi också.

För dem som hoppats att de blygsamma insatserna 1974 skulle uppvägas av desto större de två följande åren har regeringens ”kulturpropositioner” inneburit nya besvikelser. I föl behandlades framför allt litteraturen, filmen och invandrarna. Alla dessa områden hade varit föremål för omfattande och långvarigt utredningsarbete. Det fanns alltså ett väl genomarbetat material att bygga förslag på. Men det mesta av detta material lämnades obeaktat eller slussades vidare till nya utredningar.

Situationen är densamma när det gäller årets proposition. Den präglas liksom sina föregångare mer av verbalä än av reella reformer. De få förbättringar, t. ex. i vad gäller kulturarbetarnas villkor, som föreslås är välkomna. Men på åtskilliga punkter fordras större insatser.

Nu förbigår jag helt utställningsersättningen, som fru Mogård har talat om, och kulturminnesvården, som herr Jonsson i Alingsås senare kommer att beröra.

Litteraturutredningens utgångspunkt för det omfattande förslaget till statligt litteraturstöd kan sammanfattas i ett citat:

”Kulturpolitiken inom litteraturens område skall ge fler människor möjligheter och impulser att läsa bra böcker, medverka till att trygga yttrandefriheten, bidra till ökade yttrandemöjligheter och på så sätt möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse, ta till vara och levandegöra äldre tiders och andra länders litteratur och därigenom trygga den svenska litteraturens fortsatta utveckling.”

I en motion till riksdagen förra året anslöt sig folkpartiet till denna grundsyn. För att kunna förverkliga den fordras att *god* litteratur görs tillgänglig för *fler* människor, dels genom att utgivningen får tillräcklig bredd, dels genom att allmänheten har möjlighet att enkelt – via lån eller köp – få tag i bra böcker. Det förutsätter i dagens läge ett brett statligt litteraturstöd.

Grunden för ett sådant måste utgöras av ett generöst stöd till den nya svenska skönlitteraturen. På denna kan man sedan bygga vidare med stöd till *andra former* av angelägen litteratur: klassiker, översättningar av utländsk skönlitteratur, barn- och ungdomsböcker etc.

Därför var det allvarligt att regeringen förra året lade fram ett så snålt och dåligt förslag till stöd åt den nya svenska skönlitteraturen. Därmed raserades hela den noga övervägda modell för en bred litteratursatsning som litteraturutredningen lagt fram. I stället för att ta fasta på dess förslag om en generell stödköpsordning valde regeringen att föreslå ett selektivt *efterhandsstöd* till ett 50-tal titlar årligen.

Det var glädjande att samtliga riksdagspartier tog avstånd från detta förslag. Det rådde allmän enighet både inom och utom riksdagen om att ett stöd av denna begränsade omfattning och med den föreslagna konstruktionen inte skulle komma att förändra situationen för den svenska litteraturutgivningen och inte stimulera förlagen att ge fler författare chansen att nå en bredare publik.

Den modell för stöd till *ny svensk skönlitteratur* som vann majoritet i riksdagen karakteriserades av förespråkarna som en lågprislinje. I dag framstår det som mycket tveksamt om detta var en riktig beskrivning. I årets proposition nöjer sig utbildningsministern försiktigtvis med att säga att stödet konstruerats ”så att det också bör verka dämpande på prisutvecklingen på böcker”.

Det gångna årets erfarenheter visar att en snar omkonstruktion av stödet är angelägen liksom att ett större stöd *fordras* om inte den prisdämpande effekten skall bli enbart symbolisk. Enligt vår mening bör statens kulturråd efter det första året under vilket litteraturstödet utdelats noggrant utvärdera detta och lägga fram förslag om ändringar och förbättringar. Förslaget bör föreläggas riksdagen våren 1977.

Förra året beslöt riksdagen att stödet till översättningar av utländsk

skönlitteratur skulle utformas som ett selektivt stöd till ett 60-tal titlar årligen. Ett stöd av denna ringa omfattning är otillräckligt. Det är den seriösa översatta skönlitteraturen som drabbats hårdast av den minskade bokutgivningen. Från mitten av 1960-talet har antalet utgivna översättningar minskat med drygt 30 %. I en tid då internationell samverkan och förståelse för andra länders sociala och kulturella förhållanden spelar en allt större roll blir det allt färre böcker från omvärlden som når svenska läsare.

Vi föreslår i reservation 20 att riksdagen begär att regeringen nästa år lägger fram ett förslag om en stödköpsordning för översättningar av utländsk skönlitteratur.

Det är numera en allmän uppfattning att författare har rätt till ersättning när deras verk lånas ut på bibliotek. Riksdagens majoritet har vid flera tillfällen höjt ersättningsbeloppet så att det i dag ligger på en mer tillfredsställande nivå än tidigare.

Skäl kan anföras också för en biblioteksersättning till förlagen. Man kan antingen se det som en ersättning för att vissa exemplar av förlagens försäljning, nämligen de som går till biblioteken, står till allmänhetens förfogande och ofta lånas ut till ett stort antal människor. Eller man kan betrakta biblioteksersättning till förlagen som en sorts stödform.

Biblioteksersättningen till förlagen bör i någon form knytas till bibliotekens inköp av böcker. Man får på så sätt ett slags kvalitetsgaranti och kommer i praktiken att nästan helt stödja seriösa förlag. Man får ett beslutsfattande om stödet som är starkt decentraliserat genom att den sammanlagda effekten av inköpen från bibliotek över hela landet blir avgörande för ersättningen. Man kan vidare utan tekniska svårigheter avgränsa stödet till vissa genrer eller vidga stödet till områden som inte täcks av den stödköpsordning som utredningen förordar. Genom ett tak för högsta ersättning eller nertrappning av beloppet vid större försäljning kan man hindra att de böcker som ändå säljs bäst till biblioteken och troligen ekonomiskt klarar sig hyggligt får en alltför stor del av denna ersättning.

Vi framhåller i reservation 20 att kulturrådet bör ges i uppdrag att lägga fram förslag om hur en biblioteksersättning till förlagen kan konstrueras.

En god, rikhaltig och allsidig facklitteratur är i många fall en förutsättning för en meningsfull samhälls- och kulturdebatt. Facklitteraturen är också en viktig förutsättning för undervisningen vid universitet och högskolor. Under senare tid har av olika skäl utgivningen av facklitteratur i Sverige stagnerat. Det kan nämnas att antalet 1974 utgivna böcker inom ämnesområdena politik, socialpolitik, juridik och ekonomi bara var hälften av motsvarande antal år 1970.

Vi föreslår därför i reservation 20 att statens kulturråd får i uppdrag att nästa år lägga fram förslag om utformningen och omfattningen av ett starkt utvidgat stöd till facklitteraturen.

När det gäller utgivningsstödet i dess helhet är det alltså viktigt att

vi nu får till stånd en ordentlig utvärdering och en debatt om hur detta fungerat. Naturligtvis har det gjort en del nytta, men det har också skapat viss förvirring och varit tungt och komplicerat att administrera. När riksdagen fattade beslutet förra året valde man den selektiva modell som lanserats på ett sent stadium av Författarförbundet. Det var synd att man inte ville pröva det väl genomtänkta och generellt konstruerade stöd som litteraturutredningen skisserat och i stället satsade på Författarförbundets ganska hastigt hopkomna förslag. Utgivningsstödet har givit förlagen ett handtag, det skall inte förnekas. Men selektiviteten har varit nyckfull och ofta svårförståelig. Den utlovade prissänkande effekten har varit obetydlig, och dess så blåögt uträknade följd effekt att de sänkta priserna skulle stimulera försäljningen i bokhandeln har helt uteblivit. Det har tagit orimligt lång tid att få fram riktlinjer och blanketter för stöden och att få fördelning och fördelningsprinciper att fungera. Man kan inte vara säker på att detta är barnsjukdomar som nu skall kunna vara överståndna, utan det är också möjligt att det finns grundläggande fel i konstruktionen som bör rättas till. Allt det här får man undersöka noga utan att hysa någon hindrande kärlek till det system majoriteten valde att satsa på.

Beträffande bokhandeln har utbildningsministern återigen svikit. Han fick riksdagens uppdrag för ett år sedan att utreda bokhandelns situation och komma med förslag om stödåtgärder. Det enda han hittills åstadkommit är ett löfte om att han *tänker* anlita experter för att undersöka saken. Det finns en beklämmande ofullständighet och brist på helhetssyn i utbildningsministerns kulturpolitik. Han rycker loss bitar ur den konstruktion litteraturutredningen med möda fick till stånd och tror att man på det sättet löser problemen. De kulturpolitiska kraven på litteraturområdet rör ju inte bara utgivningen, utan också distributionen.

Det borde vara en självklarhet att utgivningsstödet följs upp i distributionsledet, dvs. genom ett stöd till bokhandeln. Så var det ju också tänkt i litteraturutredningen och i det förslag som folkpartiet, centern och moderaterna förde fram förra året. Därav blev ju tyvärr intet, och bokhandeln lämnades alltså helt utan stöd. Givetvis borde ett förslag till bokhandelsstöd ha kommit samtidigt med förslaget till massmarknadsförlag. Bokdistributionen är ett problem som kräver en helhetslösning, och det är därför olyckligt att dessa två saker inte från början kunnat kombineras och bedömas tillsammans. Nu får departementet se till att det blir något gjort på den här punkten och att – som vi framhåller i reservation 21 – ett förslag till statliga stödåtgärder för bokhandeln föreläggs riksdagen våren 1977.

Bokhandelns problem handlar naturligtvis också om kommunernas ansvar. Det är viktigt att den kommunala kulturpolitiken kan hålla någorlunda jämna steg med den statliga. Kommunerna måste vårda sina boklädor, betrakta dem som de från kultursynpunkt viktiga institutioner de är. De bör anlita dem själva, bl. a. för inköp av skolböcker, i stället för att köpa genom andra kanaler. Kommunerna måste också besinna

sitt ansvar när det gäller inköpen av böcker till biblioteken. Tyvärr har anslagen för bokinköp inte alls ökat så att utgivningsstimulansen kunnat fångas upp. Anslagen i år för bokinköp är i genomsnitt ungefär 12 % högre än förra året. Det räcker förmodligen inte ens till inflationsreglering. Ännu mindre kan det naturligtvis räcka till att fånga upp den ökning av antalet utgivna titlar som är en avsedd effekt av utgivningsstödet. Titelbreddningen hos Bibliotekstjänst var förra året ca 22 % jämfört med 1974. Det är klart att den breddningen har att göra också med utgivningsstödet.

Men biblioteken har inte haft anslag nog för att fånga upp denna kulturpolitiska satsning. Effekten har blivit markanta sänkningar i de genomsnittsupplagor förlagen säljer till biblioteken, vilket naturligtvis drabbar förlagen och därmed författarna. På detta sätt håller utgivningsstödet på att urholkas.

Det är bra att vi fått fram ett förslag till ett massmarknadsförslag för kvalitetsutgivning så att vi får pröva om detta kan vara ett sätt att föra ut bra böcker till låga priser på ett nytt sätt. Tyvärr visade utbildningsministern när propositionen arbetades fram en märklig oförståelse för att detta också är någonting som angår den bokbransch som arbetar i dag – bokförläggare och bokhandlare – och naturligtvis författarna. Självklart måste alla dessa intressenter vara med på noterna, om en massmarknadsutgivning av kvalitetsböcker skall ha förutsättningar att lyckas. Självklart måste de få tillfälle att dela med sig av sitt kunnande och ges insyn och inflytande i arbetet. Självklart måste de kunna förvissa sig om att verksamheten inte bedrivs på ett sätt som skadar deras normala arbete och hantering med god litteratur.

Det är beklagligt att utbildningsministern inte velat ta dessa synpunkter på allvar. Det är desto mera glädjande att kulturutskottet insett att massmarknadsförslaget är en idé som behöver alla kompetenta krafters stöd och att man naturligtvis först och främst måste vara överens med dem som i dag yrkesmässigt arbetar med böcker och bokspridning. Utskottet har alltså försett den lösning utbildningsministern föreslagit med viktiga reservationer. Utskottet har sagt att man kan godta att utgivningen knyts till Litteraturfrämjandet men har som en förutsättning satt upp att samförstånd uppnås mellan de berörda parterna.

Det är viktigt att lägga märke till utskottets uttalande att den i propositionen skisserade organisationsformen självfallet måste underordnas den grundläggande idén att en bred icke vinstgivande utgivning kan komma till stånd utan men för den fortlöpande ordinarie utgivningen av kvalificerad litteratur. Om det mot förmodan skulle stöta på svårigheter att uppnå nödvändig enighet kring samarbetsformerna, förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med nya förslag om uppbyggnad och organisation av en statsstödd massmarknadsutgivning. Det här betyder att regeringen får se till att bokförläggarnas, bokhandlens och författarnas synpunkter på ett vettigt sätt beaktas och att de kan få det inflytande över verksamheten som på samma gång tillvaratar deras

kunnande och gör det möjligt för dem att bevaka sina fullt legitima intressen. Författare, förläggare och bokhandlare måste vara med på lösningarna för att det här skall lyckas och för att vi skall vara säkra på att vi inte sätter krokben för oss själva och förstör den allmänna utgivningen av kvalitetslitteratur, som vi ju redan stöder genom det statliga utgivningsstödet.

Att sätta i gång massmarknadsförlaget på ett vettigt och riktigt sätt är en svår sak – det skall man inte sticka under stol med – och regeringens förarbete har ju inte precis varit det bästa. Nu måste man ägna tid och kraft åt att reparera försummelserna och se till att det hela går ihop, men man kan ändå inte bortse från risken att man inte lyckas få fram någon enighet om hur massmarknadsförlaget skall organiseras och drivas. Gör man inte det, måste regeringen komma tillbaka till riksdagen med frågan – det är vad som förutsatts i kulturutskottets betänkande. Men låt oss hoppas att regeringen tar itu med det här uppdraget på allvar och att de berörda parterna finner samarbetsformer som alla kan acceptera.

Den viktigaste principfrågan i utskottets betänkande gäller upphovsrätten. Under ett par års tid har det pågått en debatt kring begreppsparet upphovsrätt och kulturell allemansrätt. Debatten började med att utbildningsministern i ett stort upplagt tal på Brunnsvik gick till attack mot upphovsrätten. Han sade bl. a.: "Så länge upphovsrätten gäller, så länge existerar ingen kulturell allemansrätt och förfoganderätten är begränsad. Det betyder att färre människor får glädje av kulturarbetarnas insatser."

I samma tal fortsatte han: "Vi måste som demokratiska socialister fundera på om det inte kan finnas andra och bättre sätt än hittills att ge kulturarbetarna en rättmätig ersättning för deras arbete."

Strax dessförinnan hade herr Zachrisson i en intervju i Norrländska Socialdemokraten sagt: "Kulturutbudet skall inte bli föremål för någon ägorättsfilosofi, som enligt min uppfattning hör hemma i ett gammalt samhälle. Jag har i stället sagt att man borde se på kulturutbudet på samma sätt som man ser på forskningen, dvs. det som produceras borde ingå i hela samhällets samlade resurs."

Efter dessa uttalanden drogs en omfattande debatt i gång som visade att kulturarbetare och jurister var överens om vikten av att slå vakt om upphovsrätten.

Utskottet har ansett det angeläget att söka precisera vad som kan ligga i begreppet kulturell allemansrätt. Vid en första betraktelse kan själva ordet uppfattas som positivt värdeladdat, men innebörden är ytterst oklar. Utskottet hävdar att två olika former av s. k. kulturell allemansrätt kan tänkas. Den första skulle innebära att staten friköper upphovsrätten och ställer den till allmänhetens förfogande. Vem som helst skulle då ha rätt att utnyttja upphovsrättsliga verk. Utskottet påpekar dock att eftersom utnyttjandet i allmänhet kräver tillgång till tryckeri eller inspelningsapparaturlur blir det främst upphovsmännens motparter på marknaden som kommer att kunna utnyttja verken. Detta skulle vara ett utmärkt

sätt att spela kulturen i händerna på dem som kommersiellt producerar och distribuerar kulturprodukter. Ett sådant system skulle dessutom innebära att Sverige måste träda ut ur de upphovsrättsliga konventionerna.

Den andra tänkbara formen av s. k. kulturell allemansrätt skulle innebära att staten köper och förvärvar all upphovsrätt och utnyttjar ensamrätten att avgöra om ett visst verk skall publiceras eller ej. Ett sådant system skulle givetvis inte vara förenligt med vår nuvarande tryckfrihetsförordning.

Utskottet konstaterar nu kyligt att i båda dessa angivna tolkningar kan kulturell allemansrätt inte förverkligas utan orimliga, skadliga och grundlagsstridiga konsekvenser. Vidare konstaterar utskottet att om man med kulturell allemansrätt bara menar att man vill öka den enskildes tillgång på kultur, ger redan den nuvarande upphovsrättslagstiftningen alla principiella möjligheter till detta. Det är då praktiska åtgärder som krävs.

Efter detta konstaterande från utskottets sida borde inte mycket vara att tillägga. Begreppet kulturell allemansrätt kan avföras från debatten som ett olyckligt och illa genomtänkt hugskott. Kulturarbetare av olika kategorier har med rätta upplevt dessa tankegångar som ett allvarligt hot mot själva grunden för deras krav på ersättning från både samhället och enskilda.

De seriösa debattörerna kan nu koncentrera sig på frågan om en teknisk översyn av upphovsrättslagstiftningen utan att man för ett ögonblick träder principerna i den nuvarande lagstiftningen eller de internationella konventionerna för när. En sådan översyn får inte leda till några avsteg från grundlinjerna i den gällande lagstiftningen eller medföra en urholkning av den enskildes principiella upphovsrätt till sitt verk. Om riksdagen skulle biträda utskottsbetänkandet torde det vara ofrånkomligt att direktiven till den nuvarande upphovsrättskommittén görs om i enlighet med riksdagsbeslutet. I varje fall torde resultatet bli att de experter som företräder upphovsmanorganisationerna kan ta ett sådant principiellt riksdagsbeslut som utgångspunkt för att i utredningen avvisa idéer och hugskott om kulturell allemansrätt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som jag har signerat och i övrigt till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Eftersom detta är den tredje av de stora propositioner om den statliga kulturpolitiken som skall behandlas, finns ingen anledning att på nytt ta upp en vid allmän kulturdebatt. Propositionen 135 berör huvudsakligen olika kulturarbetares möjligheter till försörjning genom sin egen arbetsinsats. Det gör att det ändå finns en viss anledning att påminna om vänsterpartiet kommunisternas uppfattning om kulturutvecklingen i vårt land och vår principiella syn på den statliga kulturpolitiken.

Kultur är inte någonting som kan ses isolerat från samhället i övrigt,

eller en angelägenhet för vissa grupper av människor i samhället. Kulturen är nära bunden till den motsättning som alltid finns mellan kapital och arbete och påverkar således utformningen. I Sverige liksom i andra kapitalistiska länder bestäms kulturens villkor av de krafter som har den ekonomiska makten och därmed också stort inflytande över de politiska besluten. Kapitalkoncentrationen och monopoliseringen ger storfinansen även ett avgörande över kulturen. Både kulturlivet i vid mening och kulturen i betydelsen konstnärlig verksamhet utarmas.

Förhoppningen att en förbättrad levnadsstandard skulle medföra en förbättrad kulturell standard har inte infriats. I stället har utvecklingen i övrigt inom samhället, särskilt inom arbetslivet, påverkat kulturen i negativ riktning. Strukturrationaliseringen, som lett till att arbetet koncentrerats till allt större arbetsplatser, vilket inneburit att avstånden mellan arbetet och bostaden ökat, har i sin tur begränsat arbetarnas möjligheter att utnyttja sin fritid. Arbetsförhållandena har inte förbättrats. Visserligen har arbetet blivit mindre fysiskt ansträngande, men arbetstakten, specialiseringen med ackordshets och stress har minskat möjligheterna till personliga kontakter och gemenskap på arbetsplatserna.

Koncentrationen av befolkningen till storstadsregionerna, storstädernas snabba tillväxt, avfolkning av stora delar av landet och försämrade samhällsservice skapade också problem. En snabb utbyggnad av bostadsområden ledde till segregering och dålig boendemiljö, ofta underdimensionerad på samhällsservice och kulturell verksamhet.

Utbildningsskillnaderna ökade mellan den yngre och den äldre generationen genom den förbättrade obligatoriska skolutbildningen, men utjämningen i utbildningen mellan olika socialgrupper uteblev.

Allt detta sammantaget medverkade till att den seriösa konsten tvingades föra en alltmer ojämn kamp mot den kommersiella massproduktionen av kulturindustrin. Även kulturen blev en försäljningsvara, där lönsamheten är avgörande faktor. Det gäller inom samtliga kulturella områden – exempelvis filmindustrin som masstillverkar seriefilmer, musiken där skivmarknaden behärskas av mäktiga kapitalintressen och veckotidningspressen med förhålligande av vissa företeelser.

Radio och TV och även teatern präglas av den monopolistiska kulturen, som sammantaget utgör en medvetandeindustri, avsedd att påverka och passivisera arbetarklassen.

Arbetarrörelsen, som alltid varit en bevarare och försvarare av den progressiva kulturen, måste ta upp kampen mot den ökade kommersialiseringen och monopoliseringen som gör sig alltmer gällande. I denna kulturkamp får man i dag stöd av allt fler kulturarbetare inom olika verksamhetsområden, som sett utvecklingen under de senaste åren som en allvarlig fara för kulturen. Även de yrkesmässigt verkande kulturarbetarna exploateras under nuvarande förhållanden, med social och ekonomisk otrygghet som följd.

De omedelbara statliga och kommunala kulturpolitiska åtgärderna måste gå ut på att kraftfullare motverka den förödande exploateringen inom

kultursektorn. Detta kan ske genom väsentligt utökade resurser till det folkliga kulturarbetet, till kulturarbetarnas egna uppsökande verksamheter, såsom centrumbildningar, fria grupper och andra kontaktorgan.

Rimlig trygghet måste genom statliga åtgärder garanteras de kulturellt yrkesverksamma, och det arbete de ställer till allmänt förfogande måste ersättas på samma sätt som annat nödvändigt samhällligt arbete. Målmedvetna åtgärder i kulturpolitisk form måste av statsmakten vidtas för att möjliggöra och stimulera folkets breda skikt att delta i det kulturella skapandet. Det som står hindrande i vägen för folkets erövrande av sin del av kulturskapandet måste undanröjas. Endast därigenom åstadkomes möjligheterna att skapa en verklig folkets kultur.

Utifrån vår syn på kulturpolitiken har vi inom vänsterpartiet kommunisterna i motionen 2308 kritiserat regeringens proposition – att förslagen i huvudsak har en teknisk karaktär, bakom vilken döljer sig den falska föreställningen om kulturpolitikens förmenta neutralitet och opartiskhet. En sådan "teknisk" inställning blir i själva verket ett stöd åt den nuvarande maktstrukturen på kulturområdet, dvs. åt tilltagande kommersialisering, massproduktion och monopolmakt.

Vidare kritiseras propositionen för att den inte heller tagit till vara de möjligheter till nya arbetsuppgifter som de senaste årens utredningar – SIA, Barn i frihet etc. – pekar på.

Till kulturutskottets betänkande 1975/76:35 är många reservationer fogade, flera med mitt namn på, och jag skall beröra en del av dem. De övriga kommer herr Hermansson att redogöra för.

Jag börjar med reservationerna 8 och 9. Reservationen 8 gäller utställningsersättning åt konstnärer, reservationen 9 kommunernas skyldigheter med avseende på utställningslokaler samt ateljéer och verkstäder för konstnärer.

Frågan om ersättning till utställande konstnärer liksom garanti för kommunala utställningslokaler och arbetslokaler är inte ny för vänsterpartiet kommunisterna. Den har tidigare tagits upp motionsvägen. Alla har sagt sig vara positiva till frågan att konstnärer liksom andra arbetande skall ha ersättning för sin arbetsinsats och att den ersättningen också bör ge en rimlig försörjning. Därför ställdes det stora förhoppningar på den proposition som nu föreligger, vilken i huvudsak skulle behandla kulturarbetarnas ekonomiska situation och som förväntades presentera konkreta förslag till lösningar. Så har det emellertid inte blivit. Propositionens förslag går i stort sett ut på en fortsatt utbyggnad av bidrags- och stipendiesystemet, ett stödsystem som aldrig kan tillfredsställa kulturskaparen.

Vänsterpartiet kommunisterna hänvisar i sin reservation till Konstnärernas riksorganisations (KRO) fackliga och kulturpolitiska program, där krav ställs på såväl utställnings- som visningsersättning. Utställningsersättning bör enligt KRO utgå när konstnärer ställer sina arbeten till allmänhetens förfogande genom utställning. Ersättningen är motiverad av att publiken på en utställning tar del av ett samlat arbetsresultat jäm-

förbart med offentliga framträdanden inom andra konstarter. Den skall inte heller vara relaterad till eventuell försäljning.

Vi kan vara överens med utskottet om att vissa svårigheter finns i samband med fastställandet av principen för utställningsersättning, men då frågan har varit aktuell alltsedan 1960-talet borde det nu, 1976, ha förelegat ett konkret förslag. Då så inte är fallet måste frågan om utställningsersättning i likhet med förslaget om visningsersättning prioriteras i en snabbutredning i samråd med konstnärernas fackliga organisationer.

För att utställningsverksamheten skall nå ut till de många människorna och vara ett allmänt samhällsintresse som stimulerar både utställare och de människor som ser på utställningsföremålen krävs att utställningar ges även utanför tätorterna. Gjorda undersökningar visar att långt ifrån alla kommuner har utställningslokaler med regelbunden, samhällsstödd utställningsverksamhet. Även om satsningen på kulturen är en viktig del av den kommunala verksamheten i många kommuner, så begränsas möjligheterna mer och mer av det ekonomiska utrymmet. Förslag från konstnärer, kultur nämnder och andra avvisas ofta av kommunerna med hänvisning till ekonomiska svårigheter. Detsamma gäller behovet av ändamålsenliga arbetslokaler för konstnärlig verksamhet. I den moderna bebyggelsen har inte tillräcklig hänsyn tagits till de särskilda krav som måste ställas på nämnda lokaler och inte heller till att kostnaden för ändamålsenliga lokaler ofta är oöverstiglig för dagens konstnärer.

Vänsterpartiet kommunisternas yrkande att varje kommun bör svara för minst en utställningslokal för konst och att kommunerna i sin byggnadsplanering bör ta hänsyn till behovet av ateljéer och verkstäder för konstnärer avstyrks med motiveringen att det som hittills bör ankomma på kommunerna själva att var och en för sig bedöma hur stora satsningar som bör göras för att tillgodose dessa lokalbehov. Det är en motivering som gör det kulturella utbudet beroende av bostadsort. Ett statsbidrag för detta ändamål skulle utjämna skillnaderna i kommunerna.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 8 och 9.

I reservationen 11, som jag nu yrkar bifall till, tar vi upp frågan om procentregeln för konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader. Vi säger i den reservationen att samtidigt som procentregeln innebär ett fastställande av att konsten är en organisk beståndsdel av den nya miljö som formas i samhället tryggar den också ett visst minimum av arbetsuppgifter åt konstnärerna.

Vikten av att en procentregel blir riktningsgivande framgår av den redovisning som finns i betänkandet. Riksdagen fattade redan 1937 ett principbeslut om att "ett inte allt för ringa belopp, i allmänhet inte understigande en procent av byggnadskostnaderna", som det hette i beslutet, skulle anslås till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Denna regel har inte tillämpats, fränsett de två åren närmast efter beslutet. Måste det inte anses otillfredsställande att man ännu inte nått upp till

den norm som beslutades 1937? Motioner från flera partier under årens lopp tyder i varje fall på detta.

Ett beslut om procentregel skulle vara betydelsefullt från sysselsättningssynpunkt för konstnärer men också av det skälet att det skulle ge en viss garanti för att den konstnärliga utsmyckningen alltid skulle ingå som en naturlig del i det offentliga byggandet.

Vårt yrkande om särskild medelsanvisning till vandringsutställningar och andra större tillfälliga utställningar ligger helt i linje med våra ambitioner att föra ut kulturen så att den når hela vår befolkning. Vi tror att det finns ett stort behov och intresse för en utställningsverksamhet som kan anpassas till olika allmänpolitiska frågor med aktualitet.

Riksutställningar har genom sin verksamhet bekräftat behovet. Det är därför positivt att det nu är slut på försöksverksamheten och att den ges en permanent organisation från den 1 juli 1976. Vpk har ändå ansett det angeläget att, som även statens kulturråd gjort, aktualisera ett särskilt bidrag till vandringsutställningar och övriga tillfälliga utställningar, avsett för museer med begränsade utställningsanslag. Vpk har i motionen 2308 föreslagit ett anslag på 1,1 milj. kr. för nästa budgetår. Jag yrkar bifall till reservation 26.

Kulturarbetarna har i ökad omfattning börjat reagera mot sin sociala otrygghet, beroende på att deras produktion ställs till förfogande ofta mot ringa eller ingen ersättning. Men de är också upprörda och oroade över den inriktning mot kommersialisering som den statliga kulturpolitiken tagit.

Genom sammanslutningar av typ Författarcentrum och Teatercentrum bedriver man ett framgångsrikt arbetssökande och arbetsförmedlande arbete av och bland kulturarbetare. Centrumbildningarna och de "fria" grupperna utgör i dag det viktigaste alternativet till monopolens masskultur och den faktor som verksammast kan bidra till den spridning av kulturen som förespråkas av kulturrådet och som vpk vill ge sitt stöd.

Centrumbildningarna har gjort viktiga insatser för att finna nya vägar för kontakt mellan konstnärer och publik. De fria grupperna får inte bli ett komplement till institutionskonsten utan måste ges möjlighet att fortsätta som fria grupper, som arbetar på sina egna villkor, med egen identitet inom sitt yrke.

Centrumbildningarna består av många olika yrkesgrupper inom kulturområdet, skådespelare, dansare, filmare, musiker, konstnärer, fotografer osv. När de knappa anslagen har fördelats blir det inte mycket för varje yrkesgrupp.

Enligt statens kulturråd bör insatserna för ett fritt kollektivt skapande utökas kraftigt. Utskottet medger att det på detta område föreligger ett stort medelsbehov, men varken propositionen eller utskottsmajoriteten är beredd att godta kulturrådets krav på anslagsökning. Detta måste för de fria grupperna betyda en inskränkning i verksamheten, vilket vore olyckligt både för den publika delen och för kulturskaparna. Vpk anser

det viktigt att de fria grupperna och centrumbildningarna ges ett ökat stöd så att de kan utvecklas och mera effektivt föra kampen mot monopolmakten över kulturlivet.

Jag yrkar bifall till reservationen 29, som innebär ett i förhållande till propositionens förslag med 4,1 milj. kr. uppräknat anslag till fritt kollektivt skapande. Samtidigt yrkar jag bifall till reservationen 30 om ökat bidrag till Sveriges konstföreningars riksförbund med ett till 700 000 kr. höjt belopp enligt yrkandet i motionen 773 av fru Ryding m. fl.

Arbetarrörelsens arkiv är numera en institution med offentlig karaktär. Där finns ett vetenskapligt bibliotek med både historiskt och dagsaktuellt material – nationellt och internationellt – som saknar motstycke i sitt slag. Arbetarrörelsens arkiv har kommit att bli en mycket viktig källa för forskning om organisationernas – särskilt de fackligas och arbetarrörelsens övriga organisationers – roll i samhällslivet. Det används flitigt av forskare och studenter från universitet och högskolor men också av författare, journalister och andra aktiva inom olika organisationer.

För att arbetarrörelsens arkiv skall kunna fylla sin viktiga funktion, att dokumentera arbetarrörelsens historia och utveckling och bevara och föra ut dess kulturtraditioner, är det nödvändigt med en kraftig resursförstärkning.

Det är nödvändigt att öka resurserna för fältarbete, för att ge organisationerna hjälp med arkivering av material, för att klara registrering av redan befintligt material och för att ge en bra service åt dem som av olika anledningar besöker arkivet och behöver ta del av material som finns där.

I motionen 2308 föreslås att bidraget till arbetarrörelsens arkiv höjs till 580 000 kr. Utskottet har avstyrkt motionens yrkande under hänvisning till att riksdagen inte bör föregripa regeringens prövning av hur stora belopp som skall disponeras för varje särskilt ändamål. Men för att de för arkivet nödvändiga medlen skall kunna ställas till förfogande måste anslagsramen för Bidrag till särskilda kulturella ändamål höjas, och det bör vara riksdagen obetaget att uttrycka en vilja beträffande dispositionen av denna anslagshöjning.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 33 och i övrigt till de reservationer där mitt namn finns.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Reformarbetet på kulturpolitikens område går vidare. Regeringens proposition, Den statliga kulturpolitiken 3, utgör en viktig länk i den kedja av reformförslag som riksdagen haft att ta ställning till inom detta område.

Det är med glädje man kan konstatera det ökande intresse som visas för kulturpolitiska insatser på skilda nivåer i samhällsarbetet. Intresset och ambitionerna tar sig många uttryck. Vi kan här i riksdagen avläsa ett ökat antal motioner inom kulturpolitiken. I kommuner och landsting kan man på samma sätt registrera en vitaliserad debatt i dessa frågor.

Studieförbund, folkrörelser och andra organisationer ägnar tid och kraft åt att stimulera den skapande verksamhet som är den levande kraften i all kultur.

Årets kulturproposition tar främst sikte på att förbättra konstnärernas arbetsvillkor. En aktiv kulturpolitik medför att konstnärerna erhåller ökade arbetstillfällen. Därför har utbyggnaden av de statliga kulturpolitiska reformerna under de senaste åren medverkat till en förbättring av kulturarbetarnas situation. Det är emellertid viktigt att här betona att den statliga kulturpolitiken måste åtföljas av en aktiv kommunal kulturpolitik. Det hävdas ofta i debatten att kärvhet i den kommunala ekonomin i första hand går ut över den kulturpolitiska sektorn. En enkät som gjorts av Svenska kommunförbundet visar emellertid att kommunernas satsningar på kultursektorn ligger väl i nivå med – snarare något över – den genomsnittliga expansionen i kommunernas satsningar på skilda sektorer.

Det är glädjande att kunna göra detta konstaterande, men det vore fel att därav dra slutsatsen att allt är väl beställt. Såväl de statliga som de kommunala insatserna i fråga om kulturpolitiska åtaganden har startat från en allför låg nivå. Därför kan vi inte vara tillfreds med procentuella framskrivningar i relation till andra sektorer. Ambitionen måste vara att påtagligt höja nivån.

Det har riktats kritik – både i den allmänna debatten och från oppositionens företrädare i debatten hittills i dag – mot den proposition vi nu behandlar. Kritikerna har sagt att propositionen ger för litet, att den innebär en för blygsam satsning. Någon har liknat den vid kosmetika. Därmed har man väl velat säga att bakom det vackra yttre döljs den gamla kulturpolitikens innehåll. Någon har gjort den drastiska jämförelsen med ett Viggensplan. Om jag förstått den jämförelsen rätt, har man inskränkt sig till att dra paralleller i fråga om kostnaderna.

Jag tycker att det är att ge en orättvisande bild av årets kulturproposition när man på detta sätt försöker ringakta dess värde och innehåll.

Tillsammans med de två föregående kulturpropositionerna innebär årets proposition nr 135 en betydelsefull utveckling av vår samlade kulturpolitik. Mål och principer har lagts fast. Nya organ har tillskapats som på ett effektivt och målmedvetet sätt kan föra arbetet framåt. Nya institutioner har bildats. Nya och ökade anslag har anvisats. Det är angeläget att regering och riksdag med kraft kan gå vidare i detta viktiga arbete.

Fru Mogård uttalade farhågor för att kulturpolitiken håller på att byråkratiseras. Jag tror att det är överdrivna farhågor. Självfallet behöver vi organ för att också kunna föra ut det här arbetet. Det har vi varit ense om när vi instiftat dessa nya organ och när vi gett anslag till nya institutioner.

Skall vi kunna skapa det mjuka och varma samhället måste kulturpolitiska insatser få spela en framträdande roll i politiken. Skall människorna kunna finna sig själva och varandra i det effektiva industri-

samhälle som vi lever i, behöver de få möjligheter att vara med i en skapande gemenskap. Därvid är de kulturella aktiviteterna omistliga.

Kulturpropositionens förslag är utarbetade i nära samråd med kulturarbetarnas egna organisationer. Förslagen innebär också att kulturarbetarna själva får ett vidgat inflytande när det gäller fördelningen av bidragen. Detta är en glädjande utveckling.

I anledning av årets kulturproposition har, som jag redan antytt, väckts ett stort antal motioner. De utmynnar i ett åttiotal olika yrkanden.

Till det betänkande som vi nu behandlar har fogats inte mindre än 37 reservationer. Dessa förhållanden skulle kunna tolkas som ett uttryck för stor splittring i riksdagen kring den statliga kulturpolitiken. Jag anser mig dock kunna konstatera att det finns en tämligen bred enighet kring de förslag som regeringen har presenterat i propositionerna. Reservationerna rör i flertalet fall inte principiella frågor utan är av mer marginell natur. Fördelningen av reservationerna på olika partigrupperingar utvisar en intressant markering av flyglarna i riksdagen. Av de 37 reservationerna svarar moderata samlingspartiet ensamt för 13, medan vpk svarar för 14, mittenpartierna har inte någon gemensam reservation. Bara i ett fall bildar den borgerliga majoriteten i utskottet gemensam front mot socialdemokraterna. Det är därför inte möjligt att av kulturutskottets betänkande avläsa vad en samlad borgerlig kulturpolitik skulle innebära.

Vid genomläsning av partimotionerna fäste jag mig särskilt vid moderata samlingspartiets. Den startar i en mycket aggressiv ton. Propositionen påstås göra ett magert och halvhjärtat intryck "Vi finner det märkligt", skriver moderata samlingspartiet, "att ett elvaårigt utredningsarbete kunnat resultera i en proposition, som inte bara i vissa avseenden strider mot riksdagens tidigare deklarerade uppfattning utan som dessutom är behäftad med så stora brister i de konkreta förslagen."

"Vi har än en gång anledning att ifrågasätta regeringens goda vilja", skriver moderata samlingspartiet. Detta frontalangrepp har i viss mån följts upp av fru Mogård i debattens inledningsskede.

Efter att ha tagit del av moderaternas upptakt väntade jag mig finna en rad långtgående och konstruktiva förslag i deras motion. Därav fann jag knappast något. Inte heller de många reservationerna till utskottets betänkande har mycket av substans. De mynnar i något fall ut i förslag om uttalande. Man begär nya förslag på en del områden utan att själv kunna precisera hur de skulle se ut. I några fall har moderaterna avvikande mening i organisatoriska frågor. När det gäller konstinköp till Folkets hus och Riksställningars verksamhet vill moderata samlingspartiet minska verksamheten. Moderata samlingspartiets frontalangrepp i partimotionen mot regeringens kulturpolitik slutar i deras reservationer med ett, skulle jag vilja säga, platt fall.

Den offentliga debatten kring årets kulturproposition har i huvudsak handlat om frågan om massmarknadsförslag. Eftersom utskottsbehandlingen har lett fram till en bred enighet – det är bara kommunisterna som gör en viss markering – så är det inte behov av att ägna stort utrymme

åt frågan i dagens debatt. Med anledning av det sätt varpå utskottets skrivning har utnyttjats i borgerlig press vill jag emellertid ge en redovisning av utskottsbehandlingen.

Dagens Nyheter visste berätta redan innan utskottets betänkande var justerat, att statsrådet Zachrisson fått bakläxa av såväl de borgerliga som utskottets socialdemokrater. Denna visa har sedan vevats runt i den borgerliga pressen i hela landet. Man har t. o. m. antytt att statsrådet av bl. a. detta skäl borde avgå. Att man i falsk ryktesspridning kan göra en höna av en fjäder är bekant. I detta fall har den prestationen överträffats.

Utgångsläget var i korthet detta:

Propositionen föreslog ett massmarknadsförlag efter de riktlinjer Litteraturfrämjandet presenterat. Den tog för givet, att förlaget "för att bli framgångsrikt måste få ett positivt gensvar från författare och förläggare". På distributionssidan förutsågs försäljning via arbetsplatser och i organisationer samt via "bokhandeln och framför allt Pressbyrån i samarbete med Litteraturfrämjandet". Dessa vägledande synpunkter förutsatte givetvis en uppföljning i form av förhandlingar mellan samtliga berörda parter.

Motionerna presenterade en rad olika ståndpunkter:

Moderaterna yrkade i sin partimotion blankt avslag. Folkpartiet ställde en rad preciserade villkor angående förlagets ledning och verksamhet för sitt stöd åt massmarknadsförlaget. Centern önskade att riksdagen skulle precisera vissa villkor för verksamheten och antydde på några punkter innebörden av sådana villkor.

Resultatet av utskottsbehandlingen innebär att kulturutskottet hemställer att riksdagen godtar den organisationsform som föreslås i propositionen. Jag vill betona detta, eftersom fru Mogård sade någonting i motsatt riktning. Hon framhöll att propositionen hade presenterat ett förslag till massmarknadsförlag som hon inte fann acceptabelt. Men i utskottets skrivning, som även fru Mogård och moderaternas representanter i övrigt står bakom, sägs att utskottet godtar denna organisationsform.

Under arbetet i utskottet har vi informerats om vissa samarbetssvårigheter mellan Litteraturfrämjandet och bokförläggarna i denna fråga. Utskottet har därför funnit skäl att stryka under behovet av överläggningar i syfte att nå det samförstånd som är nödvändigt för att uppnå avsedda kulturpolitiska effekter. Regeringen bör initiera sådana överläggningar. Vad utskottet har sagt på denna punkt innebär ett understrykande av det önskemål om samarbete som också uttalas i propositionen.

Enigheten i utskottet har nåtts efter mycket ingående överläggningar. Det skall inte döljas att från borgerligt håll gjordes allvarliga försök att få utskottet att underkänna Litteraturfrämjandet som huvudman för massmarknadsförlaget. Vi har avvisat de försöken. Utskottets uttalanden om samförstånd kan inte tolkas så att någon part erhåller vetorätt mot

ett fullföljande av ett avtal med Litteraturfrämjandet.

Ett massmarknadsförlag enligt regeringens förslag kan därför komma till stånd. De borgerliga i kulturutskottet har i sak anslutit sig till den uppfattningen i slutomgången. Därmed har moderaterna helt frångått sin partimotion. De utgångsbud som folkpartiets och centerpartiets representanter hade vid överläggningarna i utskottet har också avvisats.

I partimotioner från folkpartiet och moderata samlingspartiet begärs uttalanden från riksdagen om att den nuvarande upphovsrätten för författare, konstnärer, tonsättare, fotografer m. fl. inte får urholkas. Dessa motioner har tagits upp i utskottets skrivning på ett sådant sätt att vi socialdemokrater har funnit anledning att reservera oss.

Det ligger så till att en utredning nyligen är tillsatt för att se över frågan om upphovsrätten. Denna sker parallellt med översyn av den nordiska upphovsrättslagstiftningen. Direktiven för den svenska utredningen är liktydiga med de riktlinjer som nordiska ministerrådet lade fast i maj i fjol.

I direktiven diskuteras aktuella problem som hänger samman med upphovsrättslagstiftningen. Vad gäller den aspekt som tas upp i motionerna kan följande citat ur direktiven anföras: "En allmän strävan vid reformarbetet bör vara att främja ett större och mera rikhaltigt kulturutbud. En viktig målsättning bör vara att den upphovsrättsliga lagstiftningen utformas så att den i den praktiska tillämpningen kan fungera på ett ändamålsenligt sätt. Den individuella upphovsrätten måste alljämt vara lagstiftningens utgångspunkt."

Ett annat citat lyder så här: "Förekomsten av ett internationellt rättssystem, som omfattar ett mycket stort antal stater, är av betydande värde för det internationella kulturutbytet och för skyddet av upphovsmännens intressen i främmande länder och det bör inte komma i fråga att man bryter sig ur detta system. I överensstämmelse härmed bör den aktuella översynen syfta till att undersöka vilka ändringar som kan göras inom ramen för nu gällande konventioner."

Av citaten ur utredningsdirektiven framgår väl klart att uttalanden av det slag som föreslås i motionerna inte är nödvändiga. Den iver som de borgerliga uppvisar att göra uttalanden i denna fråga tycker jag att de borde ha kunnat tygla till dess att utredningen har hunnit utföra sitt arbete. I utredningen ingår f. ö. en lång rad experter som direkt representerar de grupper som berörs av upphovsrätten. Jag tror att vi med förtroende kan låta utredningen arbeta utan beskäftiga uttalanden i förväg från riksdagens sida.

I anslutning till det här vill jag fästa riksdagens uppmärksamhet på att vi för mycket kort tid sedan behandlade ett betänkande från lagutskottet som också rör upphovsrätten. I detta enhälliga betänkande står det bl. a. följande: "Som motionärerna framhåller har emellertid tillämpningen av upphovsrättslagstiftningen medfört problem både för uphovsmännen själva och för dem som vill utnyttja deras verk. Enligt utskottets mening är det angeläget att de negativa verkningarna av upphovsrätts-

lagen i möjligaste mån begränsas eller undanröjs. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att en översyn av upphovsrättslagen skall ske i enlighet med nordiska ministerrådets beslut i maj 1975 om en allmän översyn av den nordiska upphovsrättslagstiftningen. Enligt direktiven till utredningen, som tillkallats efter det motionen väcktes, skall översynen ske enligt de riktlinjer som dragits upp av ministerrådet."

Med detta enhälliga uttalande från lagutskottets sida, som riksdagen ställt sig bakom, har utskottet väl också sagt att givna utredningsdirektiv är fullt acceptabla och inte behöver åtföljas av några nya uttalanden. Enligt herr Wikströms mening skulle ett bifall till kulturutskottets hemställan på denna punkt innebära att utredningen måste få tilläggsdirektiv. Det kan väl ifrågasättas om inte riksdagen kommer att fatta två mot varandra stridande beslut, om den i dag följer kulturutskottets majoritet i denna fråga.

Så några ord om utställningsersättningarna med anledning av de anföranden som har hållits här. Fru Mogård hänvisade till att kulturrådet har utarbetat ett förslag, som man fångar upp i reservation från moderaterna och folkpartisterna i utskottet.

Hur är det nu med det förslag som kulturrådet har utarbetat? I ett remissyttrande har kulturrådet tagit upp denna fråga och säger följande: "Statens kulturråd har diskuterat en statsbidragsmodell som bygger på att staten stödjer lokalt och regionalt driven konstutställningsverksamhet på i viss mån liknande sätt som staten i dag stödjer lokala och regionala teater- och musikinstitutioner. Modellen är inte genomarbetad. Olika invändningar kan riktas mot den."

Vidare anför kulturrådet: "Syftet med det skisserade statsbidraget är framför allt att stimulera till att konstnärerna får hyresersättning för utställningsverksamheten."

Av de här uttalandena från kulturrådet självt framgår väl att detta inte var och inte är något färdigt förslag. Vi har beaktat det från utskottsmajoritetens sida och säger att vi är intresserade av att ett genomarbetat förslag kommer fram, men vi kan inte nu tillstyrka ett anslag som bygger på den skiss till utställningsersättning som kulturrådet har presenterat.

Det behövs bl. a. ett nära samråd med kommunerna och kulturarbetarorganisationerna själva, och det pekar vi på i utskottsbetänkandet. Meningen är nämligen att kommunerna också skall medverka med en andel i bidragsgivningen.

Med anledning av fru Mogårds anförande vill jag ytterligare bara peka på ett som jag tycker något anmärkningsvärt uttalande om att gamla hundar inte kan läras att sitta och att fru Mogård därav drar slutsatsen att det gäller att prioritera barnen i kulturarbetet. Jag tycker att det vore mycket olyckligt om man på detta sätt skulle spela ut generationerna mot varandra. Självfallet är det utomordentligt viktigt att göra insatser för barnkulturen; det kommer fru Jordan att närmare utveckla längre fram i debatten. Men jag tror som sagt att det vore djupt olyckligt om

man skulle satsa på barnkulturen i något slags motsättning mot kulturinsatser för de äldre. Det är mycket angeläget att vi i vårt kulturpolitiska reformarbete och i det praktiska arbetet verkligen försöker få generationerna att mötas.

Herr Wikströms anförande ger mig bara anledning att utöver vad jag redan sagt beträffande upphovsrätten i korthet kommentera hans ganska långa utläggning om litteraturstödet. Man vill från folkpartihåll och moderathåll att riksdagen redan nu skall beställa nya och utbyggda förslag i fråga om kulturstödet.

Vi pekar från utskottets sida på att kulturrådet nog skall följa utvecklingen på hela området och anmäla om rådet finner det motiverat med förändringar eller utvidgningar i stödet. I den mån rådet då bedömer att systemet behöver ändras eller utvidgas kommer förslag härom givetvis också att läggas fram.

Riksdagen har beslutat att det skall vara en treårig försöksverksamhet, och det ligger i sakens natur att försöket måste pågå en tid innan man börjar röra i detta och riva upp vissa delar av det. Låt mig ändå konstatera att stödet, såvitt kan bedömas, har mötts av stort intresse från förlagens sida. Det har prisdämpande verkan. Det förnekade inte herr Wikström, även om han försökte att ringakta den och önskade mycket kraftigare prisdämpning. Men det var vi som fick driva den här frågan i fjol och i ett selektivt stöd bygga in en prisdämpande effekt.

Konstruktionen stöds mycket starkt av författarna själva. Vi får se hur pass effektiv den är. Vi konstaterar att den har haft en viss verkan och vi är naturligtvis glada för det. Kan man ytterligare förbättra stödet också i den riktningen att det ytterligare dämpar priserna är det självfallet intressant. Men låt mig än en gång konstatera att det var genom att riksdagen med en rösts majoritet tog vårt förslag om ett selektivt stöd som vi fick in den prisdämpande effekten.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom beträffande frågan om upphovsrätten, där jag yrkar bifall till reservationen 4.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Det har riktats kritik mot propositionen, sade herr Andersson i Lycksele, i den allmänna debatten och från oppositionen. Låt mig erinra herr Andersson om att också han och hans partikamrater har kritiserat inte bara den här kulturpropositionen utan också de tidigare i serien och gjort ibland betydande förändringar. Så är fallet också i år, herr Andersson, det går faktiskt inte att förneka. – Men det är klart att jag högaktar herr Andersson för hans tappra försvar av kulturminister Zachrisson.

Gamla hundar kan inte läras sitta. Vi må beklaga det eller inte, men så är det. Herr Andersson gjorde sig skyldig till en avsiktlig feltolkning: Jag skulle ha avsett att spela ut generationerna mot varandra. Det är ett bra debattknep i och för sig, men jag tycker inte att jag behöver

lägga ned någon större tid på detta. Jag vill bara säga att herr Andersson har feltolkat mig.

I brevlådorna i Stockholm har det delats ut en liten tidning som heter Socialdemokraten. Där finns en sida som handlar om kultur och kulturarbete. Svante Foerster har uttalat sig, och det står i tidningen:

”Svante Foerster tvekar inför diskussionen om kulturarbetarna i partiet i framtiden. Utbrister:

– Vi har ju otroligt dåligt anseende överallt! Ja, det känns så. Fråga mig inte varför – men nånstans hör det ihop med att vi inte riktigt lyckats med att få ut att begreppet SOLIDARITET finns där. *Orubbat.*”

Orsaken finns kanske just däri att herr Andersson i Lycksele och hans partikamrater inte förstått den principiella innebörden i reservationerna 2 och 3 och de konstruktiva följderna av ett bifall till dem. Ett platt fall, säger herr Andersson om moderatreservationerna. Ta och fundera över om de inte är ett krokben i stället, herr Andersson, och över vem som sedan faller platt till marken.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det vore mycket att ta upp i det som herr Andersson i Lycksele sade. Jag förmodar att herr Sundman mera i detalj kommer att gå in på frågan om massmarknadsförlaget, och beträffande upphovsrätten blir det kanske anledning att återkomma senare i debatten.

Det är naturligtvis ett ovanligt förfarande att redan innan ett år har gått begära en förändring på väsentliga punkter av litteraturstödet. Bakgrunden är att jag har följt detta stöd mycket noga. Jag skulle tro att den uppfattning jag uttryckte om litteraturstödet delas av alla som haft tillfälle att noga följa det. Tyvärr har den prisdämpande effekten varit utomordentligt blygsam. Hade den varit väsentligt mycket större, skulle man i varje fall ha haft något att peka på.

Herr Andersson i Lycksele sade att det är svårt att utläsa vad en borgerlig kulturpolitik skulle innebära när man studerar betänkandet. Det är intressant att herr Andersson efterlyser en sådan på samma gång som man nu i kulturspalterna i våra tidningar gång på gång efterlyser alternativ till regeringens kulturpolitik. Jag har satt mig ner och summerat några av de punkter som varit aktuella under vårriksdagen och i fjol, och resultatet blev följande.

Regeringens kulturpolitik innebär nej till gammal ägorättsfilosofi, ja till kulturell allemansrätt, ett från början torftigt selektivt litteraturstöd som inte ens den socialdemokratiska riksdagsgruppen kunde acceptera, nej till utställningsersättning, blygsam satsning på kulturminnesvården, begränsat stöd till kulturtidskrifterna och 35 milj. kr. mindre till Sveriges Radio.

De icke-socialistiska partiernas politik på dessa punkter kan sammanfattas sålunda: principiellt vaktslående kring upphovsrätten, ett kraftigt utbyggt litteraturstöd, ja till utställningsersättning, starkare satsning på kulturminnesvården, kraftigt utbyggt stöd till kulturtidskrifterna och 35

milj. kr. mer till Sveriges Radio.

Nog är det väsentliga skillnader, och alla motioner som väckts med anledning av kulturpropositionen har innehållit krav på förbättringar. I alla partier har man upplevt att det var en alltför blygsam satsning.

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Georg Andersson i Lycksele säger att kommunernas satsningar har ökat när det gäller den kulturella verksamheten, och det är möjligt. Men ojämnheten i satsningarna drabbar medborgarna orättvist, och de skillnaderna måste staten försöka utjämna. Utställningsersättningen behöver utvidgas.

Överallt där konstnärernas arbete används i utställningar borde det vara självklart att en ersättning skall utgå. Vi har inte funnit att propositionen gått tillräckligt långt eller varit tillräckligt konkret i sina förslag. Därför har vi i vår motion föreslagit en snabbutredning om denna ersättning.

Vi tycker att man alldeles för litet har lyssnat på konstnärerna, som från sitt håll med skärpa har framfört kravet på ersättning för nyttjande av utfört arbete. Konstnärernas riksorganisation, KRO, har i sitt fackliga program ställt krav på såväl utställningsersättning som visningsersättning.

Allt detta syftar till att konstnärerna skall få en egen försörjning av sitt arbete, och därför förväntar vi oss snabbt ett nytt konkret förslag.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett gammalt kärt ämne för de borgerliga i kulturutskottet att försöka påvisa att socialdemokraterna i utskottet minsann har gått emot regeringen och statsrådet Zachrisson. Jag skall inte gå in i den debatten. Det är en mytbildning som man ägnar sig åt på borgerligt håll. Jag har tillbakavisat den i fråga om massmarknadsförlaget tidigare i dag, och jag är alldeles övertygad om att jag har rätt på den punkten. Man försöker att dölja en reträtt genom att påstå att vi har kört över regeringen i den här frågan. I själva verket har utskottet i bred enighet slutit upp bakom propositionens princip om massmarknadsförlaget och uttalat ett förtroende – vilket gläder mig – för Litteraturfrämjandet i detta sammanhang.

Fru Mogård påstår att jag har feltolkat detta med "gamla hundar". Tyvärr hjälpte hon mig inte på traven att tolka det rätt, och så länge hon inte vill göra det kan jag inte inse annat än att hennes resonemang om att det inte går att lära gamla hundar sitta i det här sammanhanget innebär att vi får lämna de äldre därhän. De är inte intresserade av kulturpolitik. Vi får satsa på barnen. – På det sättet spelar moderaterna ut generationerna mot varandra. Jag tycker det i stället är angeläget att få generationerna att mötas just i de kulturpolitiska aktiviteterna.

När det gäller reservationerna 2 och 3 kommer herr Sundman att tillfredsställa fru Mogård med ett svar från utskottsmajoriteten.

Herr Wikström försökte göra en lista på vad borgerlig kulturpolitik skulle innebära. Tiden är för kort för att kommentera de punkterna. Jag har konstaterat att det betänkande vi nu diskuterar uppvisar en mycket splittrad bild av det borgerliga uppträddandet, och den saken går väl inte att förneka.

Låt mig bara kommentera en punkt i listan, den om litteraturstödet. Det är ändå ett faktum att beslutet innebar en borgerlig förlust i riksdagen. Vi gick på en konstruktion som mycket energiskt stöddes av Författarförbundet och där vi verkligen stod på kulturarbetarnas sida.

Sedan kan man alltid hänvisa till att man varit duktig när det gäller ekonomiska överbud. Det gäller inte bara inom kulturpolitiken, utan i politiken i största allmänhet.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele var naturligtvis medveten om sin feltolkning, och därför tycker jag inte det finns anledning att lägga ut texten. I varje fall var både han och jag medvetna om vad jag hade sagt.

Men för säkerhets skull: Jag avser inte att de äldre skall lämnas därhän, bara att barn och ungdom skall prioriteras just med den motiveringen att det är svårare att lära gamla hundar sitta.

Jag vet inte om jag också måste förklara för herr Andersson vad prioritering innebär. För säkerhets skull också där: Det innebär inte att man lämnar diverse andra grupper därhän.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele säger att det är fråga om överbud från den icke-socialistiska sidan. Men olika bud när det gäller det ekonomiska stödet är ju uttryck för olika prioriteringar. Vi har alltså förordat en starkare satsning på Sveriges Radio med dess kulturpolitiska ansvar, på litteraturen, på tidskrifterna, på kulturarbetarna och på kulturminnesvården.

Visst kan man vifta bort det som överbud, men man kan också konstatera att det är en skillnad när det gäller synen på kulturens villkor i det svenska samhället.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu har fru Mogård gjort sitt bästa för att vara pedagog och lära mig vad hon menar med sina liknelser. Jag tycker inte hon har förbättrat sitt uttalande med den förklaring hon givit. Visserligen säger hon att prioritering av en grupp inte innebär att man lämnar den andra därhän. Det är ju tacknämligt att de äldre inte skall bli alldeles utan kulturpolitiska satsningar från moderaternas sida. Men detta är ändå en intressant markering av att man ger upp inför strävanden att bredda kulturutbudet till alla grupper i samhället.

Jag skall inte diskutera vidare med herr Wikström om överbud. Som

jag sade har vi det fenomenet på alla områden. I riksdagen talar vi om många sektorer i samhällslivet, och de borgerliga kommer ganska ofta med överbud som det är svårt att täcka in ekonomiskt. Samlar man dessa överbud är jag inte alldeles övertygad om att de skulle uppvisa en prioritering av kulturfrågorna, eftersom överbudena från borgerligt håll på andra sektorer nog skulle framstå som kraftigare.

Jag hade inte förut tillfälle och tid att kommentera fru Nordlanders replik i förra replikväxlingen, där hon beklagade att kommunernas satsningar sker så ojämnt. Ja, det kan man beklaga. Det finns kommuner som släpar efter också på det här området. Men det är ändå väsentligt att slå fast den kommunala kompetensens och den kommunala demokratiens roll i sammanhanget. Det innebär självfallet att med olika politisk struktur ute i kommunerna så sker prioriteringen mycket olika. Vi får var och en på sitt håll ute i det kommunala arbetet försöka att också där förankra kulturpolitiken starkt så att vi kan höja nivån. Men att från statligt håll fastställa slags riksnivå för kulturpolitiska satsningar tror jag vore olyckligt och skulle skapa en stelbenthet i det här arbetet.

Frågan om utställnings- och visningsersättningar är en stor fråga. Jag har tidigare kommenterat utställningsersättningarna. Vi är överens om att det är mycket angeläget att de problem som finns kan lösas. Vi kan inte blunda för dem och bara säga att det skall kastas fram litet pengar för klara det hela, utan vi måste först arbeta fram en konstruktion i samråd med kulturarbetarna själva.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Vi har fått förmånen att leva i ett land med ett hyggligt kulturliv och en fri kulturdebatt. Det torde finnas få länder där det satsas så mycket av offentliga medel på kulturpolitiken. Det är någonting som kan beläggas med siffror.

Jag tror knappast heller det finns något annat land där kulturlivet och kulturpolitiken gjorts till föremål för så många och ingående utredningar och undersökningar.

Under 1950-, 1960- och det begynnande 1970-talet fattades en hel del kulturpolitiska beslut. Man kan – om man så vill – kalla dem punktbeslut. De är i och för sig värdefulla men inte metodiskt infogade i en större plan.

Sedan vårt omfattande och grundläggande utredningsarbete hade slutförts fick vi underlag för en mer sammanhållen och konsekvent reformverksamhet.

En hörnstolpe i detta är kulturrådets huvudbetänkande hösten 1972. Kulturrådet var socialdemokratiskt och inte parlamentariskt sammansatt. Men det var en kvalificerad grupp som arbetade med exemplarisk öppenhet.

Våren 1974 fick vi den första särskilda kulturpropositionen. Förslagen där beskrevs som de första i en kulturpolitisk trestegsoperation. Följdiriktigt kom det en ny kulturproposition förra våren, och i dag har vi

en tredje under behandling.

Herr Andersson i Lycksele påpekade att vi i år har 37 reservationer fogade vid utskottsbetänkandet över den tredje kulturpropositionen. Ja, och till betänkandet över den första kulturpropositionen var det fogat 28 reservationer och nio särskilda yttranden. Inte desto mindre har naturligtvis herr Andersson rätt när han säger att kulturutskottet och riksdagen i stort var överens om den målsättningen och om var åtgärder skulle sättas in. Den svenska kulturpolitiken är faktiskt inte särdeles partipolitiskt präglad i huvudlinjerna. Jag tror att man med anspråk på att vara korrekt kan beskriva den som en typ av samförståndspolitik.

I förbigående vill jag kommentera att herr Andersson påpekade att det bara fanns ett fåtal centerreservationer i årets betänkande. Det är en riktig iakttagelse. Jag kan tillfoga att vi har lyckats bra vid utskotts-hantering av våra motioner.

Det finns dock motsättningar, som bl. a. herr Wikström har påpekat. Det är motsättningar som ibland är ganska hårda. De rör i huvudsak reformtakten, dvs. hur mycket som skall satsas av staten inom kultur-området, och prioriteringarna, var insatserna i första hand skall göras och hur mycket medel som skall anvisas. Det är alltså här fråga om takten och prioriteringarna.

De principiella motsättningarna har hittills varit ganska få. Ett exempel är förra vårens litteraturstödsdebatt, där valet kom att stå mellan en selektiv stödform och en som fungerade efter automatiskt verkande regler. På grund av något som närmast liknar ett olycksfall kom riksdagen att välja den selektiva formen – men det går väl att rätta till så småningom.

I vad gäller reformtakten kan konstateras att oppositionen har agerat starkt pådrivande. Man har inte varit nöjd med den reformtakt som propositionerna givit uttryck för. Stundom har oppositionen vunnit stöd hos utskottets socialdemokrater i detta avseende.

En jämförelse mellan siffrorna i regeringens förslag under de här tre åren och riksdagens beslut visar att mycket av det kulturpolitiska initiativet glidit över från regeringen till riksdagen. De påslag riksdagen gjort ligger i storleksordningen 25 %. Därav kan man ju dra slutsatsen att riksdagen helt enkelt funnit att förslagen inom kultursektorn varit alltför svaga.

Herr talman! Efter de här inledande orden övergår jag till att kommentera tredje kulturpropositionen och kulturutskottets betänkande. Jag tänker beröra de frågor som har med litteratur att göra i ordets vidaste mening, bidrag och ersättningar till konstnärer och anslaget till fritt kollektivt skapande. Frågorna kring bl. a. kulturminnesvården kommer att tas upp av herr Eriksson i Ulfsbyn.

Först gäller det massmarknadsförlaget, som vi ju redan har varit inne på i dag. Tanken på en massmarknadsutgivning av god men lättillgänglig skönlitteratur kläcktes i litteraturutredningen, där ju många goda tankar föddes.

I sin skiss förordade litteraturutredningen att förlagsbranschen i första

hand skulle ges tillfälle att driva utgivningen i egen regi. Om det inte gick, borde i andra hand ett särskilt förlag bildas av staten, bokförläggarna och folkbildningsorganisationerna. Utredningen framhöll att det var nödvändigt med överläggningar mellan de nämnda parterna samt Författarförbundet. Det där att utge god litteratur till extremt låga priser är nämligen litet knepigare än man först kan tro.

I tredje kulturpropositionen föreslås nu att en massmarknadsutgivning kommer till stånd – med betydande statligt stöd och som en treårig försöksordning.

Kulturutskottet finner det mycket tillfredsställande att förslaget lagts fram. Det rör sig om en verkligt viktig kulturpolitisk reform. Men det är kanske ändå svårt att befria sig från intrycket att departementschefen försökt gå en genväg.

De överläggningar som litteraturutredningen förordade har uppenbarligen inte ägt rum. Tanken att förlagsbranschen skulle få tillfälle att driva utgivningen i egen regi avvisas utan kommentar – och trots att förläggarna ställt sig positiva. Tanken på att bilda ett särskilt förlag med stat, förläggare och folkbildningsorganisationerna som delägare avvisas också utan motivering. I stället föreslås att stiftelsen Litteraturfrämjandet skall anförtros huvudmannskapet.

Departementschefen skriver i propositionen att han "finner det glädjande" att Litteraturfrämjandet vill ta på sig denna uppgift. Kulturutskottet formulerar sig litet svalare i sitt betänkande. Utskottet finner att det "kan godtaga" denna organisationsform.

Här vill jag gärna betona att utskottet är väl medvetet om de utomordentliga insatser Litteraturfrämjandet – och dess föregångare Boklotteriet – gjort inom litteratursektorn. Man har energiskt och med framgång prövat olika inkonventionella vägar att sprida goda böcker. Man har spelat och spelar fortfarande en mycket stor roll som stipendiefond. Under en lång tid var Litteraturfrämjandet – innan Sveriges författarfond vuxit till sig – vår största stipendieutdelande institution.

Inte desto mindre vållade propositionens förslag en häftig debatt – och det redan innan propositionen lagts fram för riksdagen. Jag skall inte fördjupa mig i den debatten, men bakgrunden är i huvudsak denna: En massmarknadsutgivning kan på sikt vålla problem för de seriösa bokförlagens ordinarie utgivning. Av detta skäl vill bokförläggarna ha större inflytande på ett massmarknadsförlags utgivningspolitik än Litteraturfrämjandet vill medge – i vart fall enligt de diskussioner som hittills förts.

Det här är en knivig fråga. Den har diskuterats ingående inom utskottet, och enighet har uppnåtts i värderingen av dessa problem – jag undantar här utskottets vpk-ledamot som reserverat sig.

Problemets kärna har uttryckts i följande formulering längst ner på s. 66 i betänkandet: "Av naturliga skäl kommer en massmarknadsutgivning av seriös litteratur i första hand att omfatta tidigare publicerade svenska verk och översättningar som visat sig kunna nå en bredare lä-

sekrets. Med hänsyn till dessa titlars betydelse för den kvalificerade bokutgivningen i Sverige är det av största vikt att den planerade massmarknadsutgivningen kommer till stånd i förtroendefull samverkan mellan Litteraturfrämjandet och de ordinarie förlagen." Utskottet tillägger att en sådan samverkan också är en förutsättning för att något så när aktuella böcker skall kunna utges i en massmarknadsversion.

Departementschefen är väl medveten om detta. I propositionen skriver han att massmarknadsutgivningen "måste få ett positivt gensvar från författare och förläggare" för att bli framgångsrik. Med sin nyss citerade formulering understryker utskottet denna förutsättning för att massmarknadsutgivningen verkligen skall bli en framgång.

I propositionen uttrycker departementschefen "förhoppningar om att det skall kunna träffas en uppgörelse mellan Litteraturfrämjandet och Svenska bokförläggareföreningen som innebär att bokförläggarna blir representerade i massmarknadsförlagets styrelse/utgivningsråd". Utskottet tar ett kliv längre. En uppgörelse och ett samförstånd är en fundamental förutsättning för att massmarknadsutgivningen skall få de kulturpolitiska effekter som eftersträvas. Här räcker det inte med "förhoppningar". Utskottet menar att det ankommer på regeringen att ta initiativ till överläggningar mellan berörda parter – och till dem räknar utskottet inte bara Litteraturfrämjandet och bokförlagen utan även bokhandeln.

Såvitt jag kan se är det mycket sannolikt att en sådan av regeringen initierad överläggning skall leda till en tillfredsställande uppgörelse. Såväl främjandet som förläggarna är ju intresserade av att försöket med massmarknadsutgivning kommer till stånd. Om, mot förmodan, parterna inte kan komma sams förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med nya förslag. Det vore ju galet att satsa ett stort statligt stöd på ett projekt, om det inte har goda förutsättningar att bli framgångsrikt.

Den organisationsskiss som Litteraturfrämjandet lagt fram har kritiserats inte bara av de stora förlagen utan även av de mindre och de små och de folkrörelseägda. Utskottet menar att det är av särskilt stor vikt att just förlag av denna typ helhjärtat kan engagera sig i en massmarknadsutgivning.

Herr Andersson i Lycksele drog fram en del tolkningar som man hade gjort i tidningarna av utskottsskrivningen. Jag vill gärna understryka att mig veterligen har ingen i det här huset sagt att utbildningsministern är överkörd. Det har stått i tidningarna, och den debatten får kanske också i fortsättningen föras i tidningarna. Men det är givet att tidningsredaktörer liksom många andra kan läsa en sådan här text som de tycker är lämpligast.

In i bilden kommer givetvis också upphovsmännen, författarna. Utan deras medverkan kan ju ingen utgivning av samtida svensk litteratur komma till stånd. Författarförbundet har i princip förklarat sig vara positivt till massmarknadsutgivningen. Men här anmäler sig givetvis en hel del krångliga frågor som gäller royalté eller annan form av honorar.

De problemen kan naturligtvis inte lösas på annat sätt än genom förhandlingar mellan massmarknadsförlaget och Författarförbundet. Jag misstänker för egen del att man hittills tagit litet för lätt på den här frågan. Det är ingalunda säkert att den kan lösas i en handvändning.

I vpk-reservationen föreslås att författarna skall vara representerade i massmarknadsförlagets beslutande organ. Författarförbundet har redan uttalat att detta inte är möjligt – man kan ju inte sitta vid förhandlingsbordets båda sidor.

Däremot talar åtskilliga skäl för att Författarförbundet bereds tillfälle att delta i de överläggningar som utskottet påyrkar. I Författarförbundet finns erfarenheter och kunskaper som förvisso kan berika meningsutbytet.

I propositionen räknar man med att det nya massmarknadsförlaget skall pröva nya distributionskanaler och aktivt på olika sätt söka upp presumtiva bokköpare. Litteraturfrämjandet har erfarenheter på det området som är mycket värdefulla. Departementschefen framhåller dock att de traditionella försäljningsvägarna inte får försummas, alltså bokhandeln och de försäljningsställen som betjänas av Pressbyrån. Detta understryks ytterligare av utskottet.

När litteraturutredningen föreslog en massmarknadsutgivning var avsikten den att man i görligaste mån skulle ta upp konkurrensen med den bedrövligt undermåliga s. k. kiosklitteraturen på lika villkor, dvs. till ungefär samma låga pris och med i görligaste mån samma tillgänglighet. Att den kvalificerade massmarknadslitteraturen verkligen finns att köpa i så många kiosker och tobaksbutiker som möjligt är utan tvivel av stor betydelse.

I förbifarten, och eftersom jag talar om Pressbyrån, vill jag snudda vid vpk-reservationerna 22 och 23, där det föreslås att Pressbyrån skall förstärkas. Det är lätt sagt, och det kan ju låta tilltalande. Det är, står det i reservationerna, en förutsättning för att god skönlitteratur skall "dominera kioskförsäljningen". Det kan som sagt låta tilltalande. Men om man skall se till att den goda litteraturen dominerar, så ligger det sannerligen snubblande nära till hands att tillgripa censur vid distributionen av tryckalstren. Redan det är ett skäl att avvisa vpk-reservationerna.

Litteraturutredningen förordade två serier massmarknadsböcker, utkommande varannan vecka, alltså 26 titlar per år. Den ena skulle rikta sig till barn och ungdom. Dess värre innehåller propositionen inget förslag i den riktningen. Det är ju särskilt angeläget att en massmarknadsutgivning också omfattar de åldersgrupper där kvalificerade läsvanor lättast kan grundläggas. Detta framhålls med eftertryck av litteraturutredningen.

Enligt uppgifter – något oklara – förbereder man inom departementet en utgivning av goda billigböcker också för barn och ungdom. Utskottets ledamöter skulle bli tacksamma om konkreta förslag läggs fram redan nästa år. Vi kanske redan i dag kan få en vink om vart man är på väg när det gäller barnböckerna.

Med detta lämnar jag massmarknadsförlaget.

Förra året fick vi ett litteraturstöd – men riktigare vore kanske att tala om ett förlagsstöd eller utgivningsstöd. Med en inte obetydlig underdrift kan sägas att detta stöd föddes under litet olyckliga förhållanden, som jag redan har snuddat vid. Kulturpropositionens förslag var en överlagd skenlösning. De tre icke-socialistiska partierna i riksdagen kunde resonera sig fram till en automatiskt verkande stödordning i allt väsentligt efter litteraturutredningens förslag. Det ambitiösa Författarförbundet arbetade på kort tid fram ett förslag som byggde på en lågprislinje. Vpk gjorde det förslaget till sitt, och socialdemokraterna anslöt sig som bekant senare till den linjen. Därefter gav också riksdagen förslaget sin anslutning. Mera behöver inte sägas om den snö som föll i fjol.

En hel del kritik har riktats mot 1975 års stödordning, både här i kammaren tidigare i dag och framför allt i pressen och från andra håll. Man menar att den inte har fått de utlovade lågpriseffekterna. Den är kvantitativt för snålt tilltagen. Den ger inte stöd till facklitteratur, särskilt inte den som står på gränsen till skönlitteratur. Också översättningsstödet är för knappt tillmätt. Barnboksstödet förefaller vara svårt att realisera. Och hanteringen av stödet har krävt en tungrodd förvaltningsapparat. I en reservation av folkpartiet och moderaterna föreslås att riksdagen redan nu begär förslag om förbättringar av stödet såväl till svensk skönlitteratur som till översättningar och facklitteratur. Man anser att bristerna är så uppenbara att det är orimligt av riksdagen att invänta den treåriga försöksperiodens slut. Man vill ha ett förbättringsförslag redan till nästa vår.

Enligt centerns mening kom litteraturstödet litet snett i starten. Å andra sidan har stödordningen faktiskt inte börjat fungera på allvar ännu och tröskelproblemen har varit ganska kinkiga. Man måste göra en del besvärliga räknecalkyler och konstruera en serie ansökningsblanketter som fungerar.

Men faktum kvarstår – det vi påbörjade förra året var en treårig försöksverksamhet. Statens kulturråd har fått i uppdrag att följa och förlöpande utvärdera verksamheten. Det är enligt centerns mening att ha för bråttom att nu kräva förslag om förbättringar, när man saknar den analys och de erfarenheter som är en förutsättning för rationella förbättringar. Centern och utskottets majoritet menar att vi måste ge oss till tåls åtminstone ett år till – även om vi inom centern sympatiserar med tankgångarna i reservationerna 19 och 20.

Litteraturutredningen pekade på att den svenska bokhandels ekonomiska situation försämrats undan för undan. Bokhandeln hade länge dispens mot bruttoprisförbudet. Vi hade då i lande en internationellt sett utmärkt fungerande försäljning av böcker över disk. När dispensen sattes ur funktion förlorade vi också det gamla kommissionssystemet. Bokhandels lönsamhet försämrades ytterligare. Boklådorna tvingades reducera sina ambitioner i vad gäller kundservicen.

I motioner från centern, folkpartiet och moderaterna krävs en utvär-

dering av bokhandelns belägenhet med förslag om nödvändiga stödsatser. Önskemål i den riktningen uttalades av riksdagen på förslag av kulturutskottets majoritet redan våren 1975. De motioner som nu på nytt tar upp frågan får betraktas som ett uttryck för otålighet över att ingenting hänt hittills.

I det nu föreliggande betänkandet uttalar utskottets majoritet att den ger sitt stöd åt synpunkterna i de tre aktuella motionerna men att man inte finner skäl att göra ett nytt uttalande. Det från förra året står fast. I reservation 21 önskar moderaterna och folkpartisterna i utskottet att riksdagen skall göra ett förnyat uttalande.

Det är alltså bara en formalitet som skiljer utskottets majoritet och minoritet från varandra. I sakfrågan är utskottet helt enigt.

I årets budgetproposition sägs att man har för avsikt att till utbildningsdepartementet knyta särskild expertis för att utreda bokdistributionens villkor och frågan om ett ev. statligt stöd till bokhandeln.

Det är till den utfästelsen som utskottets majoritet sätter sin lit. Jag hoppas att herr utbildningsministern i dag kan bekräfta att han börjat fundera på att tillsätta denne sakkunnige.

Jag vill här gärna skjuta in att utskottet i sitt betänkande inte gör någon skillnad mellan vanliga boklådor och antikvariat. Det har blivit allt svårare för förlagen och boklådorna att lagerhålla litteratur som utgavs för ett par eller några år sedan. Det innebär att antikvariaten har fått en allt viktigare roll som bokförsäljare. De bör alltså vara med i undersökningen. Och det kan vara på sin plats att göra ett påpekande i marginalen: De som ägnar sig åt antikvariatsverksamhet gör det inte för snöd vinnings skull utan därför att de har ett grundmurat och djupt intresse för litteratur och bokkultur.

Jag övergår nu till punkten 3, Bidrag och ersättningar.

Under lång tid har de litterära och konstnärliga yrkesutövarnas sociala och ekonomiska villkor granskats i en hel serie utredningar. Det är ju inte bara kulturlivet utan även kulturutövarna som har utretts. Tyngst väger betänkandet Konstnärerna i samhället.

Ganska tidigt accepterades i vårt land tanken att staten-samhället hade ett ansvar för de olika konstutövarna. Begynnelsevis utgick ett fåtal meritstipendier till konstnärer inom olika konstnärsgrupper och till författare. Staten uppträdde som mecenat – uttryckte i penningars värde sin uppskattning av mottagarnas trägna verksamhet. Beloppen var snålt tilltagna. En klapp på axeln bara.

Ännu i början av 1950-talet, när författarfonden kom till, betraktades samhällets insatser just som stöd och uppmuntran.

I början av 1960-talet höll dåvarande statsrådet Ragnar Edenman ett i vart fall i konstnärskretsar uppskattat tal i Eskilstuna där han klart och tydligt uttalade att staten måste stödja konstnärer, inte för att lindra deras ekonomiska problem utan därför att de behövdes i vårt samhälle. Detta hade naturligtvis konstnärer av olika kategorier uttalat flera gånger om, men det var, såvitt jag vet, första gången ett statsråd uttalade sig

på den punkten och gjorde det så bestämt.

Författarfondens tillkomst i början på 1950-talet kom att spela en viktig roll vid värderingen av samhällets insatser. Där sades det klart ifrån att det författarna fick inte var *stöd* utan en *ersättning* för att deras verk tillhandahölls fritt genom folkbiblioteken.

Det förträffliga med biblioteksersättningen var också att utnyttjandet av upphovsmännens verk lätt kunde mätas genom utlåningsstatistiken. Det kom att bli av stor betydelse för utvecklingen av författarfonden – och författarfondens tillväxt gav i sin tur övriga konstnärsgrupper argument för att med större tyngd kunna hävda sina krav på ersättning. Ersättningsbegreppet har sedan slagit ut stödbegreppet i debatten.

Av stor betydelse har naturligtvis också varit de svenska konstnärsgruppernas målmedvetna fackliga verksamhet. Genom tillkomsten av KLYS, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, fick man i slutet av 1950-talet ett viktigt instrument att påverka kulturpolitiken inom detta område.

I början av 1960-talet inleddes de regelbundna diskussionerna mellan konstnärsorganisationerna och statsmakterna – de som senare med en av kulturutskottet formgiven tes kom att betecknas "förhandlingsliknande överläggningar".

Vid dessa överläggningar har konstnärerna i förväg enats om en gemensam prioriteringslinje för den fortsatta utbyggnaden av de statliga ersättningarna. Som regel har utbildningsdepartementet i sina propositioner följt KLYS prioriteringar. De gånger det inte har skett, har riksdagen korrigerat propositionen. Det hände senast förra våren.

Storleken av och formerna för de statliga insatserna till fromma för bildkonstnärerna har legat oförändrade ett par år – i vart fall i stort sett – i avvaktan på den tredje kulturpropositionen.

Den innebär en inte obetydlig förstärkning av de belopp som på ett eller annat sätt kommer just bildkonstnärerna eller bildkonsten till godo. Detta sammanfaller helt med de prioriteringar som gjordes vid överläggningarna mellan departementet och KLYS förra året.

Man kan naturligtvis ha olika synpunkter på storleken av de belopp som föreslås i årets kulturproposition. Utskottets majoritet har accepterat dem. Jag för min del instämmer i den förhoppningen att omständigheterna nästa år skall innebära politiska möjligheter att genomföra ytterligare justeringar uppåt.

Tidigare talare har påpekat att propositionen föreslår vissa förändringar av dels organisatorisk, dels verbal art. Den tidigare konstnärsbelöningen döps om till inkomstgaranti. Det är i sin ordning. Det är numera verkligen fråga om en inkomstgaranti och inte en belöning.

Inkomstgarantin eller belöningen har alltsedan tillkomsten kritiserats på grund av de tillämpade avtrappningsreglerna. I motionen 2318 har jag föreslagit att dessa regler omarbetas. I en särskild PM har jag inför utskottet preciserat bakgrunden till detta mitt förslag. Utskottet delar min uppfattning att inkomstgarantin bör granskas och eventuellt om-

prövas. Det är min förhoppning att detta skall ske så snabbt som möjligt.

Under punkten 2 *Konstnärerna i samhället* har utskottets två moderata ledamöter avgivit två reservationer, nr 2 och 3. I den ena föreslås riksdagen uttala att konstnärer av olika kategorier av samhället eller genom samhällsinsatser bör gottgöras enligt principen ersättning för utfört arbete. I den andra reservationen talas det om att konkreta förslag bör läggas fram för att öka konstnärernas försörjningsmöjligheter och vidare att regeringen bör ta kontakt med konstnärernas organisationer för att inventera möjligheterna och att öka arbetstillfällena. Jag vill gärna försäkra att jag tycker att det här är mycket sympatiska förslag, men de är inte nya: de ingår faktiskt sedan länge såväl i den kulturpolitiska debatten som i de kulturpolitiska åtgärderna. Utskottet har därför inte funnit skäl att föreslå riksdagen att göra begärda uttalande.

I propositionen berörs en betydligt viktigare fråga som direkt angår bildkonstnärerna. Det är frågan om utställningsersättning – ersättning till konstnären när hans verk ställs ut, medan verket ännu befinner sig i hans ägo. Det är en besvärlig fråga, men den är som sagt av mycket stor betydelse för konstnärerna.

Situationen är f. n. den att utställningsersättning utgår till bildkonstnärer i dels utställningar som arrangeras av Riksutställningar, dels av NUNSKU, uttytt: nämnden för utställning av nutida svensk konst i utlandet, alltså utställningar med staten som huvudman. Ersättningarnas storlek fastställs efter överläggningar mellan staten och KRO, Konstnärernas riksorganisation.

Kulturutskottets majoritet anser det vara helt i sin ordning att det slås fast att staten skall betala ersättning till konstnärerna vid av statliga myndigheter eller organ arrangerade utställningar. I klartext sägs dessutom att utskottet ställer sig bakom den mera generella principen att en konstnär skall ha ersättning när hans verk ställs ut och att denna ersättning – det är viktigt – skall utgå med statliga medel:

I reservationen 7 föreslås att utställningsersättning skall utgå vid alla offentliga utställningar som arrangeras av kommun eller får kommunalt stöd. Tidigare talare har redan pläderat för detta förslag. Man utgår här ifrån en överslagskalkyl som lagts fram av kulturrådet. Vpk-representanten i utskottet har ett liknande yrkande i reservationen 8.

Jag vill ännu en gång framhålla att jag känner mycket varma sympatier för reservationerna. Jag vet att utskottsmajoriteten delar dessa sympatier. Men dess värre förhåller det sig så att det behövs ytterligare överväganden mellan stat, kommuner och KRO innan vi kan finna en tillfredsställande lösning på en mer generell utställningsersättning till bildkonstnärerna.

I majoritetens skrivning sägs att man räknar med att "förslag om statligt stöd till utställningsverksamhet inom en snar framtid kan föreläggas riksdagen". Jag tror att denna fråga inom en nära framtid kan lösas. Utskottet syftar här på en bredare utställningsersättning än den som föreslås i reservationerna, en ersättning som inte bara avser av statliga organ och kommunala myndigheter arrangerade eller stödda utställning-

ar, utan en mer bred utställningsverksamhet. Vi har ju också en rad konstföreningar som arrangerar konstutställningar utan att vara kommunalt stödda.

Jag skulle ha velat säga några ord om visningsersättning – också det är en gammal och omstridd fråga. Visningsersättning är den ersättning en konstnär får för verk som inte längre är i hans ägo. Detta är en komplicerad fråga. Men vi i riksdagen som känner tungt ansvar för kulturpolitiken kommer alldeles självklart att hålla ett vakande öga på vad som händer på detta område, där KRO är mycket aktiv. På lång sikt är visningsersättning det enda som kan lösa bildkonstnärernas grundläggande ekonomiska trygghet.

Till slut några ord om bidraget till kollektivt skapande. Statens kulturråd har under denna rubrik föreslagit en höjning av anslaget med drygt 11 milj. kr. I propositionen har detta flyttats ner till drygt 1,5 milj. kr. Utskottets majoritet accepterar den prutningen, men det kan vi inte göra inom centergruppen.

Ett mycket viktigt inslag i det kulturpolitiska beslut som fattades av riksdagen 1974 var just att de enskilda människornas egen verksamhet skulle stimuleras och att de fria grupperna och de s. k. centrumbildningarna skulle få ett ökat stöd. Vid hearing inför kulturutskottet har företrädare för centrumbildningarna och de fria grupperna vittnat om de svåra förhållanden de arbetar under. I reservationerna 28 och 29 har centern krävt att anslaget räknas upp med ytterligare 3 milj. kr.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till reservationerna 18, 28, 31 och 36 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundman angav en siffra innebärande att kulturutskottet med 25 % skulle ha överträffat propositionens förslag om ökade anslag till kultursektorn. Det är litet svårt att i en hast kontrollera denna uppgift, men allting tyder på att den riktiga siffran torde vara ungefär hälften så stor som den herr Sundman har angivit.

Jag vill göra ytterligare några kommentarer kring frågan om massmarknadsförslaget. Jag konstaterar med tillfredsställelse att herr Sundman tar avstånd från de tolkningar som har gjorts i borgerliga tidningar av utskottets betänkande vad beträffar detta förslag om ett massmarknadsförslag. Herr Sundman betonar att utskottet kan godta propositionens förslag om avtal med Litteraturfrämjandet. Vi noterar detta med tillfredsställelse.

Härtill bör kanske än en gång påpekas att framför allt moderaterna och folkpartisterna i utskottet ville förkasta Litteraturfrämjandet såsom huvudman för hela denna verksamhet. Det var en ganska lång och intensiv kamp, innan vi nådde enighet. Glädjen är inte mindre stor, när

vi nu står där.

Tolkningarna av detta betänkande gäller i väldigt hög grad skrivningen om överläggningar. Det har vid utskottets behandling stått klart att skrivningen om överläggningar mellan Litteraturfrämjandet och andra parter i detta samarbete inte kan tolkas så och inte får innebära att någon part skall ha vetorätt. Litteraturfrämjandet behöver självfallet samverka med ett antal förlag. Men om inte alla förlag vill vara med om detta samarbete, kan det inte få utgöra ett hinder för att denna verksamhet skall komma till stånd.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag varken tar avstånd från eller solidariserar mig med vad tidningarna skriver. Det är någonting som sker oberoende av mig.

Vi behöver inte vara så bekymrade över hur dessa överläggningar skall sluta. Jag tror att den debatt som har förts om samarbetet mellan Litteraturfrämjandet och Bokförläggareföreningen har klarlagt mycket under vårens gång. Jag tror även att den diskussion som har framförts inom utskottet har medverkat till att klarlägga var problemen finns. Med en skicklig hantering av ordförandeklubban vid dessa överläggningar kommer man säkert att nå samförstånd.

Jag vill upprepa att det måste ligga i båda parternas intresse – både Litteraturfrämjandets och förläggarnas – att detta avtal kommer till stånd. Jag vill understryka att ingen har något pekuniärt att tjäna på ett sådant samarbete och på att massmarknadsförlaget kommer i gång. Det skall ju inte vara vinstgivande. Intresset för spridandet av goda böcker skall motivera detta samarbete och vara underlaget för massmarknadsförlagets verksamhet.

Herr talman! Jag tror att man här kommer att nå fram till en lösning som tillfredsställer alla parter, även kulturutskottet.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Sedan de mera framträdande principfrågorna i årets kulturproposition nu har debatterats, återstår det ett antal moderata reservationer för vilka jag skall tala. Dessförinnan vill jag emellertid med några ord beröra en ny rubrik i kulturpropositionen, nämligen Internationellt kultursamarbete. Departementschefen påpekar att kulturlivets utlandskontakter ofta följer traditionella vägar, geografiskt sett, dvs. riktas mot Västeuropa och Nordamerika. Han talar om att intresset växer för kulturlivet i exempelvis länderna i Östeuropa och i Afrika, Asien och Sydamerika. Vi moderater anser att man självklart bör sträva efter ett ökat utbyte med andra länder men att det ändå bör betonas att Sverige hör hemma i den västerländska kulturkretsen. Vi har nog också till skillnad från departementschefen den uppfattningen att vad som händer i Västeuropa får alltför liten uppmärksamhet här hemma. Ett kulturellt utbyte blir naturligtvis också mer värdefullt om det sker med länder som tillämpar samma normer som vi själva när det gäller tanke- och

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

yttrandefrihet.

Innan jag så går in på de moderata reservationerna noterar jag bara att herr Sundman har tagit på sig det ställföreträdande lidandet att tala för utskottets räkning beträffande en hel del av reservationerna.

Under rubriken Förvärv av konst till statens byggnader m. m. föreslås att av ett anslag på ca 8 milj. kr. en miljon skall gå till de s. k. samlingslokaläggande riksorganisationerna. Mer precis uttryckt betyder detta Folkets husföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund, Riksföreningen Våra gårdar och Folkparkernas centralorganisation. Föredragande statsrådet säger att han tycker att ett statsbidrag årligen bör utgå för inköp av konst till dessa samlingslokaler. Det påpekas i propositionen att dessa riksorganisationer vid några tillfällen har erhållit särskilda medel för konstinköp. I utskottets betänkande har "några tillfällen" utan vidare förklaring blivit "ett flertal tillfällen", en ganska omotivrad utvidgning. Utskottet säger också att bl. a. av praktiska skäl har ett belopp för ändamålet beräknats. Vilka praktiska skäl avser utskottet?

I reservation nr 12 har vi moderata ledamöter påtalat det egendomliga i att på detta sätt öronmärka en viss del av anslaget för inköp av konst till statliga byggnader. Lokaler utanför det statliga området bör inte få en särställning i förhållande till lokaler för vilka staten påtagit sig ett direkt ansvar. Det lämpligaste förfarandet är väl att framställningar från olika organisationer om bidrag även i fortsättningen får bedömas för sig och upptas under särskild rubrik. Det förefaller mig också egendomligt att just nu föra in det här bidraget i mera permanenta sammanhang, eftersom statens kulturråd har framhållit att rådet avser att ta upp denna fråga i sitt kommande utredningsarbete rörande stödet till de samlingslokaläggande organisationerna. Jag finner det olämpligt att på det här sättet föregripa ett avsnitt av utredningens arbete.

Så till den nya myndigheten statens konstmuseer, som innefattar nationalmuseet, moderna museet, östasiatiska museet och en förvaltningsenhet. Den organisationskommitté som har utarbetat förslag rörande verksamhetens omfattning har också föreslagit att till överintendent och chef för myndigheten bör utses chefen för nationalmuseet. Detta ter sig ju också ganska naturligt, eftersom nationalmuseet har den största spännvidden, en verksamhet som sträcker sig över många områden och åttskilliga århundraden. De andra enheterna har ju en betydligt mer specialiserad verksamhet.

Vad säger då föredragande statsrådet? Jag citerar:

"Några remissinstanser, däribland RRV, statens kulturråd och TCO-S, understryker att chefskapet för statens konstmuseer inte bör bindas till någon viss museiinstitution. Jag delar denna uppfattning och anser att det bör ankomma på regeringen att förordna en av institutionscheferna att även vara överintendent och chef för myndigheten."

Herr Zachrisson åberopar alltså TCO, men nämner inte att såväl SACO som LO har tillstyrkt det ursprungliga förslaget. Här har statsrådet tydligen försummat att lyssna på rörelsen. Eller kanske TCO har rört på

sig ännu mer?

Utskottet har här bara lyssnat på herr Zachrisson.

Även här ges exempel på en försåtlig skrivning i propositionen. När remissyttrandena redovisas sägs riksräkenskapsverket, kulturrådet och TCO ha en viss uppfattning. I föredragande statsrådets skrivning blir detta: "några remissinstanser, däribland RRV" osv.

Cheferna för moderna museet och östasiatiska museet är samtidigt avdelningschefer, medan nationalmuseets chef under sig har sex avdelningschefer och därmed på ett annat sätt är fri att syssla med remisser och andra övergripande ärenden, vilket är ett ytterligare skäl för att just chefen för nationalmuseet bör utses till överintendent.

Jag övergår därefter till frågan om Riksutställningar, som enligt propositionen kommer att få en betydligt utökad verksamhet. Många remissinstanser anser att utredningen, den s. k. MUS 65, har ägnat alltför stort intresse åt Riksutställningars egen verksamhet men givit en bristfällig bild av övrig utställningsverksamhet. Man har heller inte analyserat den kritik som under den nu gångna försöksperioden har riktats mot Riksutställningar.

Vi delar departementschefens uppfattning att Riksutställningars huvuduppgift är att fungera som service- och samarbetsorgan. Men av detta följer, anser vi, att den egna produktionen bör vara av mindre omfattning än propositionen förutsätter. Vi anser att den mångfald och variation som är önskvärd på kulturområdet bäst gagnas om huvudansvaret för utställningsverksamheten åvilar museerna.

Med anledning av att vi anser att Riksutställningars verksamhet bör ses som ett komplement till redan existerande institutioner kan anslaget till Riksutställningar enligt vår mening reduceras till 4 560 000 kr.

I propositionen understryks särskilt behovet av att Riksutställningar gör insatser inom bildkonstsektorn. Detta borde rimligen medföra att någon företrädare för konstnärerna får ingå i Riksutställningars styrelse. I propositionen heter det att i styrelsen bör ingå företrädare för bl. a. museiväsendet, folkbildningsarbetet, den kommunala kulturverksamheten, konstbildningsarbetet och skolväsendet.

Utskottet säger att det självfallet är viktigt att konstnärliga synpunkter och konstkunnandet gör sig gällande i Riksutställningars styrelse. Men sådana synpunkter kan ju framföras av en mängd olika representanter. Vi moderater anser att just konstnärerna själva skall vara representerade och det är en helt annat sak.

Jag övergår sedan till några synpunkter på den regionala kulturminnesvården. Med anledning av de nya tjänster som inrättats inom länsstyrelserna uppkommer frågan om hur samarbetet mellan denna tjänsteman och länsmuscerna resp. landsantikvarierna skall utformas. Ansvarsfördelningen är hittills oklar och propositionen skingrar inte dessa oklarheter. Departementschefen resonerar hit och dit men kommer slutligen fram till att han inte nu är beredd att föreslå att bestämmelser om samarbetet tas in i länsstyrelsens arbetsordning resp. i en förordning

om statsbidrag till regionala museer.

Vi tycker att detta är långt ifrån tillfredsställande och har därför i vår moderata partimotion krävt att fördelningen av arbetsuppgifterna och remissförfarandet skall preciseras och att riksdagen skall fatta beslut här- om. Utskottet vill tyvärr nöja sig med att avvakta erfarenheterna av den nya organisationen. Det tycker vi är att i alltför stor utsträckning lita på försynen, eller på herr Zachrisson, vilket är värre.

När det gäller anslag till kulturminnesvård har vi för kommande år inte yrkat på någon anslagshöjning. Jag vill emellertid påminna om att vi i samband med behandlingen av 1974 års kulturproposition yrkade på en höjning med 2 miljoner till riksantikvarieämbetet samt likaledes 2 miljoner till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen utöver re- geringens förslag.

Vi har också i en motion vid årets början begärt en inventering av behovet av byggnadsvårdande åtgärder för kulturhistorisk bebyggelse och en prioriteringslista för de närmaste tio åren. Senare har ju en statlig utredning tillsatts för att syssla med dessa problem. Vi anser att utskottet med sitt tillkännagivande om finansfullmakten har möjliggjort ökade insatser för kulturminnesvården.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 12, 13, 14, 15, 16, 17 och 25.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! För att ställa frågorna rätt är det nödvändigt att påminna sig den konkreta samhällliga miljö i vilken kulturkamp och kulturdebatt utspelas i dagens Sverige. Denna miljö bestäms bl. a. av följande fakta:

Dagens Nyheters vardagsupplaga täcker 9,5 % av hela dagstidnings- marknaden i landet. Expressens siffra är 11 %, tillsammans alltså över en femtedel av den totala upplagan.

25 % av alla svenska böcker ges ut av huset Bonniers olika förlag. Nyttillskottet Svensk Filmindustri täcker 27 % av sin marknad.

Bonniers äger halva den svenska veckotidningsfloran.

Sammantaget behärskar Bonnierkoncernen över en fjärdedel av den totala svenska medvetandeindustrin utanför Sveriges Radio.

Kulturen är ett av uttrycken för de klassförhållanden som råder i dagens monopolkapitalistiska Sverige. Kulturen kan inte ses isolerad från klass- kampen. Kulturpolitiken kan aldrig vara neutral.

Förslagen i regeringens proposition om den statliga kulturpolitiken, del 3, har i många stycken en begränsat teknisk karaktär. Där bakom kan dölja sig den falska föreställningen om kulturpolitikens förmenta neutralitet och opartiskhet. En sådan "teknisk" inställning blir i själva verket ett stöd åt den nuvarande maktstrukturen på kulturområdet.

Denna präglas inte bara av tilltagande monopolisering utan även av tilltagande kommersialisering. Den härskande kulturen är inte längre vad man kan kalla "konstkulturen", dvs. verk av enskilda konstnärer och författare som för en kamp för att förstå och utvidga verkligheten samt

under höga kvalitetskrav meddela sig med en publik. Dominerande i dag är den monopolkapitalistiska "massproduktionskulturen". Veckotidningspress, filmindustri, videogram, inslag i radio och TV, grammofoonindustri är delar av en industriell apparat, av en medvetandeindustri. Denna har två syften: att utöva ideologisk påverkan och att ge profit.

Monopolens massproduktionskultur har s. k. lönsamhet och profit som sina kriterier. Den är ointresserad av kvalitet. Den gör inte anspråk på att tillfredsställa reella behov hos människor. Dess legitimering är att den ger vinst och att dess reklam är framgångsrik. Kommersialiseringen spelar en tilltagande roll inom kultursektorn. Den sammanhänger med tillväxten av koncentration och monopolisering här liksom inom andra produktionsområden. Storfinsanserna har slagit under sig avgörande delar av medvetandeindustrin. De stora internationella koncernernas verksamhet spelar en allt större roll.

Det är i detta sammanhang kulturkampen och åtgärderna på kulturområdet måste sättas in. De kulturpolitiska åtgärderna måste enligt vpk:s mening klart syfta till att bekämpa och bryta monopolmakt och kommersialisering. De måste ha som målsättning att försvara det progressiva kulturarvet och att befordra en socialistisk kultursyn. Först då kan den relativt betydande ökning som under de senaste åren skett av de statliga anslagen till kulturändamål och de förbättrade ekonomiska villkoren för grupper av kulturarbetare få en avgörande betydelse.

Arbetarrörelsen tog från första början upp den socialistiska kulturkampen. Den slog vakt om de progressiva och levande inslagen i det historiska kulturarvet. Samtidigt tillförde arbetarklassen kulturskapandet sina egna erfarenheter och började skapa en kultur som uttryckte dess socialistiska ideal.

I kampen mot kommersialiseringen och monopoliseringen av kulturen måste arbetarrörelsen spela den avgörande rollen. Den kan och måste därvid ingå förbund med avgörande delar av kulturarbetarna. Dessa har under de senaste åren alltmera radikaliserats. Kulturarbetarna har som grupp alltmer vänt sig mot den kommersiella massproduktionskulturen och dennas makthavare. Nya vägar har brutits för att sprida den progressiva, seriöst arbetande kulturen. Centrumbildningarna och de fria grupperna utgör en betydelsefull motvikt till monopolens masskultur.

I kampen mot de kapitalistiska monopolerna och deras inflytande över kulturlivet söker arbetarrörelsen och de progressiva kulturarbetarna självfallet också att påverka den statliga kulturpolitikens utformning. Viktiga delar av kulturen är delar av statsapparaten verksamhetsområde under monopolkapitalismen. Radio, TV, teatrar, bibliotek, museer är institutioner som spelar en allt större roll inom kulturpolitiken. Dessa kulturinstitutioner är i dag delar av en apparat för reproduktion av den härskande ideologin, men formellt är de underställda den lagstiftning som reglerar fri- och rättigheter i den borgerliga demokratin. På dessa institutioner görs ständiga försök att tysta kritiska röster i namn av opartiskhet och neutralitet. Detta är i själva verket försök att begränsa yttrande- och

tryckfriheten. Därför är det viktigt att på allt sätt stödja kampen för demokratiska rättigheter på dessa institutioner. Det är rättigheter som inte är begränsade särintressen hos kulturarbetare och andra grupper. Det är arbetarklassens och demokratins intressen som försvaras i denna kamp.

Detta är en del av det sammanhang i vilket frågan om den konstnärliga upphovsrätten måste sättas in. Denna fyller flera viktiga uppgifter. Den skall skydda konstnären mot exploatering och säkra henne/honom en rimlig arbetsersättning. Den skall också stödja kampen för konstnärernas integritet gentemot det samhälle de skildrar eller kritiserar, dvs. kampen för yttrande- och tryckfrihet.

Som vpk ser det är den aktuella uppgiften inte enbart att skydda den konstnärliga upphovsrätten, utan att utvidga och säkra dess praktiska tillämpning. Detta måste ske under de konkreta förhållanden i dagens samhälle, där kommersialiseringen spelar en tilltagande roll inom kultursektorn. Monopolkapitalets massproduktionskultur uppköper, missbrukar och vanställer konstnärliga arbetsprodukter. Upphovsrätten måste gälla inte endast betalning utan även bestämmanderätt över kulturprodukternas användning. Den konstnärliga upphovsrätten måste ges en reell innebörd. Den är ett viktigt vapen också i kampen mot tendenser att i den statliga sektorn och genom statliga åtgärder begränsa yttrande- och tryckfriheten.

I kulturarbetarnas kamp för ersättning för nyttjande av utfört arbete och för en tillräcklig arbetsersättning spelar upphovsrätten en viktig roll. Kraven på utställningsersättning och visningsersättning från konstnärerna och deras organisationer måste ses i detta perspektiv. Kulturarbetarnas rätt till verkliga förhandlingar om avtal om arbetsersättning bör uttryckligen fastslås.

Några motsättningar mellan kulturarbetarnas intresse av en reell upphovsrätt och en progressiv kulturpolitik finns inte. I bådas intresse ligger att de konstnärliga arbetsprodukterna når en så vid krets som möjligt och att kulturarbetarna får en tillfredsställande ersättning för sina arbetsinsatser samt skyddas mot exploatering av inhemska och internationella monopol. I bådas intresse ligger att kampen för yttrande- och tryckfriheten förstärks.

Såväl den borgerliga som den socialdemokratiska synen på frågan om den konstnärliga upphovsrätten och de problem som aktualiserats i samband med den tillsatta statliga utredningen är för snäv som den uttrycks i utskottsbetänkandet och reservationen. Man förbiser väsentliga delar av de problem som faktiskt existerar.

Litteraturstödet är ett led i strävandena just att föra ut konstnärliga arbetsprodukter i så vid krets som möjligt. De hittillsvarande erfarenheterna av det statliga litteraturstödet förefaller positiva. Bristerna ligger framför allt däri att viktiga litteraturkategorier är uteslutna från stödet. En utvidgning framför allt när det gäller facklitteraturen är nödvändig.

Förslaget om ett massmarknadsförlag för utgivning av böcker till priser

som prismässigt gör dem konkurrenskraftiga med den s. k. kiosklitteraturen kan spela en roll i samma strävanden. Men allt beror på hur man konkret utformar projektet. Det är ju också härom den livliga diskussionen gått.

Från vpk:s sida anser vi att ett massmarknadsförlag kan spela en positiv kulturpolitisk roll om det inte enbart utformas med tanke på nya distributionsvägar och försäljningsformer, utan framför allt som ett instrument mot monopoliseringen inom bokproduktionen. Massmarknadsförlaget måste ställas in i den rådande ägande- och maktstrukturen på bokmarknaden och inom medvetandeindustrin som helhet.

Hur massmarknadsutgivningen konkret kommer att se ut vet man ännu inte. Kulturutskottets betänkande innehåller på denna punkt ett förslag, som gör ett eventuellt beslut efter dessa riktlinjer till ett kuriosum i raden av riksdagsbeslut. Enligt kulturutskottets förslag skall regeringen ges bemyndigande att ingå ett avtal med Stiftelsen Litteraturfrämjandet, men under en mycket bestämd förutsättning – nämligen att samförstånd uppnås mellan regeringen, Litteraturfrämjandet, bokförläggarna och bokhandeln om hur massmarknadsutgivningen konkret skall organiseras. Om man inte uppnår enighet skall regeringen återkomma till riksdagen med nya förslag.

Herr Andersson i Lycksele har tidigare sagt att utskottsbetänkandet inte får tolkas så att någon part har vetorätt. Men om utskottsmajoriteten, dvs. borgerliga plus socialdemokrater, är av den åsikten så borde man ha skrivit på ett annat sätt än vad man nu faktiskt har gjort i det betänkande som presenteras riksdagen för bedömning och beslut. Man måste ju ställa de skrivningar som finns i utskottsbetänkandet i relation till den faktiska situation som råder.

Mot bakgrund av den diskussion som förts och de krav som ställts innebär beslutet att bokförläggarna – där alltså Bonnierkoncernen är mycket dominerande – skall avgöra om det blir något massmarknadsförlag och hur detta skall arbeta. Det är realiteten. Man måste ställa frågan om ett sådant beslut är korrekt ur konstitutionell synpunkt. Det avgörande är givetvis dess politiska innehåll, som vpk anser vara klart felaktigt. Skall det i fortsättningen – om de borgerliga stärker sin ställning i riksdagen – bli så att riksdagsbeslut tas under förbehåll av godkännande från Industriförbundet och andra näringslivsorganisationer? Det är ju faktiskt så kulturutskottet har ställt frågan.

En god idé kan fördärvas om den utformas på ett felaktigt sätt. Det finns en risk att massmarknadsförlaget innebär ännu svårare förhållanden för de små förlagen, som redan nu har svårigheter att hävda sig. Vpk kräver därför dels att massmarknadsförlaget i första hand skall samarbeta med de progressiva småförlagen och med folkrörelseanknutna förlag, dels att riksdagen samtidigt skall besluta om en rad åtgärder som stöder de hårt trängda småförlagen. Dit hör en utvidgning av litteraturstödet till facklitteratur, vilket jag redan varit inne på, en ökning av kreditgarantin till förlagen och inrättande av ett särskilt bidrag till icke kommersiella

förlag. Utskottsmajoriteten har tyvärr avstyrkt dessa förslag.

Skall man inrätta ett massmarknadsförlag är det enligt vår mening också nödvändigt att detta från början även omfattar barn- och ungdomslitteratur. Det måste vara fel att utesluta dessa stora läsarkategorier från goda billighetsböcker. Det är desto mer fel som barnen utgör den mest exploaterade gruppen vad gäller det kommersiella massmarknadsutbudet. Det är beklagligt att det inte gått att uppnå majoritet för omedelbara åtgärder för en satsning på prisbillig barn- och ungdomslitteratur.

När det gäller distributionsvägarna för den goda och prisbilliga litteraturen är det viktigt att inte försumma de möjligheter som kioskväsendet ger. Pressbyrån spelar här en dominerande roll, men dess utbud är i dag undermåligt i många stycken, för att uttrycka sig försiktigt. Vpk anser att förstatligande av Pressbyrån är motiverat och att detta kanske är en förutsättning för att den goda skönlitteraturen skall dominera kioskförsäljningen.

Herr Sundman var kritisk mot detta förslag om förstatligande av Pressbyrån. Det är inget helt nytt förslag som vi tagit upp. Det diskuterades utförligt av litteraturutredningen. En av dess ledamöter, Stellan Arvidsson, föreslåg på sin tid i ett särskilt yttrande kommunalisering av kioskväsendet. Det här förslaget innebär risk för censur, säger herr Sundman. Men hur är det nu inom Pressbyrån? Vem eller vilka bestämmer att så mycket av dess utbud i fråga om det man kan kalla litteratur är dåligt, ja, rent av skadligt, att det finns så litet god litteratur i Pressbyrån? Har herr Sundman exempelvis sett de paket med tidskrifter och s. k. böcker som Pressbyrån prackar på lanthandeln? Här tycker jag verkligen man kan tala om censur. Ett statligt eller – gärna för mig – kommunalt inflytande kan garantera att det blir ett allsidigare utbud av litteratur inom kioskväsendet, och det är den motiveringen som ligger bakom vårt förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5, 19, 22, 23, 27, 32 och 34, som jag har berört i mitt anförande.

Herr ERIKSSON i Ulfaby (c):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag bl. a. att tala för reservationerna 18 och 36 i kulturutskottets betänkande nr 35. Dessa reservationer berör dels ansvarsfördelningen på kulturminnesvårdens område mellan länsstyrelse och landsantikvarie/länsmuseum, dels förhöjda anslag till vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Inom den regionala kulturminnesvården har landsantikvarierna och läns museerna under en lång följd av år gjort en berömvärd insats. Utskottet understryker att en effektiv och framgångsrik regional kulturminnesvård måste bygga på ett väl utvecklat samarbete och informationsutbyte mellan länsstyrelse och länsmuseum. Från reservanternas sida vill vi framhålla att som riktlinjer härvidlag måste gälla de uttalanden riksdagen gjorde i samband med att beslut fattades om den nya regionala

organisationen för kulturminnesvården. Vi vill även att riksdagen ånyo uttalar att landsantikvarien/länsmuseet borde behålla sina viktiga uppgifter som remiss- och kontaktorgan till länsstyrelsen och genom sin fria ställning samtidigt ha goda möjligheter att vid sidan av det museiala och vetenskapliga arbetet bedriva en informativ och opinionsbildande verksamhet samt lämna kommunerna hjälp i kulturvårdsarbetet. Dessutom vill vi framhålla att organisationsförändringarna inte får innebära att landsantikvarien/länsmuseet i ekonomiskt hänseende eller på annat sätt får sämre möjligheter att arbeta inom kulturminnesvården.

Den regionala omorganisationen av kulturminnesvården, vars principer lades fast i 1974 års kulturpolitiska beslut, utgår från förutsättningen att landsantikvarien/länsmuseet ges möjlighet till fortsatta självständiga uppgifter och insatser inom kulturminnesvården. Handlingsrutinerna bör utvecklas så att landsantikvariens/länsmuseets självständighet i förhållande till länsstyrelsen markeras klart. Inte minst viktigt är detta vad gäller de informativa och opinionsbildande insatserna.

Från att tidigare ha varit riksantikvarieämbetets företrädare i länet skall museet nu bistå såväl ämbetet som länsstyrelsen med expertutlåtanden och utredningar. Museet skall också liksom i dag svara för omfattande uppgifter när det gäller kulturhistoriska inventeringar, undersökningar och vårduppgifter. Om reformen – som avsikten har varit – skall innebära en förstärkning av kulturminnesvården, måste man därför räkna med att läns museernas insatser inte minskar. Det är i stället önskvärt att en vidgning av verksamheten kan ske för att tillgodose bl. a. de grundläggande behoven av underlagsmaterial för kulturminnesvårdens medverkan i samhällsplaneringen och behovet av vårdinsatser.

Det är därför nödvändigt att också statsbidragsfrågan för läns museerna får sin lösning så att verksamheten tryggas och museerna ges möjlighet att upprätthålla en hög kompetens inom hela sitt verksamhetsområde. Från kulturutskottets sida förutsätts i betänkandet 1975/76:29 att ett förslag om ett nytt statsbidragssystem för läns museerna kommer att läggas fram för riksdagen vid nästa riksmöte. Samtidigt skall museerna kunna infria de önskemål som riktas mot dem om en vidgning av den publika verksamheten, och då måste resurserna ökas.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ställa en detaljfråga till statsrådet – en titelfråga. Jag undrar vad titeln kommer att bli för den tjänsteman som på länsstyrelsen skall handlägga kulturminnesvårdsfrågorna. Det har här nämnts olika titlar – länsantikvarie, kulturvårdsdirektör, kulturminnesdirektör, överantikvarie.

När jag nu övergår till att tala om byggnadsminnesvården och medelstillelningen för densamma, vill jag börja med vad kulturpropositionen nr 28 år 1974 och kulturutskottets betänkande nr 15 samma år slog fast: "Ett av målen för den statliga kulturpolitiken är att den skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och görs levande. Bevarandet av den historiska kontinuiteten i den fysiska kulturmiljön måste tillmätas grundläggande betydelse för den enskildes känsla av trygghet och för-

anknjng i tillvaron. I arbetet med att bevara och f6ra kulturtraditioner vidare 6r det viktigt att insatserna g6ller hela samh6llets historia och inte bara den s. k. h6grest6ndskulturen. 6ven arvet fr6n det gamla bondesamh6llet samt den framv6xande industrialismen och de d6rmed sammanh6ngande folkr6relserna m6ste f6ras vidare.”

Detta 6r en god grund att bygga vidare p6 – och f6rpliktelserna 6r stora.

I 6rets kulturproposition f6resl6r statsr6det att anslaget till riksantikvarie6mberet f6r v6rd och underh6ll av fornl6mningar och kulturhistoriskt v6rdefulla byggnader b6r h6jas med 740 000 kr. till 3,3 milj. kr., och utskottets majoritet f6ljer propositionen. Propositionen h6nvisar till att 1974 6rs riksdag anh6llit hos Kungl. Maj:t om 6versyn av formerna f6r medelstilldelningen och att en s6rskild arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet under 1975 f6rberett 6versynen. Utskottet erinrar endast om det utredningsarbete som nu f6rest6r och syftar d6r p6 den parlamentariska utredning som regeringen nyligen tillsatt samt ansluter sig till den i propositionen gjorda anslagsber6kningen.

Den summa som under budget6ret 1976/77 kommer att st6 till f6rfogande f6r s6v6l fornminnes- som byggnadsminnessv6rd i hela landet uppg6r allts6 till endast 3,3 milj. kr.

Det s6ger sig sj6lvt att denna situation 6r helt oh6llbar. Behovet av medel f6r 6tg6rder i varje l6n 6r naturligtvis vida st6rre 6n det totala anslaget. 6verallt i landet finns betydelsefulla och kulturhistoriskt omissliga byggnader, vilkas fortsatta existens 6r helt och h6llet beroende av omedelbara st6d6tg6rder. Det 6r helt orimligt att beg6ra att denna bebyggelse, som omfattar hela skalan fr6n h6grest6nds- till arbetarbebyggelse, fr6n industri- till lantbruksbebyggelse, sk6ll kunna bevaras f6r framtiden genom ideella insatser eller genom bidrag fr6n kommunerna.

I vida kretsar i samh6llet har man under det europeiska byggnadsv6rds6ret 1975 st6llt stora f6rhopningar p6 den utredning som riksdagen beg6rde 1974. Man har f6rv6ntat sig en l6sning, inneb6rande en attitydf6r6ndring fr6n statsmakternas sida till hela problematiken i fr6ga om bevarandet av 6ldre kulturhistoriskt v6rdefull bebyggelse. En betydligt mera gener6s inst6llning m6ste bli f6ljden, har man menat.

Den parlamentariska utredningen m6ste nu snabbt komma till ett resultat: eljest finns det risk f6r att v6rt kulturarv tillfogas obotliga skador. Jag anser att denna utredning i sitt arbete m6ste komma fram till f6rslag som ger s6v6l enskilda 6gare som kommuner, industrier och stiftelser ekonomiska f6ruts6ttningar att v6rda och bevara v6rdefull bebyggelse. Genom det rika faktamaterial som arbetsgruppen inom utbildningsdepartementet insamlat och genom de f6rslag som arbetsgruppen redovisat torde utredningen kunna p6skyndas, s6 att ett f6rslag kan f6rel6ggas riksdagen inom en snar framtid. Det 6r tv6 6r sedan riksdagen beg6rde en 6versyn av formerna f6r medelstilldelningen till byggnadsminnessv6rden, och vi hade kanske f6rv6ntat oss att det vid den h6r tidpunkten skulle ha kunnat f6religgas n6got f6rslag.

Inom den stora kultursektorn är troligen byggnadsminnesvården mest eftersatt när det gäller ekonomiska satsningar från statsmakternas sida. Hembygdsrörelsen, kommuner, stiftelser och enskilda har gjort stora insatser, men det räcker inte. Gjorda inventeringar pekar på detta stora behov av ekonomiska insatser som måste till skyndsamt om vi skall försöka bevara merparten och rädda ett viktigt kulturarv till kommande generationer.

Det är helt uppenbart att behovet av medel inom kulturminnesvården är vida större än de belopp som regering och utskottsmajoritet vill anslå för vård och underhåll av fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Resultatet blir att dessa tillgångar förstörs eller förfärs. Egentligen är det en större kostnad att låta detta kapital, i form av ett värdefullt kulturarv, försvinna än att ge riksantikvarieämbetet nödvändiga medel. Jag är glad att utskottet enigt skrivit att finansfullmakten skall utnyttjas i detta sammanhang. Genom en rejäl satsning på den vägen kan en del akuta behov klaras. Men det riktiga måste vara att riksantikvarieämbetet ges resurser att leva upp till de målsättningar varom vi alla är eniga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 18, 28 och 36 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Som avslutning vill jag ta upp en viktig fråga inom ramen för kulturminnesvården.

Bland de hundratals kulturbyggnader och kulturmiljöer i vårt land som är i stort behov av ekonomiska insatser skall jag som ett exempel nämna Eketorps borg.

Kulturutskottet och vår nuvarande utbildningsminister har besökt denna borg på Ölands sydspets, och ett enhälligt utskott skrev i sitt betänkande 1973:6 att snara åtgärder är önskvärda för att möjliggöra vård och rekonstruktion av Eketorps borg. Nu oroar jag mig för vad jag läste i tidningen Expressen för några dagar sedan. Jag kan här helt kort citera vad Sven Ström då skrev:

”Sveriges förnämsta fornby håller på att regna bort! Vittrar sönder och förstörs om ingenting görs.

Och det måste göras snabbt, katastrofen är nära för Eketorp fornby. — — Byn som är landbackens svar på regalskeppet 'Wasa'.

Våren blir avgörande för den 1600 år gamla fornbyn. Anslås inga pengar till konservering och rekonstruktion måste, anser arkeologerna, utgrävningens platsen Eketorp återställas i sitt gamla skick.

Då begravs ett unikt fornfynd i jordmassor.

Det tog tio år att gräva ut den gamla Ölandsbyn. Det tar bara några månader att begrava den i jord igen.

4 miljoner kronor skulle en rekonstruktion kosta. Utgrävningen och bearbetningen av fynden har kostat cirka 3 miljoner. Utgrävningen har givit fantastiska resultat: Över 25 000 fynd, många av dem ytterst märkliga.”

Jag har också talat med museiintendenten Erik Wegraeus i Vänersborg. Han är med och leder slutfasen i Eketorpsundersökningarna, och han

är mycket oroad för utvecklingen och över att medel saknas och de konsekvenser detta får. För att stilla oron vill jag fråga vår utbildnings- och kulturminister om erforderliga medel kommer att anvisas för en konservering och rekonstruktion, eller om hela Eketorps borg kommer att fyllas igen med jordmassor?

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Vid kulturutskottets behandling av propositionen 135 berördes också däri framförda yrkanden rörande länsmuseerna, kulturminnesvården och Arbetarrörelsens arkiv. Jag tänker i min plädering för utskottet kort beröra dessa ämnesområden och därvid något kommentera till utskottsbetänkandet knutna reservationer. Jag går nu in under punkterna 5 och 7 i betänkandet jämte de till dessa knutna reservationerna 13, 17 och 18 samt 35, 36 och 37.

År 1974 beslöt riksdagen att länsstyrelserna skulle vara regional myndighet för den statliga kulturminnesvården. Detta kan ses som ett uttryck för en decentralisering, en vilja uttalad i en opinion som ligger i tiden och som innebär ett försök att motverka att besluten fattas alltför långt från de bygder och människor som besluten rör. Riksdagens beslut skulle gå i verkställighet den 1 juli i år.

En sådan decentralisering förutsätter givetvis en intim samverkan mellan länsstyrelser och länsmuscer. Om formaliseringen av detta samarbete kan ske under relativt fria former understryks lokala och regionala variationsmöjligheter. Hänsyn tas då också till det särpräglade och till de skilda förutsättningar som finns lokalt och regionalt. Utan att skriva berörda instanser på näsan exakt hur de skall agera understryker därför departementschefen vikten av samverkan och anvisar hur en sådan samverkan kan åstadkommas. Därvid knyter han an till vad Sveriges landsantikvarier säger genom sin förening men påvisar i sammanhanget att det under ingångsskedet gäller att finna praktiska och inte alltför hårt bundna samarbetsformer, vilket också några remissinstanser har påpekat.

Sammanfattningsvis menar departementschefen att samarbetet bör utvecklas i sådan riktning att alltför tungrodda och fördröjande remissförfaranden kan undvikas. Om länsmuseerna och länsstyrelserna kan etablera en intim samverkan och finna praktiska former härför skapas smidighet och rörlighet på området, vilket bör gagna saken bäst. Under en övergångstid bör denna frihet därför finnas, vilket också utskottet i sitt betänkande instämmer i.

Utskottsmajoriteten säger att man bör avvakta erfarenheterna av den nya organisationen innan man närmare reglerar samarbetet mellan länsstyrelserna och länsmuseerna. Därmed yrkar utskottet avslag på det i motion 2305 under punkten 15 framförda yrkandet.

Vad jag här sagt gäller i tillämpliga delar även av centern i motion 2310 framfört yrkande om ansvarsfördelningen. Vad som sägs i propositionen i denna del innebär ingen särmening i förhållande till det beslut riksdagen redan fattat genom 1974 års ställningstagande om ansvars-

fördelningen, vilket innebär att tyngdpunkten skall ligga hos länsstyrelserna.

Om ett fritt och praktiskt samarbete kan etableras mellan länsstyrelser och länsmuséer – vilket är meningen – behöver motsättningar på denna punkt inte uppstå. Länsstyrelserna kommer då att agera på det beslutsunderlag som läns museerna genom sin erfarenhet och sitt kunnande tar fram. Med det sagda yrkar jag avslag på i motion 2310 ställt yrkande om ansvarsfördelningen såvitt nu gäller.

I motion 2310 behandlas också frågan om ekonomiskt stöd till fullföljandet av det i regeringens proposition 1974:28 uppsatta s. k. bevarandemålet. Riksantikvarieämbetet har också begärt en kraftig ökning av medelstifvelningen härför. Med anledning härav har regeringen nu genom beslut 1976-03-18 tillsatt en parlamentarisk utredning i syfte att klarlägga behovet av och formerna för goda lösningar på området. Departementschefen säger själv i direktiven för de tillsatta sakkunniga, att de grundläggande mål som riksdagen antog genom bifall till propositionen 1974:28 skall vara utgångspunkten för utredningens arbete.

Centern är också representerad i utredningen, som således redan tillsatts. Därmed bör de synpunkter som framförts på detta område i motion 2310 och av herr Eriksson i Ulfabyen ha rimliga möjligheter att föras vidare till praktisk handling så snart sakkunniga tagit fram beslutsunderlag. I motionen framförda synpunkter får då anses tillgodosedda, varför jag yrkar avslag på motion 2310 även i denna del.

Med det sagda yrkar jag, herr talman, avslag på reservationerna 17 och 18, avgivna av moderata samlingspartiet resp. centern, samt på folkpartiets reservation 35, centerns reservation 36 och folkpartiets reservation 37.

I motion 2306 hemställer moderata samlingspartiet till sist på detta område att riksdagen måtte besluta att nationalmuseets chef skall vara självskriven överintendent och chef för statens konstmuseer. Utskottet har funnit att detta skulle strida mot andemeningen i det beslut som riksdagen redan fattat rörande samorganisationen av de tre enheterna nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet. Enligt detta beslut skall en sådan samorganisation innebära samverkan mellan tre inbördes likvärdiga och självständiga museer. Verksfunktion, styrelsesammansättning och konstruktionen av rådgivande organ bör då självfallet beakta de samverkande museernas självständighet och integritet samt inbördes likvärdighet. Att binda chefskapet för en sådan samverkansorganisation till en av museicheferna skulle då inte vara riktigt. Utskottet avstyrker därför i enlighet med tidigare ställningstagande i motion 2306 framfört yrkande och överlåter åt regeringen att från fall till fall besluta om utscende av överintendent i samverkansorganisationen.

Med det sagda yrkar jag, herr talman, avslag även på reservation nr 13.

Under punkten 22 i utskottsbetänkandet behandlas anslag till särskilda ändamål. I anslutning härtill beslutade utskottet avstyrka av vpk i motion

2308 framfört förslag att för nästa budgetår höja anslaget till Arbetarrörelsens arkiv från 370 000 till 580 000 kr. Utan att ta ställning till behovet i sig erinrar utskottet om att avsikten med dessa särskilda anslag är att regeringen inom av riksdagens beslut angiven medelsram rörande den totala storleken av medlen skall ha viss frihet att disponera de särskilda beloppen till olika ändamål. Enligt praxis bör därför riksdagen inte gå in och detaljreglera regeringens dispositioner på detta område.

Med det sagda yrkar jag därför, herr talman, till sist avslag på reservation 33 till det nu behandlade kulturutskottsbetänkandet nr 35. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter utom punkten 3, där jag yrkar bifall till reservationen 4.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörenson nämnde att centern har fått en ledamot i den parlamentariska utredningen. Det är bra, och jag kan lova att om ordföranden i samfundet för hembygdsvård, riksdagsmannen Ivan Svanström, får som han vill kommer det både att gå snabbt och föreligga ett utredningsbetänkande som blir till gagn för svensk byggnadsminnesvård.

Jag skall ge ett exempel på det stora behov som finns i landet. Jag fick en lista från landsantikvarien och museiföreningen i Älvsborgs län. Den visar att bara Vänersborgs kommun har ett behov av upprustning som är lika stort som anslaget för hela landet, drygt 3,3 milj. kr. I Älvsborgs län visar en inventering att det föreligger ett omedelbart behov av 11,5 milj. kr för upprustning av värdefull kulturell bebyggelse.

I många län i Sverige är situationen likartad. Jag hoppas därför att utredningen kan arbeta snabbt, så att vi får fastlagt hur man med statsbidrag skall kunna hjälpa till att rusta upp på detta mycket angelägna område.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp vad herr Sörenson anförde gentemot att chefen för nationalmuseet skulle vara överintendent för statens konstmuseer.

Herr Sörenson citerade utskottet, och det skall jag också göra: "Utskottet har uppmärksammat att föredragande statsrådet kraftigt understrukit att varje museum självständigt skall besluta om den egna verksamhetens inriktning." Det är väl alldeles självklart, det är vi alla med om. Men det står inte i någon som helst motsättning till att detta chefskap sedan skall bindas till nationalmuseum. En av cheferna skall i alla fall bli överintendent, och då har man alltid en anknytning till någon av institutionerna.

Vi anser det självklart att nationalmuseet, som har den breda verk-

samheten och omfattar åtskilliga verksamhetsområden och föremål från många sekler, har en särpräglad ställning. Detta museums objektsamling omfattar hundratusentals objekt, medan t. ex. moderna museet har ett par tusen tavlor. Jag tror att man medvetet försöker hålla tillbaka den gamla institutionen nationalmuseum till förmån för moderna museet. Visserligen har moderna museet behövt byggas ut under en period, men prioriteringen har blivit sådan att moderna museet har fått en väldig påbackning av tjänster jämfört med nationalmuseet som står stilla.

Vid de löneförhandlingar som avslutades förra veckan prioriterades också tjänsterna vid moderna museet. Dels fördes chefen för moderna museet upp i samma löneklass som nationalmuseets chef, dels har även övriga tjänster vid moderna museet prioriterats.

Vi tycker att detta är fel, och jag vidhåller mitt yrkande att chefen och överintendenten för statens konstmuseer bör vara chefen för nationalmuseet.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redogjort för Arbetarrörelsens arkivs funktion, och beträffande den har väl herr Sörenson och jag inga delade meningar.

Herr Sörenson upprepade motiveringen för utskottets avstyrkande av vår motion, och jag vill då bara upprepa vad jag sade om möjligheten att ändå ge ett anslag: För att de för arkivet nödvändiga medlen skall kunna ställas till förfogande måste anslagsramen för bidrag till särskilda kulturella ändamål höjas, och det bör vara riksdagen obetaget att uttrycka en vilja beträffande dispositionen av denna anslagshöjning. Det finns alltså inget hinder för riksdagen att göra ett sådant uttalande.

Herr SÖRENSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Erikssons i Ullsbyn genmäle var ju egentligen inte något angrepp på mitt försvar av utskottets behandling av frågan. Jag tror att vi båda i sak bejaktar vad som sägs i kulturpropositionen, nämligen att bevarandemålet skall hållas i helgd. Då är det självklart att det också skapas garantier för att så skall kunna ske. Jag är övertygad om att den utredning som nu arbetar kommer att ta fram ett beslutsunderlag så att både herr Eriksson och jag – liksom riksdagen som ju tagit ansvaret för att bevarandemålet skall kunna hållas i helgd – blir tillfredsställda.

Inte heller fru Diesens replik behöver väl någon djup kommentar. Jag vill bara hänvisa till att det i motionen egentligen sägs ytterst litet om varför det bör vara så som där föreslås. Det är en enkel och rak motion, som egentligen inte innehåller någon motivering. Det sägs bara att fördraganden "anser att det bör ånkomma på regeringen att förordna en av institutionscheferna att även vara överintendent och chef för myndigheten. Nationalmuseets chef är f. n. överintendent för myndigheten nationalmuseet med östasiatiska museet. Jag anser det därför lämpligt att nationalmuseets chef skall vara självskriven överintendent och chef för myndigheten statens konstmuseer." Den motiveringen gjorde na-

turligtvis inte att utskottet fann det självklart att just chefen för nationalmuseum skulle vara chef för de övriga museerna.

I sin redovisning av remissinstansernas yttranden gjorde fru Diesen gällande att RRV, statens kulturråd och TCO-S inte stod ensamma. Bl. a. hade också Landsorganisationen, sade fru Diesen, bundit sig för att nationalmuseets chef skulle vara överintendent. Jag kan inte se att det finns något sådant positivt uttalande. Det är väl snarast så att man gått rätt lättamt förbi det området, vilket inte innebär att man ansluter sig till fru Diesens mening.

Vad sedan beträffar diskussionen mellan fru Nordlander och mig är det riktigt som fru Nordlander säger att vi inte har några delade meningar på detta område. Jag är helt övertygad om att regeringen kommer att lyssna till de synpunkter som framförts av Arbetarrörelsens arkiv, och jag tror att medelsanvisningen kommer att höjas till mycket nära det belopp som fru Nordlander nu förordar.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörenson tror att SACO och LO gick mycket lättamt förbi den här frågan. Det gjorde man inte, utan man har klart tillstyrkt det här förslaget.

Sedan sade herr Sörenson att motionen är mycket kortfattad och inte innehåller någon motivering. Vi ansåg att det inte var nödvändigt med någon längre motivering, eftersom den organisationskommitté som lagt fram förslaget rörande organisationen av myndigheten statens konstmuseer enhälligt föreslagit att chefen för nationalmuseum också skulle bli överintendent och chef för konstmuseerna.

Jag nämnde förut att nationalmuseum spänner över ett mycket större område. Det är inte bara så att man har ett mycket större antal objekt, utan man har också ett vårdansvar för de konstsamlingar som finns utlånade till statliga myndigheter. Dessutom har man 30 % fler besökare än moderna museet, om vi nu skall ta hänsyn till det. Men det kan ju tänkas att departementschefen tycker att moderna museet är progressivare. Vad vet jag!

Sedan kan man också säga att om chefen för moderna museet eller östasiatiska museet skulle utses till överintendent, måste vederbörande självfallet befrias från sina uppgifter såsom avdelningschef. Överintendenten för nationalmuseum har däremot självständiga avdelningschefer och kan lättare sköta de övergripande uppgifter som åvilar chefen för statens konstmuseer.

Herr SÖRENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fortfarande inte övertygad av fru Diesens argumentering. Om dessa tre institutioner skall vara likvärdiga, bör chefskapet självfallet inte knytas till institutionen. Knyts det till någon speciell person, som då kan vara bunden till vilken som helst av dessa institutioner, går man förbi det förhållandet och får den vid tillfället lämpligaste per-

sonen, vilket jag anser vara viktigare än att knyta chefskapet till institutionen.

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Diesen anhållit att till protokollat få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kulturpolitiken

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Dagens debatt och beslut så småningom om årets kulturproposition sätter utropstecken efter en mycket intensiv period av reformer, som har kommit att beröra nästan samtliga avsnitt av kulturområdet. Men denna interpunktion får naturligtvis på intet sätt tolkas såsom en slutpunkt för kulturreformerna. Fortsättning följer, därför att ett kontinuerligt reformarbete är nödvändigt. Också på detta område gäller att stagnation är tillbakagång.

Kulturlivet i detta land kännetecknas fortfarande mycket av borgerliga värderingar, inte minst de delar av kulturlivet som är starkt präglade av kommersiella krafter. Därför är det väsentligt att reformarbetet i framtiden kommer att koncentreras till de områden där man kan märka – det har också framgått av dagens debatt – hur de borgerliga partierna söker återerövra förlorad terräng och vinna ny.

De positioner som vi har uppnått genom dessa tre års kulturreformerna kan sammanfattas på olika sätt. Ekonomiskt har anslagen under denna period höjts från 381 milj. kr. till 655 milj. kr. – en ökning på över 70 %. De rena reformkostnaderna går på 115 milj. kr. På nästan alla områden har vi fått ökade möjligheter till kulturell verksamhet, och vi har kunnat iaktta hur de större resurser som ställts till förfogande lett till ökade kulturaktiviteter, särskilt i folkrörelserna runt om i landet, på ett sätt som inte skulle ha blivit fallet med en motsvarande satsning i de institutionella former som framför allt moderata samlingspartiet företräder.

När jag lyssnade till fru Mogård och i viss mån även till herr Wikström, undrade jag i vilka slags miljöer de lever. De har inte märkt någonting av kulturlivet i de miljöer där de lever. I de miljöer jag lever, i arbetarrörelsen, i andra folkrörelser och i frikyrkorörelsen – jag trodde att herr Wikström besökte den utanför Stockholm någon gång – bedrivs ett utomordentligt aktivt kulturliv. Det har intensifierats under senare år på ett högst anmärkningsvärt sätt. Det kan de flesta intyga.

Jag var i Obernai, en liten fransk landsortsstad, i måndags och tisdags på ett europeiskt utbildningsministermöte. Där överlämnades till mig från Europarådet en bok, som är skriven av en norsk journalist i en fru Mogård närstående tidning, nämligen Aftenposten. Boken heter *The demystification of culture*. Jag hoppas att fru Mogård får tag på den boken. Min blygsamhet förbjuder mig att gå in närmare på bokens beskrivning av de svenska kulturreformerna och utvärdering av, principiellt och praktiskt, den svenska kulturkritiken. Men det skulle vara trevligt om fru Mogård hade möjlighet att läsa boken. Det skulle kanske oroa nattsömnen under en tid, men det skulle nog vara bra för den kultur-

politiska debatten.

Organisatoriskt har förändringarna också inneburit väsentliga positionsförskjutningar. Genom tillkomsten av statens kulturråd har vi äntligen fått ett centralt organ som kan hjälpa oss att bättre följa utvecklingen på kulturområdet, och ansvarsfördelningen inom området har preciseras på ett bättre sätt än tidigare. Arbetsförmedlingen för kulturarbetare effektiviseras, och en ny konstnärnämnd får kraftigt utökade resurser och stor självständighet. Också på den museala sidan är organisatoriska förändringar på gång.

Skulle man tro en del i mitt tycke ytliga och närmast populistiska kommentarer som har gjorts också här i dag från folkpartiet och moderaterna, framför allt i angreppen på vad man kallar för den svällande byråkratin, skulle de här utbyggnaderna uppfattas som ett hot mot kulturlivet. En del av det fru Mogård förde fram var ju i klass med de smädelser som herr Burenstam Linder och för allt i världen också herr Ahlmark i andra sammanhang har framfört mot kommunala och statliga tjänstemän.

Men ingenting skulle kunna vara felaktigare än att säga att det skulle vara möjligt att genomföra en reformering av kulturpolitiken utan ett betydande antal kulturtjänstemän, som arbetar mycket hårt och som ofta, det skall gärna medges, har knappa resurser till förfogande. Vi behöver självklart centrala, regionala och lokala kulturtjänstemän, som kan verkställa politiska beslut och som kan följa kulturlivets utveckling på nära håll och ge den service som kulturarbetare och organisationer har rätt att vänta sig från offentliga organ.

De tre årens kulture reformer har också medfört en hel del förändringar på det principiella planet. Vi har fått en förskjutning från det tidiga 60-talets distributionsorienterade kulturpolitik till en mera aktivitetssskapande kulturpolitik. Och vi har bekräftat den tyngdpunktsförskjutning som sedan länge varit på gång i samhällets syn på insatser för kulturarbetarna, nämligen från nådegåvor och stöd till ersättning för arbete. Vi har också satsat på en accentförskjutning från institutionskultur till en friare kulturverksamhet, förankrad i grupper och folkrörelser.

Från moderat och folkpartistiskt håll har man på alla sätt sökt miss-tänkliggöra den speciella satsningen på folkrörelserna som socialdemokraterna stått i spetsen för de senaste åren. Med läpparna säger sig moderater och folkpartister värna om folkrörelserna, när sådant tal passar, men händer det någon gång att folkrörelserna söker nagga de kommersiella krafternas dominans i kanten, då är kärleken till folkrörelserna synnerligen sval. Då är nålstickens tid inne. Då talar man gärna om att yttrandefriheten hotas, medan man i själva verket tänker på privatkapitalets hotade vinstmarginaler.

Jag kan förstå de här partiernas reaktion. Den är konsekvent utifrån deras ekonomiska liberalism, och som partier saknar de en verklig folkrörelseerfarenhet. Vad som däremot är litet svårare att förstå är centerns agerande eller snarast dess brist på agerande i det här sammanhanget,

dess tystnad.

Om man som centerns partiledare gör, skryter med sin breda kontaktyta, och om man i motioner angriper kommersialismen, då kräver det i konsekvensens namn att man helhjärtat i olika sammanhang, både här i riksdagen och i den allmänna debatten, träder upp till försvar för folkrörelserna, som enligt min mening ger de största förhoppningarna i kampen mot kommersialismen på kulturområdet. Varför är centern så häpnadsväckande tyst inför liberala och konservativa tidningars kampanjer mot folkrörelserna? Är det genom tystnad som ni tänker slå vakt om folkrörelserna i den regering som ni så gärna vill bilda?

I dagens debatt är det framför allt fyra inslag i kulturpolitiken som förtjänar att lyftas fram, nämligen de som gäller kulturarbetarna, bildkonsten, massmarknadsförlaget och kulturminnesvården.

Massmedierna brukar ju uppmärksamma politiskt kontroversiella punkter, och det är naturligt. På det sättet kan man i lättfångade termer ringa in ett dramatiskt skeende, ett spänningsmoment i en beslutsprocess som i övrigt kan verka grå och vardaglig. Det är naturligt och förklarligt, men samtidigt är det hela beklagligt – när det går ut över rapporteringen om förslag som det råder stor enighet om. Det gäller t. ex. den kulturarbetarreform som föreslås i årets kulturproposition.

Regeringens förslag om kraftigt ökade resurser för konstnärerna har mötts av en glädjande stor uppslutning i utskottet. Enigheten är på sätt och vis anmärkningsvärd därför att inte ens moderater och kommunister på denna punkt har ansett sig kunna presentera sina traditionella överbud.

De nya arbets- och projektbidragen syftar till att skapa en grundläggande ekonomisk trygghet och ge utrymme för experiment och nydanande i konstnärlig verksamhet. Före det demokratiska genombrottet i vårt land hette medborgarrätt pengar. I dag heter ofta yttrandefrihet pengar. Den teoretiska debatten om yttrandefriheten och andra fri- och rättigheter hamnar så lätt i ett abstrakt och lufttomt rum. Utanför etermedierna är medieindustrin i förkrossande hög grad i privatkapitalets händer, och på den kanten finns det resurser att styra stora delar av opinionsbildningen.

Därför har socialdemokratin fått gå i spetsen för det mödosamma arbetet med att ge de många och de svaga i samhället möjligheter att komma till tals. Vi har genom åren fått kämpa hårt för att hålla etermedierna fria från kommersiella intressen. Vi har genom att ge folkrörelserna bättre arbetsmöjligheter sökt motverka de tendenser som finns på medieområdet i övrigt. Och vi satsar hårt för att ge kulturarbetarna större resurser och därigenom förstärka deras yttrandefrihet och deras möjligheter att hjälpa till att ge röst åt de röstsvaga i samhället.

I arbetet på denna reform har regeringen kunnat glädja sig åt ett mycket gott och förtroendefullt samarbete med konstnärsorganisationerna i fråga om såväl formerna för bidragsgivningen som uppbyggnaden av den nya konstnärsnämnden, som får hand om fördelningen av bidragen. Den samförståndslösning som vi har nått innebär att kulturarbetarna själva via

sina organisationer får det praktiska huvudansvaret, och det upplever jag som mycket tillfredsställande.

Låt mig i detta sammanhang också få säga att det främst är de positiva erfarenheterna från författarfonden som gjort att vi har valt den föreslagna modellen. Fru Nordlander talade bara om detta som den gamla stödmodellen, men hon kan omöjligen ha läst på. Vad fru Nordlander kritiserar är i själva verket konstnärerna själva. Vad är det för fel på författarfonden, och vad är det för fel i att ge de övriga konstnärsgруппerna samma möjligheter som författarna har haft?

I årets kulturproposition markeras särskilt bildkonstens betydelse. Resurserna för förvärv av konst fördubblas. Det innebär att de för nästa budgetår kommer att nå upp till 1 % av de statliga byggnadskostnaderna. Därigenom ökas arbetstillfällena kraftigt för rader av konstnärer.

Inte heller på den punkten hade fru Nordlander läst på. Hon frågar varför vi då inte binder fast det vid en enprocentsregel. Nej, fru Nordlander, jag tycker det skulle vara ganska tokigt att göra denna typ av insatser för konstnärerna konjunkturpolitiskt beroende.

På den organisatoriska sidan kan man framför allt notera att nationalmuseum, moderna museet och östasiatiska museet sammanförs till den nya organisationen statens konstmuseer och att Riksställningar permanentas och därmed blir en reguljär del av samhällets kulturverksamhet.

I detta sammanhang kan det finnas anledning att erinra om de simpla angrepp som från konservativt moderat håll riktades emot Riksställningar när försöksverksamheten just har startat. Det är därför fullt stilenligt när moderaterna nu reserverar sig för ett 3 milj. kr. lägre belopp till Riksställningar. På det sättet söker man snöpa debatten och minska möjligheterna till en kritisk granskning av olika företeelser i samhället. Det är ett flagrant exempel på det usla dubbelspel som på borgerligt håll bedrivs i debatten om yttrandefriheten.

Under de år som Riksställningar haft sin försöksverksamhet har många människor på både stora och små orter i landet fått stifta bekantskap med det här utställningsmediet. Via studieförbund, föreningar, fackliga organisationer, museer, bibliotek och skolor har man nått längre än någonsin tidigare. Det viktigaste i detta har inte varit en effektiv spridning av centralt producerade vandringsutställningar, nej, det viktigaste har inte varit kvantiteten, utan innehållet och de reaktioner som detta har gett. Genom att många av dessa utställningar har haft till syfte att kritiskt granska och belysa samhälls- och kulturföreteelser samt provocera till debatt har Riksställningars verksamhet i hög grad kunnat bidra till att stimulera aktiva grupper till verksamhet och engagemang. Därmed har yttrandefriheten för många blivit en verklighet – kanske för första gången – och jag tror att den kan crövras av fler genom ett fruktbart samarbete mellan folkrörelser och kulturinstitutioner.

Massmarknadsböckerna "skrivs i spekulativt syfte på ett maskinmässigt sätt av olika författarsyndikat", skrev litteraturutredningen i sitt be-

tänkande Boken. "Högsta effektivitet och lönsamhet är ledmotiv för alla länkar i kedjan ——. Innehållet avpassas efter minsta gemensamma nämnare. Titlarna ges ut periodiskt i serier med klart avgränsad ämnesinriktning, såsom detektiv, agent-, western- och romantikserier", hävdade utredningen och pekade ut världsomspännande syndikat som utgivare utan någon ansvarskänsla för vårt kulturområde. Och i ett särskilt yttrande tillade Stellan Arvidson att denna kiosklitteratur "är konstnärligt och mänskligt undermålig och dessutom ofta medvetet reaktionärt antidemokratisk och rasistisk".

Litteraturutredningen presenterade tyvärr ingen riktigt genomarbetad modell för ett massmarknadsförlag, utan skisserade snarast några tänkbara alternativ. Dess analys av situationen är dock skrämmande, och sedan dess har ju avigsidorna närmast förstärkts.

Detta är den mörka bakgrunden till det förslag om ett massmarknadsförlag för utgivning av billig kvalitetslitteratur som regeringen har lagt fram. Det finns anledning att ha detta i minnet om man skall värdera de borgerliga motionernas villkor, vilkas syfte är att minska effektiviteten och handlingsfriheten för det blivande massmarknadsförlaget. Litteraturfrämjandet, som är en folkrörelseorganisation med lång och gedigen erfarenhet av bokspridning, kläckte ett bra förslag; bättre än litteraturutredningens. En bra bok för en femma var målsättningen, tio titlar skulle utkomma första året och sedan en bok var tredje vecka med en upplaga på i genomsnitt 40 000 exemplar, försäljning skulle ske dels via organisationer och på arbetsplatser, dels via de kommersiella kanalerna bokhandeln och framför allt Pressbyrån.

Regeringen ställde sig positiv till det här förslaget, men hur reagerade då de borgerliga?

Jo, moderaterna yrkade blankt avslag. De sade rätt och slätt nej. Folkpartiet ville för sin del begränsa massmarknadsförlagets arbetsmöjligheter genom att förse det med en rad bestämmelser som närmast föreföll inspirerade av mycket snäva branschintressen. Centern erbjöd som så ofta förr olika förslag att ta fasta på allt efter behag. En centerriksdagsman var med och överlämnade Litteraturfrämjandets förslag till regeringen, medan en annan grupp centerpartister i en motion ställde vissa något oklara och självfallna villkor för statligt stöd till massmarknadsförlaget.

Nu kan jag efter utskottsarbetet notera att de tre borgerliga partierna med vissa svansviftningar sluter upp kring regeringens förslag. Det är naturligtvis glädjande att ni har tagit ert förnuft till fånga och böjt er för sakskalet, men nog hade det varit bättre om ni hade tänkt efter före! Då hade inte moderaterna behövt råka ut för att först säga nej och sedan säga ja, då hade inte folkpartiet behövt misstänkas för att hellre gå branschintressenas ärenden än att slå vakt om den bokläsande allmänhetens behov, och då hade inte centerpartiets företrädare behövt framstå som mormors lilla kråka.

I propositionen underströk jag att en satsning på försäljning på arbetsplatser och inom organisationer inte får medföra att de traditionella

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

försäljningskanalerna försummas. Och jag uttryckte en förhoppning om samarbete mellan bokhandeln, Pressbyrån och Litteraturfrämjandet. Likaså framhöll jag att massmarknadsförlaget måste få ett positivt gensvar från författare och förläggare om det skall kunna bli framgångsrikt, och jag uttryckte en förhoppning om en uppgörelse mellan Litteraturfrämjandet och förläggarna.

Utskottet har snarast förstärkt de här synpunkterna, och det har jag naturligtvis ingenting emot. Tvärtom skall jag med nöje initiera överläggningar mellan Litteraturfrämjandet, förläggare, bokhandel och författare – överläggningar som från början förutsatts. Men i vår folkrörelsepolitik ingår ju att vi inte brukar skriva folkrörelserna på näsan precis hur de skall gå till väga, utan vi lämnar med förtroende åt dem att försöka göra en sak praktiskt hanterlig. De här överläggningarna – som jag hoppas skall komma i gång så snabbt som möjligt – får sedan föras vidare av Litteraturfrämjandet.

Regeringens förslag till organisation av massmarknadsutgivningen har alltså godtagits av utskottet. När man ser inkonsekvensen och veligheten i det borgerliga agerandet i denna och för allt i världen även i andra frågor är det naturligt att man undrar: Vad är det som fått de borgerliga att i strömhop överge sina motioner? För det är vad ni gjort. Är det just i det här fallet som oppositionen har stort förtroende för regeringen som värd för överläggningar, eller är det helt enkelt så att borgerliga motionärer skriver snabbare än de tänker och att förslagen därför inte blir genomtänkta?

Då måste slutsatsen bli den att man i fortsättningen inte skall ta borgerliga motioner med så stort allvar utan mer se dem som tillfälliga hugskott. Men de kan naturligtvis också vara en del i en medveten strategi. Genom sina motioner – i det här fallet för blankt avslag till en rad mer eller mindre precisa villkor för stöd – försöker de borgerliga fånga in vissa opinioner och grupper medan de i utskottet intar helt andra ståndpunkter för att också täcka in dem som sympatiserar med regeringens förslag.

Av utskottets betänkande framgår, som också herr Andersson i Lycksele betonade i sitt inlägg, att ingen grupp har tilldelats någon vektorätt i de kommande överläggningarna. De som önskar samarbeta med Litteraturfrämjandet kan alltså göra det. Originalutgivning förbjuds inte, och några andra låsningar av villkoren görs inte heller av utskottet. Det är alltså fritt fram för Litteraturfrämjandet att söka få till stånd de uppgörelser man bedömer som nödvändiga och önskvärda för att det planerade massmarknadsförlaget skall kunna fungera. Enligt vad jag erfarit kommer Litteraturfrämjandet att tillmötesgå de krav som förläggarna har framfört, nämligen att författare och förläggare tillsammans skulle besätta 25 % av platserna i massmarknadsförlagets utgivningsråd. På det sättet understryker man sin vilja att upprätta ett positivt samarbete med dem som inte enbart drivs av ekonomiska intressen i sitt arbete med böcker.

De viktigaste förlagen som massmarknadsförlaget kan knyta kontakt med är, som utskottet för övrigt också insett – trots att herr Hermansson inte verkar ha märkt det –, de folkrörelseägda förlagen och de mindre förlag som visat ett progressivt utgivningsansvar. Massmarknadsförlaget blir ett nytt och spännande försök att motverka den kommersiella kulturens skadeverkningar. Vi har från samhällets sida länge sökt skapa garantier på olika kulturella områden för att ett konstnärligt framstående kulturutbud skulle finnas trots marknadskrafternas spel. Men det har dock endast inneburit att vi garanterat att de kulturella finsmakarna, de välfutbildade och de ekonomiskt besuttna, fått sina behov av stimulans eller status tillgodosedda. Dessa garantier har däremot väldigt sällan betydtt att vi gett oss in i närkamp om intresset hos dem som bara alltför lätt riskerar att bli offer för profitörernas marknadsföring. Massmarknadsförlaget utgör egentligen det första större försöket att från samhällets sida stödja en kulturaktivitet genom att – om jag får uttrycka det så – ta upp kampen på massförförarnas hemmaplan. Det är därför utomordentligt glädjande att notera det omfattande stöd som regeringens förslag har fått i utskottet. Det gläder mig också att utskottet delar min uppfattning att det är synnerligen angeläget att också en kvalificerad massmarknadsutgivning av barn- och ungdomsböcker kommer till stånd. Utbildningsdepartementet kommer att ge denna fråga stor vikt, och det är min förhoppning att bokbranschen skall visa en positiv samarbetsvilja. Om så blir fallet, kommer säkert de speciella problem som hänger samman med en sådan utgivning att kunna lösas.

Herr talman! Jag vill peka på ett fjärde område som också förtjänar att särskilt uppmärksammas, nämligen kulturminnesvården. Där står vi mitt uppe i ett omfattande reformarbete som totalt sett innebär en mycket kraftig upprustning av hela denna sektor. Riksantikvarieämbetet omorganiserades i fjol och har fått sammanlagt ett 20-tal nya tjänster. Länsstyrelsen blir den 1 juli i år regional myndighet för den statliga kulturminnesvården. Med minst en ny tjänst per län för denna uppgift får man tillsammans 27 nya tjänster för den regionala kulturminnesvården. För herr Eriksson i Ulfabyen vill jag i det sammanhanget tala om att regeringen vid sitt sammanträde i dag har bestämt att tjänstemännen i dessa befattningar skall bära titeln länsantikvarie. Herr Eriksson var ju intresserad av att få veta detta.

Riktlinjer för samarbete och ansvarsfördelning mellan länsstyrelse och länsmuseum i fråga om kulturminnesvården kommer i och med dagens riksdagsbeslut att fastställas. Grundtanken är att relationerna mellan de två organen skall vara så smidiga och effektiva som möjligt, utan onödigt tyngande byråkratisk barlast. Det är intressant att på denna punkt se på den moderata reservationen. Samma moderater som i det ena ögonblicket står upp och håller antibyråkratiska tal vill i nästa andetag ha stöd för sin reservation där man begär att detaljreglerade föreskrifter för samarbetet mellan länsstyrelse och länsmuseum skall utfärdas. Det är den verkliga förmyndarbyråkratin som talar i den reservationen, och

det är skönt att utskottet har ansett det riktigt att bekämpa den sortens försök till byråkratisering.

Nästa år är det regeringens avsikt att presentera en förstärkning av stödet till läns museerna, och jag hoppas att detta skall leda till en utökning av aktiviteterna vid dessa museer. För att göra listan än mer fullständig kan jag också erinra om att en parlamentarisk utredning om formerna för statens stöd till kulturhistorisk byggnadsvård har tillsatts.

Här vill jag gärna inskjuta ett svar på ytterligare en fråga från herr Eriksson i Ulfaby. Frågan gällde Eketorp – jag vill i det sammanhanget säga att även jag tycker att det vore synd om detta regnade bort –, och jag har med hjälp av goda medarbetare under debattens gång tagit reda på att denna fråga f. n. har utomordentlig hög prioritet hos riksantikvarieämbetet.

I vad gäller årets kulturreform gav jag redan inledningsvis en antydning om att en fortsättning på reformarbetet måste följa. Den regionala kulturverksamheten måste byggas ut. Nya arbetsmetoder i amatörverksamheten måste utvecklas. Folkrörelsernas roll i kulturlivet måste ytterligare förstärkas. Två områden kommer under den närmaste tiden att kräva speciell uppmärksamhet, och jag tänker då dels på de särskilda insatser som behövs för att tillgodose eftersatta grupper, dels på mediapolitiska insatser som blir nödvändiga.

I den första kulturpropositionen framhölls att en viktig del av det fortsatta reformarbetet på kulturområdet är att systematiskt belysa olika gruppers kulturella situation. Detta arbete är redan i gång och bedrivs på olika sätt. Förra året grundades en del förslag på invandrarutredningens material om invandrarnas kulturella situation. Inom kort presenterar handikapputredningen ett betänkande som visar vilka möjligheter de handikappade i dag har när det gäller att delta i kulturverksamheten och vilka förändringar som måste ske om handikapprörelsens krav på kultur för alla skall kunna bli praktisk verklighet. I utbildningsdepartementet slutför barnkulturgruppen sitt arbete. Det material den gruppen presenterar skall ge underlag för en fortsatt utveckling av insatserna för att förbättra barnens kulturella situation.

Får jag i det sammanhanget säga: Fru Mogårds beskrivning av de gamla och medelålders som gamla hundar, som har satt sig för gott, var kanske en tillfällig förlöpning. Men det är naturligtvis inte på de villkoren – att dessa grupper blir eftersatta – som stödet och utvecklingen av barnkulturen skall ske. Folkpartiledaren har sagt att moderaternas ekonomiska program inte går att genomföra om man inte sätter pensionärerna på gatan. Fru Mogård gav ett ovanligt levande exempel på att herr Ahlmark har rätt. Det är illavarslande att man gör den sortens prioriteringar i moderata samlingspartiet: med medelålders och gamla är det inte så noga, men barn och ungdom skall vi satsa på! Men det är möjligt att det var en förlöpning.

Fru Mogård har över huvud taget inte en lyckad dag. Hon tog ett exempel från Amerika. Hon refererade till en barnverksamhet där kul-

turarbetare är aktiva bland barn, en verksamhet som går under beteckningen Artist in School Programme. Intentionerna bakom detta är i och för sig mycket goda – att öka kontakten mellan kulturskapare och barn och skola – men sett från fru Mogårds synpunkt är detta ett präktigt centralbyråkratiskt projekt, som bedrivs av Office of Education. Det är annorlunda än den typ av samspel mellan barnkultur och kulturarbetare som vi t. ex. har föreslagit i SIA-propositionen. På en del andra områden försöker vi göra insatser på så sätt att vi lokalt ger människor möjligheter att själva skapa utifrån de förutsättningar de har. Det var hugg i sten, fru Mogård. Det var ett ovanligt dåligt valt exempel på hur samspel mellan kulturarbetare och barn och skola skall se ut.

När det gäller arbetet med barnkultur inleddes reformarbetet redan förra året när riksdagen beslutade om stöd till barn- och ungdomslitteratur och om ökade resurser för att ge barn möjligheter att se bra barnfilm i visningsformer som tar hänsyn till deras förutsättningar. I den organisation som har skett på museisidan har vi fått in tjänster som stöd till museernas arbete bland barn och ungdom.

SIA-propositionen ger också möjligheter för skolan att leva upp till sina kulturpolitiska mål. En samlad skoldag ger skolan nya möjligheter att samverka med lokala kulturverksamheter.

En förutsättning för att samhällets insatser för att nå de eftersatta grupperna skall få genomslagskraft är att dessa själva får vara med och påverka innehåll och utformning både av kulturinsatserna och av det samhällsstöd som skall utgå. Barnkulturområdet är inget undantag från den regeln. Det är därför av stor vikt att samhället ger barn- och ungdomsorganisationer ett sådant ekonomiskt stöd att de kan stå fria mot påtryckningar och utveckla en verksamhet som svarar mot medlemmarnas intressen. Stödet till barn- och ungdomsorganisationer har därför följdriktigt höjts. De två senaste åren har bidragen ökat med totalt 17,3 milj. kr.

Att organisationerna är intresserade av och villiga att medverka till en förnyelse på barnkulturområdet kan man bl. a. avläsa av den mängd ansökningar som kommit in till den försöksverksamhet med läsförmedlande åtgärder som i höst startar ute i barn- och ungdomsorganisationer och i studieförbund. Några har tvivlat på organisationernas intresse för den här typen av verksamhet och trott att vi skulle bli sittande i kanslihuset med travar av barnböcker. Men organisationerna ger oss redan första året av försöksperioden ett mycket starkt gensvar. Det blir nämligen ett hårt arbete att välja bland projekten, när organisationerna vill ha dubbelt så många böcker som vi disponerar över för försöksverksamheten och när projekten genomgående bedöms vara spännande och väl värda att genomföra.

Låt mig i detta sammanhang säga som en del i litteraturdiskussionen – jag skall annars inte gå in så mycket i den, eftersom vi förde en sådan i fjol – att vi beträffande bokhandelsstödet har för avsikt att tillsätta expertis i sådan tid och i sådan omfattning att förslag beträffande bok-

handelsstödet kan levereras i nästa års budgetproposition.

För den mediapolitiska utvecklingen spelar det arbete som pågår i radioutredningen en central roll. När nu utredningen presenterar sina förslag hoppas jag att vi får en inträngande debatt om radions och televisionens kulturpolitiska uppgifter. Dagspressens situation har förbättrats genom det beslut som riksdagen nyligen har fattat, och regeringen räknar med att nästa år kunna lägga fram förslag om ökat stöd också till tidskrifterna. Ett utredningsarbete pågår såväl beträffande organisationsplanen som beträffande tidskrifterna inom kultursektorn.

Också när det gäller videogrammen bedrivs ett intressant utredningsarbete. Det är inriktat på en undersökning av möjligheterna att stödja kvalitetsprodukter på detta område genom ingrepp mot reklam i videogram. Utredningen kan ge oss en viktig beredskap inför den utveckling som väntas inom videobranchen. Mycket talar emellertid för att det nu är dags att höja beredskapen också på andra sätt, och regeringen har därför för avsikt att tillsätta en utredning med uppgift att behandla videogramfrågan i ett vidare perspektiv. Utredningen skall bl. a. få till uppgift att analysera hur en kvalitetsproduktion av videogram bör stimuleras och hur en effektiv distributionsapparat för videogram bör byggas ut. Det bör också ge underlag för en bedömning av hur samhällets fortlöpande bevakning av videobranchen bör ske och av vilka möjligheter det finns att med hjälp av t. ex. beskattning eller restriktioner skapa garantier för att kvalitetsproduktionen får utvecklingsmöjligheter och genomslagskraft.

Så går reformarbetet vidare. Det är samlat kring de grundvärderingar som angivits i den första kulturpropositionen. Samtidigt är det angeläget med en kontinuerlig utvärdering av reformarbetet, och jag räknar därför med att i nästa års budgetproposition på grundval av kulturrådets petita kunna ge en första rapport om vad utvärderingen har lett fram till.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inte ens med hjälp av sju närvarande sekreterare från departementet har utbildningsministern kunnat åstadkomma ett anförande som i något avscende präglades av kultur eller ens finess. Personliga slängar, grova och slappa uttryck, vilseledande och svepande formuleringar kännetecknar ett anförande, som var en enda lovsång till de egna insatserna. När inga andra prisar herr Zachrissons kulturpolitik gör han det själv.

Folkpartiet har ingen kontakt med folkrörelserna, säger herr Zachrisson, och utmålar oss som fiender till dessa och som stöd för de kommersiella krafterna. Dumheter!

Herr Zachrisson gör en halsbrytande tolkning av vad utskottet sagt om massmarknadsförlaget. Herr Hermansson sade att det är Bonniers som har vektorätt. Herr Zachrisson sade att det bara är fritt fram för Litteraturfrämjandet. Båda tolkningarna är naturligtvis lika felaktiga. Utskottet förutsätter att förläggare, bokhandlare och författare skall komma

överens med Litteraturfrämjandet, och då krävs det god vilja från alla parter, även från regeringen. Då skall man inte tala om begränsade branschintressen och slå bokhandlare, bokförläggare och författare för pannan.

Herr Zachrisson hade inte ett ord att säga om upphovsrätten. Var är nu de käcka parollerna om kulturell allemansrätt? Nej, det är bara att notera att det var herr Zachrisson som födde uttrycket kulturell allemansrätt och att det var kulturarbetarna, upphovsrättsjuristerna och de fyra oppositionspartierna som tog död på det.

Utbildningsministerns inlägg är faktiskt ganska förvånande. Här har kulturutskottet försökt rädda herr Zachrisson. I följd gällde det litteraturstödet, i år gäller det massmarknadsförlaget. Som så ofta i riksdagen försöker partiernas representanter göra det bästa av ett förslag som man inte tycker är tillräckligt genomarbetat. Jag vill gärna ge det vitsordet om socialdemokraterna i kulturutskottet att deras insats präglats både av solidaritet med regeringen och av medvetenhet om att förslagen inte var tillräckligt genomarbetade. Jag tycker att herr Zachrisson borde vara tacksam för att det finns ett ansvarsmedvetet och klokt kulturutskott som försöker förbättra hans förslag.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Kulturen präglas fortfarande av borgerliga värderingar, säger herr Zachrisson. Jag skulle gärna vilja ha exemplifieringar. Vilka författare, bildkonstnärer, musiker anser herr Zachrisson progressiva resp. borgerliga? Det vore roligt att veta. Men är det verkligen herr Zachrisson som skall bedöma det?

Jag hade naturligtvis inte på något sätt väntat mig en seriös debatt om det känsliga område som kulturpolitiken utgör när herr Zachrisson klampade in i debatten.

Jag skall gärna läsa den av herr Zachrisson rekommenderade boken. Min nattsömn kommer inte att bli störd, för jag är faktiskt inte hämmad av doktrinära läsningar. Men jag måste dess värre konstatera att också på detta område vänder sig socialdemokraterna till utlandet för tröst. Med herr Zachrissons språkbruk innebär det en smädelse mot den för svenska folket representativa församling som herr Zachrisson nu talar i.

Med förlov sagt tycker jag att åsikter skall bemötas sakligt och inte med en rad okvädigsord emot mig och det parti jag representerar, och inte mot något annat parti heller. Jag har inte hunnit anteckna alla värdeomdömen, men så mycket står klart att moderaterna enligt herr Andersson i Lycksele vill så split mellan olika generationer och enligt herr Zachrisson vill utestänga de gamla från kulturyttringar och betrakta dem som gamla hundar som satt sig för gott. Dessutom vill vi enligt herr Zachrisson förolämpa tjänstemännen. Det är kanske vi som ligger bakom kiosklitteraturen också – jag hann som sagt inte riktigt med. Efter detta känner jag mig en aning spöklik.

Slutligen noterar jag att herr Zachrisson inte med ett ord i anförandet berör kulturskaparnas ekonomiska situation. Var inte detta det tredje steget i reformpolitiken?

Det enda herr Zachrisson har att säga är en förkastelsedom över det amerikanska projektet "Artists-in-Schools". När vi refererade det i vår partimotion tänkte jag mig nog att vi skulle göra något liknande efter våra förhållanden. Jag erinrar herr Zachrisson om att jag faktiskt är medskyldig till SIA och att herr Zachrisson alltså har huggit präktigt i sten när han angriper mig för att inte ha fattat de tankegångarna.

Fru NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vpk:s motion speglar den utveckling kulturutbudet fått under senare år, den ökade kommersialiseringen och massproduktionskulturen som marknadsförs på samma sätt som andra handelsvaror. Jag har i mitt anförande pekat på några: skivmarknaden, film, press, radio, TV osv. Vårt parti vill inte ha en sådan utveckling på kulturområdet.

Vi har konstaterat att det nu finns stora grupper av kulturarbetare som reagerat mot utvecklingen inom vad vi kan kalla kulturindustrin. Det har ju ingenting med fritt skapande att göra.

Ingen kan förneka att de s. k. fri grupperna med framgång har nått ut till nya, stora publikgrupper. De har också med sina pjäser sökt spegla en verklighet och inte en glamoriserad värld. Men även denna verksamhet kostar pengar, även om de medverkande ofta lever på existensminimum.

I våra motionsyrkanden har vi försökt till en viss del föreslå åtgärder som skulle förbättra de ekonomiska förhållandena för olika kulturarbetare, men också ge dem en större tillfredsställelse med sin arbetssituation.

När det gäller centrumbildningarna och de fria grupperna – om jag får fortsätta att hålla mig till dem – så har statens kulturråd, som är expertorgan med utredning som en viktig del av sin verksamhet, helt ställt sig bakom kulturarbetarnas verksamhet och ser den som en viktig insats i det kulturella livet.

Kulturarbetarna själva säger att årets kulturproposition, som nu behandlas av riksdagen, är ett allvarligt hot mot de fria grupperna. Kulturrådet har föreslagit kraftiga höjningar för de fria grupperna och centrumbildningarna, men herr Zachrisson har satt ner dessa höjningar till ett minimum. Det fria kulturlivet får allt mindre utrymme i samhällslivet. Utlovade anslagshöjningar uteblir. Den fria kulturen är uppenbarligen inte längre önskvärd.

Beträffande procentregeln är ju kravet att en viss procent – inte nödvändigtvis 1 % – av anslagen till statliga byggnader skall gå till konstnärlig utsmyckning. Vi vill gärna ha en högre procentsats. Herr Engbergs gamla förslag är värt att slåss för. Det innebär inte att ersättningarna till konstnärerna skall variera med konjunkturen, utan det innebär en målsättning att nå upp till. För gamla byggnader finns det fortfarande ett stort gap innan ens 1 % har uppnåtts.

Slutligen, herr Zachrisson, har jag inte sagt att jag fördömer gamla stödformer som exempelvis författarfonden, som nämndes, men jag håller fast vid att enbart ett bidragssystem inte tillfredsställer kulturarbetarna.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson talar om moderaternas simpla angrepp på Riksställningar.

Vi vill inte koncentrera alltför mycket makt till denna riksorganisation, Riksställningar. Vi vill i stället att museerna skall ha ansvaret. Vi tror att det ökar friheten och ger större utrymme för lokala särintressen.

Herr Zachrisson säger att riktlinjer för den regionala kulturminnesvården skall fastställas utan onödigt tyngande byråkratisk barlast och att det moderata kravet på arbetsordning är uttryck för en förmyndarmentalitet.

Låt mig då påminna om vad som står i propositionen, där remissyttranden redovisas och där det bl. a. heter:

”Ett drygt trettioåtal remissinstanser – – – förespråkar ett organiserat samarbete mellan länsstyrelsen och läns museet. Ett genomgående drag i remissvaren är behovet av föreskrifter, arbetsordning eller andra regler för samarbetet.

– – –

Åtskilliga remissinstanser är i större eller mindre utsträckning kritiska mot den föreslagna anslagsfördelningen. Kritiken går i flera fall ut på att anslagsfördelningen är oklar och att en precisering bör ske för att undvika dubbelarbete och kompetenstvister.”

Det är precis vad vi har ansett.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske bör göra ett förtydligande. Det är inte bara herr Sundman som reser sig upp utan också en velig svansviftare, mormors lilla kråka dessutom. Jag visste inte att kråkor hade svansar.

Det är naturligtvis under min värdighet att föra en debatt när debattmotståndaren har ett så slappt fladdrande munväder. Jag vill dock säga någonting.

Vi fick höra att det ifrån Litteraturfrämjandet hade lagts fram ett bättre förslag om massmarknadsförlag än från litteraturutredningen. Det är roligt att höra – skada bara att det inte har offentliggjorts vare sig i propositionen eller under utskottets hearing.

Propositionen är en lös skiss, där man får intryck av att de som hållit i pennan inte vetat vad de egentligen skriver om och sysslar med och inte satt sig in i förlagsbranschens villkor.

Nu har vi i utskottet genom vårt betänkande givit stadga och konsistens åt tankegångarna. Den saken är fullkomligt klar.

Det sades att centern har hoppat av från sin motion. Varför säga så? Varje människa med normal intellektuell utrustning behöver ju bara jämföra vad som står i centerns motion med vad som står i betänkandet.

Sedan är saken klar.

Herr talman! Detta var mitt sista inlägg i debatten med utbildningsministern.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till kultur hör också hyfs. Jag skulle vilja råda kulturministern att använda en annan metod i debatten än att tillvita vissa ledamöter att de läst på dåligt, att de inte har sett vad som står i betänkandet, osv.

Vi krävde i vår motion att de små förlagen och de folkrörelseanknutna förlagen skulle få plats i styrelsen för massmarknadsförlaget. Nu säger herr Zachrisson att förlag plus författare kommer att erbjudas 25 % av platserna i utgivningsrådet. Det är som bekant något annat än styrelsen. Och vilka förlag som kommer att få plats där vet man inte. Bli det Bokförläggareföreningen som skall utse de representanterna? Vem är det som dominerar Bokförläggareföreningen?

Herr Zachrisson upprepar vad herr Georg Andersson också påstod – att ingen part har vetorätt i de förhandlingar som kommer. Men vi vet ju samtidigt att de som opponerat sig mot förslaget om ett massmarknadsförlag, knutet till Litteraturfrämjandet, har varit framför allt de kommersiella bokförlagen. Utskottet har faktiskt skrivit på ett sådant sätt – det förutsattes att man når "en förtroendefull samverkan" mellan Litteraturfrämjandet och de ordinarie förlagen – att de stora förlagen skall säga: "Ja, detta godkänner vi", för att bemyndigandet för regeringen skall gälla. Det är ju detta som jag har hävdat är konstitutionellt oerhört egendomligt.

Nu slås borgerliga och socialdemokrater om vilken tolkning man skall ge utskottsbetänkandet. Där råder oenighet, det har vi hört i debatten. Men det är oerhört märkligt att fyra partier kan skriva sig samman i ett utskottsbetänkande på ett sådant sätt att man inte enhetligt vet vad som står i det och hur det skall tolkas. Sedan begär man att vi riksdagsledamöter skall fatta beslut i enlighet med det utskottsbetänkandet – när utskottsledamöterna själva är oeniga om hur det skall tolkas.

Vilken tolkning är den riktiga? Är det den borgerliga eller den socialdemokratiska? Varför har över huvud taget socialdemokraterna i utskottet kapitulerat för de borgerliga kraven och inte vidhållit den inställning som de hade från början av utskottsbehandlingen? Då kunde man ju ha haft en viss respekt för deras hållning.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet gav här det beskedet att riksantikvarieämbetet har hög prioritet för Eketorps borg. Men sedan är det problem för riksantikvarieämbetet att få medelstillelningen att räcka till. De 3,3 milj. kr. som man får är redan hårt in-tecknade. Jag vill uppmana kammarens ledamöter att stödja reservationen 36 för att man verkligen skall vara säker på att klara av Eketorps borg så att den inte regnar bort eller måste

fyllas igen. Med den resursförstärkningen på 5 milj. kr. kan riksantikvarieämbetet klara Eketorps borg och ytterligare några angelägna kulturminnesobjekt.

När det gäller titeln för den tjänsteman som på länsstyrelsen skall handlägga kulturminnesvårdsfrågorna har Föreningen för Sveriges landsantikvarier yttrat sig i denna fråga och varit rädd för titeln länsantikvarie. Den kommer att inbjuda till många förväxlingar och förvecklingar. Vi har ju nu landsantikvarien, och så skall det bli länsantikvarien. Föreningen Sveriges landsantikvarier hade hellre sett att titeln för tjänstemannen på länsstyrelsen hade fått vara t. ex. kulturvårdsdirektör. Vi har ju redan nu på länsstyrelserna vägdirektör, naturvårdsdirektör och planeringsdirektör och då hade kulturvårdsdirektör varit en lämplig titel. Jag vet inte vad grunden är till att han skall kallas länsantikvarie. De som är berörda har emellertid förordat en annan benämning.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Jag hade ingen aning om att mina meddebattörer var så lättskrämda att man bara går upp och försöker göra det hela till en debatt om invektiv.

Fru Mogård säger att hon anser att man skall satsa på barnkultur, men de gamla människorna kan man så att säga inte lära att sitta. Det kan ju bara tolkas på ett sätt, nämligen så att fru Mogård vill göra den prioriteringen att medelålders och gamla skall stå åt sidan. Det tycker jag är en häpnadsväckande ståndpunkt. Och om fru Mogård känner det så besvärligt att hon bara kastar invektiv tillbaka och inte vill ta upp en debatt eller korrigerar sig själv, om det nu var en förlöpning, så kan jag inte hjälpa det. Men det är klart att det finns anledning att avvisa ett sådant försök.

Jag säger återigen att vi i dag har fått en verkligt levande illustration till folkpartiledarens beskrivning av moderata samlingspartiet. Folkpartiledaren har ju sagt att skall man förverkliga moderaternas ekonomi måste det gå så till att man sätter pensionärerna på gatan. Det är på sätt och vis vad fru Mogård gjorde i det här inlägget – det går inte att komma ifrån.

Herr Wikström står upp och verkar anmärkningsvärt patetisk. Men det råder ju inget tvivel om att det sätt på vilket herr Wikström uppträtt i massmarknadsförlagsfrågan och folkpartiets motion innebär att man agerat springpojke åt bokbranschen, åt branschintressen. Herr Wikström har gjort förtvivlade försök att tippa Litteraturfrämjandet som den institution som skulle handlägga saken. Han har inte lyckats med det, och nu försöker han förtvivlat bakom rökriddaer göra ett nummer av några enstaka skrivningar i utskottsbetänkandet, som i stort sett bara är en bekräftelse av vad som är alldeles självklart, nämligen att de olika grupperna måste sätta sig samman och bli överens om hur det skall gå till. Det behöver inte alls betyda att alla skall vara där, för det skulle vara helt omöjligt.

Emellertid har herr Wikström stått på en relativt snäv branschståndpunkt och förflyttat sig in i propositionens hägn, och jag säger välkommen. Men diskutera det och försök inte göra detta till en patetisk diskussion!

Herr Hermansson lät nästan som en präst när han talade här. Det är ändå på det sättet att fru Nordlander talade om kulturarbetarformen som någonting som bara blev vid det gamla. Jag erinrade henne då om att ifall hon har det intrycket har hon inte läst på, för vad det handlar om är att vi tillsammans med kulturarbetarnas organisationer blivit överens om en helt ny form av stöd för kulturarbetarna som följer den linje som Författarfonden gått på sedan länge. Det är enligt min mening en utomordentligt bra form, men det är en ny form som innebär att man går bort från den gamla formen av nådevedermålen till kulturarbetarna. Jag tycker det är en utomordentligt bra förändring. Det är någonting nytt – det är ju inte att bli vid det gamla, som fru Nordlander försökte göra gällande.

Sedan förstår jag att ni inte kommer tillbaka i upphovsrättsdiskussionen, för det är ju en märkvärdig uppvisning ni ägnar er åt. Det är rätt fantastiskt när man tänker på att det i lagutskottet sitter ett stort antal borgerliga ledamöter: herr Svanström, som är ordförande i utskottet, herr Lidgard, herr Börjesson i Falköping, herr Torwald, herr Olsson i Sundsvall, fru Fredgardh, fru Lindquist – hon är väl jurist – och herr Henmark. De har sagt att den tillsatta utredningen är utmärkt och att det inte alls behöver göras några kommentarer. Och herr Wikström och herr Hermansson har för 14 dagar sedan suttit här i riksdagen och fattat beslut om att man inte behöver göra några uttalanden när det gäller upphovsrätten, detta på rekommendation av ett enigt lagutskott. Men kulturutskottet skall nu ha riksdagen att några veckor senare fatta ett annat beslut.

Det ger i och för sig en intressant inblick i riksdagens arbetsformer. Men jag tycker att det hör till god ton att ni borde ha gjort er underrättade om lagutskottets uttalande.

Det går en klar gränslinje mellan borgerlig och socialdemokratisk kulturpolitik när det gäller preciseringar och att på punkt efter punkt försöka gå i närkamp med de intressen som kommersiellt försöker utnyttja medborgarna på detta område. Så länge det gäller allmänna talesätt är ni med och helt överens. Men så fort det gäller preciseringar sviker ni. Det finns många intressanta exempel på det. Om vi hade tid skulle vi kunna bearbeta område för område. Låt mig här bara ta ett exempel. Det är litet perifert, men det har just med kulturpolitik att göra och speglar mycket flagrant vad som händer om man försöker precisera sig.

Arbetet på konsumentpolitikens område är utomordentligt intressant också från kulturpolitisk synpunkt. Vi har ju världens mest radikala konsumentlagstiftning – åtminstone om man skall tro intervjuerna med Ester Pearson, den amerikanska eldsjelen på området som var här nyligen. Och den 1 juli träder den nya marknadsföringslagen i kraft. Den utgår

från det enkla förhållandet att konsumenten alltid är i underläge och därför skall garanteras viss information om varor, eller det skall garanteras att varor som inte fungerar för sitt rätta ändamål försvinner. Men vi vet att möjligheterna till påverkan i efterhand är mycket begränsade i producentledet och att det många gånger innebär ett slöseri för både samhället och företagen att konsumentsynpunkter kommer in för sent. Därför vill regeringen gå vidare och har tillsatt en utredning om insyn i företagens marknads- och produktplanering m. m., som just skall utreda hur konsumenternas intressen skall kunna tas till vara på ett tidigt stadium. Detta är ett konkret sätt att angripa problemen när det gäller kommersialismens negativa verkningar.

Men då hoppar folkpartister och moderater – i detta fall Gabriel Romanus och Anders Wijkman – upp och vill begränsa utredningens uppgifter. Och på samma sätt rider ni på en principställning mot selektiva insatser på kulturområdet. Det är exakt samma inställning. Under parollen valfrihet skall näringslivets frihet bevaras, och förra året var ni beredda att under det täckordet möjliggöra ett litteraturstöd åt skräplitteraturen. Det är just när man övergår från ord till handling som skillnaderna mellan den borgeriga och den socialdemokratiska kulturpolitiken visar sig. Då märks det om man är beredd att ge ett verkligt stöd, inte bara med ord, när det gäller de insatser som behövs för att tränga ett kommersiellt kultursamhälle tillbaka.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag började undra om herr Zachrisson hade tagit fel replikpapper när han började dra in herr Romanus och herr Wijkman – precis som om det rådde brist på debattörer mot honom. Herr Zachrisson hävdar nu att jag i utskottet skulle ha företrätt snäva branschståndpunkter. Den beskrivningen är så felaktig, för att inte säga lögnaktig, att den inte kan tas på allvar. Jag kan inte heller tänka mig att socialdemokraterna i utskottet har spritt en sådan information; den måste ha uppstått i herr Zachrissons fria fantasier.

Nu tycks herr Zachrisson vilja göra gällande att kulturutskottets uttalande om upphovsrätten skulle strida mot vad lagutskottet anfört med anledning av en motion av herr Jadestig, men det skulle betyda att de båda betänkandena gäller samma fråga, vilket de faktiskt inte gör. Tidigare gällde att en fråga som riksdagen behandlat inte fick tas upp igen vid samma session, men den regeln gäller nu inte längre. Det finns alltså inget formellt hinder att nu fatta ett beslut enligt kulturutskottets förslag. Men härtill kommer ju att ett avslag på en motion av herr Jadestig, där han föreslagit en ändring av reglerna om upphovsrätt till visor och sånger, aldrig kan strida mot utskottets uttalande att upphovsrätten inte får urholkas till förmån för någon form av kulturell allemansrätt.

Slutligen sade herr Zachrisson att det är när man övergår från ord till handling som man märker skillnaden mellan socialistisk och icke-socialistisk politik. Ja, när man lyssnat till herr Zachrisson får man vara glad över att han inte alltid övergår från ord till handling.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson sade i en replik till mig att jag var rädd och lät som en präst. Det var ju ett dräpande argument i kulturdebatten, herr kulturminister. Nu tycks herr Zachrisson vara den ende här i kammaren närvarande som är prästvigd, så jag vill inte bestrida hans sakkunskap på området.

Det är två frågor som herr Zachrisson debatterat med oss från vpk. Eftersom vi vill begränsa antalet repliker skall jag fortsätta den diskussion herr Zachrisson ville föra med fru Nordlander. Herr Zachrisson hävdade att vi skulle ha utdömt förslaget i propositionen med ordet "gammalt". Jag kan inte hitta det omdömet i fru Nordlanders manuskript. Däremot sade hon att propositionens förslag i stort sett går ut på en fortsatt utbyggnad av bidrags- och stipendiesystemet, ett stödsystem som aldrig kan tillfredsställa kulturskaparna. I detta sammanhang pekade hon på de krav som har ställts av Konstnärernas riksorganisation om utställningsersättning, om visningsersättning, om att man måste fastslå principen om ersättning för utfört arbete som det avgörande. Vi menar att propositionen är ett framsteg, men den går inte tillräckligt långt. Därför har vi i våra reservationer fört fram dessa krav, som tyvärr har avvisats av majoriteten och inte fått det tillmötesgående som vi hade hoppats.

När det gäller massmarknadsutgivningen skall jag inte protestera mot herr Zachrissons bedömning av vissa borgerliga försök – jag känner inte till om de har förekommit i utskottet, men i varje fall har jag sett dem utanför utskottet – att göra organisationen sådan att den skulle gynna de stora kommersiella förlagens intressen. Utan tvivel har det förekommit sådana ansträngningar. Och de lär inte vara avslutade, eftersom utskottet tyvärr skrivit att man måste komma överens också med bokförläggarna, med Bokförläggareföreningen, för att det bemyndigande som riksdagen nu troligen kommer att ge regeringen skall gälla.

Vad blir resultatet av dessa överläggningar? Skall massmarknadsutgivningen i realiteten bli ett stöd åt Bonniers utgivning och ett slag mot de små och progressiva förlagen? Eller skall den bli ett led i kampen mot kommersialiseringen och monopoliseringen på litteraturmarknaden? Det tycker vi är den avgörande frågan.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Herr talman! Först vill jag säga att fru Mogårds tystnad är talande.

Herr Wikström är irriterad över att få höra att han går branschens ärenden. Han säger att det är lögnaktigt att påstå det. Men läs motionen, herr Wikström! Jag antar att herr Wikström i sitt arbete i utskottet har försökt få sin motion tillstyrkt, och den är rakt igenom en plädering

för de stora bokförlagens intressen. Det har utskottet avvisat, och det är bra. Men det kan väl inte vara lögnaktigt att påstå att ni hävdar de intressen som på ett så framträdande sätt skildras i motionen.

Herr Wikström säger att lagutskottets och kulturutskottets uttalanden inte gäller samma sak. Jo, det gör de. Det handlar i bägge fallen om upphovsrätten. Lagutskottet har klart sagt ifrån att de direktiv som har utfärdats är fullt tillräckliga. Om herr Wikström ärligt läste upp vad som står i de givna direktiven faller det utfall som herr Wikström gör platt till marken. Det finns inget utrymme för herr Wikströms förslag inom ramen för de direktiv som är skrivna – det har lagutskottet lugnt och sansat insett. Men i den upphetsade stämning som herr Wikström tydligen varit med om att driva fram i kulturutskottet har man inte sett sig för i detta hänseende.

Herr Jadestigs motion är intressant därför att den tar upp en konkret fråga som visar just de problem i upphovsrättsligt hänseende som jag hoppas att utredningen skall lösa åt oss.

Det gäller att vara noga med textläsning och exegetik här, det har jag förstått nu, herr Hermansson. Det står inte i utskottsbetänkandet att Bokförläggareföreningen skall vara inblandad, utan det uttrycks i en allmän reform, och det är väl inte alldeles oväsentligt.

Efter den litet egendomliga diskussion som har uppstått på grund av att de borgerliga har velat dölja reträtten från sina motioner skall väl regeringen, när debattröken har lagt sig, se till att vi får till stånd ett massmarknadsförlag. Jag tror inte att det skall vara särskilt besvärligt.

Herr talman! Låt mig sedan i denna sista replik få göra en total omkastning och säga några ord till herr Mattsson i Lane-Herrestad, som är kulturutskottets värderade ordförande. Han har inte ansett sig vilja delta i denna debatt utan som grand old man har han dragit sig tillbaka till sin bänk. Han tar med denna debatt avsked från kulturarbetet i riksdagen. Jag vill utnyttja detta tillfälle till att tacka honom för ett gediget arbete och ett vänskapligt samarbete.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Våren 1974 uppmärksammade riksdagen att resurserna för bevarandet av den äldre bebyggelsemiljön inte stod i proportion till de senaste årens ambitioner på detta område. Större delen av insatserna inom byggnadsvården slussades via arbetsmarknadsstyrelsen, medan det ordinarie anslaget till vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnader endast upptog några hundratusen kronor.

Av denna anledning anhöll riksdagen om översyn av formerna för medelstillelningen till vård och bevarande av byggnader och byggnadsmiljöer.

Under byggnadsvårdsåret 1975 har uppmärksamheten ytterligare riktats på hur viktigt det är att ta till vara och levandegöra de kulturhistoriska värdena i den fysiska miljöplaneringen. Den historiska kontinuiteten har en betydelse som ej går att mäta samhällsekonomiskt. Kontinuitet i den

fysiska miljön har en grundläggande betydelse för den enskilda människans känsla av trygghet och förankring i tillvaron. Detta gäller i lika hög grad i storstäder som på landsbygd. Mot denna bakgrund är det synnerligen angeläget att de ekonomiska resurserna för att vårda och bevara äldre byggnader och byggnadsmiljöer förbättras.

Statens ekonomiska medverkan måste preciseras och medel årligen anvisas härför. Utbildningsministern har därför lämnat direktiv till en parlamentarisk utredning i frågan så sent som den 18 mars i år.

Under mellantiden har frågan behandlats av en arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet. Arbetsgruppen har sökt bilda sig en uppfattning om det totala vårdbehovet i landet då det gäller kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Man har framför allt studerat de vårdinsatser som skett i form av beredskapsarbeten och den radikala förändring i statsbidragsgivningen som inträdde den 1 juli 1973.

AMS återgick då till att endast meddela normalbidrag – 33 % – till kommunala och enskilda beredskapsarbeten. Tidigare har rått en friare bidragsgivning som även kunde väga in kulturhistoriska angelägenhets-skäl. Genom återgången sjönk vårdarbetena markant. Det vårdanslag som disponeras av riksantikvarieämbetet motsvarar – trots uppräkningsar – inte tillnärmelsevis behovet.

Det är allvarligt att frågan om statens ekonomiska stöd för vård och bevarande av kulturhistoriska byggnader ännu inte lösts. I arbetet med att slutföra den fysiska riksplaneringen och den kommunala översiktsplaneringen avkrävs kulturminnesvården besked om möjligheterna till ekonomiska insatser från statligt håll. Deras trovärdighet sätts i fråga då de påyrkar planering för att bevara byggnader och miljöer utan att kunna anvisa någon ekonomisk lösning på frågan om vård och upprustning. Det finns därför risk för att bevaringssynpunkterna kommer till korta i den pågående planeringsprocessen.

Det förhållandet att sakkunniga först nu tillsätts för att göra den av 1974 års riksdag begärda översynen av frågan innebär en ytterligare risk för att de kulturminnesvårdande synpunkterna kommer bort i det fortsatta kommunala planeringsarbetet, eftersom den statliga ansvarsdelen i byggnadsvården inte kan preciseras.

Det framstår därför som helt nödvändigt att riksantikvarieämbetets vårdanslag, som i propositionen givits en högst ordinär uppräkningshöjs med ytterligare 1,7 milj. kr. till 5 milj. kr. Vi yrkar detta i reservationen 37.

Därutöver är det mycket angeläget att AMS kan få tidigarelägga kulturhistoriska byggnadsprojekt av sysselsättningsskäl. Den mycket kraftiga eftersläpning som råder i fråga om upprustning och bevaringsinsatser innebär att möjligheten till beredskapsarbeten på byggnadsvårdens område måste kunna utnyttjas under lång tid framöver.

Bidragsgivningen för beredskapsarbeten regleras i 96 § arbetsmarknads-kungörelsen. Däri sägs att statsbidrag i fråga om arbete, till vilket statsbidrag får beviljas enligt särskild författning, får utgå efter de grunder

som anges i författningen.

För riksantikvarieämbetets vård- och underhållsanslag meddelas särskilda bestämmelser i regeringens regleringsbrev. För att AMS skall kunna tillämpa särskild statsbidragsgivning till kulturhistoriska objekt fordras att riksantikvarieämbetets vårdanslag omges med en särskild författning. I denna bör anges vilka typer av objekt och vilka kulturhistoriskt betingade "överkostnader" som kan erhålla bidrag. Exempelvis för konservering av byggnadsdetaljer, såsom portaler av sten, bör kunna erhållas full kostnadstäckning av statsbidrag.

Med en sådan författning knuten till riksantikvarieämbetets vårdanslag skulle det åter bli möjligt att bedriva beredskapsarbeten på byggnader i kommunal eller enskild ägo i ökad omfattning då sysselsättningsläget så fordrar. De som här i kammaren vill stödja en sådan princip bör rösta för reservationen 35.

Fru JORDAN (s):

Herr talman! De övergripande mål för kulturpolitiken som riksdagen fastlade för två år sedan måste naturligtvis också gälla för barnen. De måste gälla i sin helhet, även om de kan behöva konkretiseras på ett speciellt sätt i vissa fall.

Vi diskuterar i dag det tredje steget i det kulturpolitiska reformarbete som undan för undan skall förverkliga de uppsatta målen, således också för barnen. Man kan tycka att stegen är för små och för långsamma, man kan önska att vi skulle vara i stånd att ta jättekliv framåt, eftersom behoven är så stora och så angelägna. Självfallet är det ett värde att det växer fram en bred otålighet, breda krav på samhället då det gäller ytterligare insatser för barnens kulturella situation. Men låt oss heller inte glömma att kulturpolitiken är *en* del i den samlade samhällspolitiken – den kan inte ses isolerad. Vi måste på alla områden och alla nivåer föra en barnpolitik, som leder vidare i riktning mot ett rikare samhälle för barnen och därmed rikare möjligheter i deras framtida vuxenroll.

Det kommersiella trycket på barnen är hårt. De är ännu mer skyddslösa mot detta än vad vi vuxna är. Det gäller inte minst skräplitteraturen, serietidningsfloran. Det är därför värdefullt att departementschefen klart säger ut i den proposition vi i dag behandlar, att han anser det synnerligen angeläget att en kvalitetsutgivning av billiga barn- och ungdomsböcker kommer till stånd.

Det hade naturligtvis varit värdefullt om det planerade massmarknadsförlaget redan från starten kunnat ta med barn- och ungdomsböcker i sin utgivning. Av praktiska skäl har det inte varit möjligt att redan nu förelägga riksdagen ett sådant förslag. Då det emellertid inom departementet pågår ett arbete på ett förslag till statsstödd utgivning av billiga kvalitetsböcker för barn och ungdom, kan jag i dag bara understryka vikten av att dessa planer snabbt realiseras. Att nu fatta beslut om anslag till en sådan utgivning, när formerna ännu inte kan fastställas, är däremot orcalistiskt. Jag yrkar därför avslag på reservationen 32.

Vuxna som vill arbeta tillsammans med barn och för barn med konstnärlig verksamhet utför en uppgift av stor betydelse. Att man utgår från barns egna vardag och egna miljö är viktigt för att det skall kännas meningsfullt och engagerande för barn lika väl som för andra i kulturellt avseende eftersatta grupper. Från denna synpunkt betyder de fria grupperna på kulturområdet, amatörverksamheten och verksamheten vid centrumbildningarna, mycket. Det är därför riktigt och värdefullt att stödet till denna verksamhet successivt har ökat. Behoven är stora, och till detta betänkande har fogats två reservationer, som vill höja anslagen ytterligare utöver den ökning som föreslås i propositionen.

Jag delar synen på betydelsen av dessa aktiviteter. Men i kulturpolitik som i all annan politisk verksamhet nödgas man prioritera. Denna proposition har i samstämmighet med kulturarbetarnas organisationer prioriterat insatser för bildkonstnärerna. Därför stannar majoriteten vid att yrka bifall till propositionens förslag om höjning av anslaget under rubriken "Fritt kollektivt skapande" med totalt 1 560 000 kr.

Jag yrkar alltså avslag på reservationerna 28 och 29.

Till sist några ord om skolans ansvar i fråga om kulturen. Eftersom skolan når alla barn har den självklart en oerhörd betydelse. Detta har också riksdagen framhållit vid flera tillfällen, t. ex. vid behandlingen av de båda tidigare kulturpropositionerna. I år påtalas i budgetpropositionen vikten av att skolöverstyrelsen utökar forsknings- och utvecklingsarbetet på det kulturella området. SIA-propositionen betonar också behovet och ger ökade möjligheter att förverkliga det kulturpolitiska ansvaret. Det råder alltså enligt utskottsmajoritetens mening ingen tvekan om att riksdagen har markerat skolans ansvar i detta avseende mycket tydligt, och något ytterligare uttalande av den karaktär som begärs i en moderatmotion finns inget skäl att göra.

Jag yrkar alltså slutligen avslag på reservationen 1.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIKLUND (s):

Herr talman! Jag skall ta upp en liten bit av det stora avsnitt som vi har diskuterat i dag, nämligen anslaget till Konstfrämjandet, och ge några synpunkter på det.

I sitt yttrande över motionen 2278 av herr Hagberg i Örebro och mig säger kulturutskottet i punkten 4 att det är en uppgift främst för landsting och kommuner att stödja regional och lokal verksamhet. Detta kan vara en ungefärlig regel när det gäller fördelningen mellan olika bidragsgivande organ. Man bör emellertid undvika att hårdra en sådan princip. I så fall skulle man behöva ompröva den statliga bidragsgivningen till många regionala institutioner – teatrar, museer och konsertföreningar – och utöver det till bl. a. fria grupper och centrumbildningar.

Det är ett allmänt känt faktum att många landsting och kommuner,

särskilt under senare tid, har ställt sig ganska kallsinniga till bidrag för nya ändamål. När organ inom en riksverksamhet sökt bidrag har kommuner och landsting krävt statliga insatser som ett villkor för en egen bidragsgivning. En viss möjlighet att fördela det statliga bidraget på de regionala underavdelningarna är därför avgörande också för framgången i Konstfrämjandets försök att decentralisera sin organisation.

Jag vill ställa frågan till utskottets talesman, om han inte delar denna min principiella inställning. Utskottets skrivning kan nämligen misstolkas på den här punkten.

Jag vill anföra några synpunkter på den verksamhet som bedrivs av Konstfrämjandet, som ju är en betydande folkrörelseorganisation. Konstfrämjandets arbetsinsatser har alltsedan starten varit fördelade över landet i dess helhet. Det är ett misstag, om man tror att verksamheten ägt rum på någon enstaka ort, vilket ju ofta är fallet när det gäller institutioner av den här karaktären. Den tidigare verksamheten har således till betydande del bedrivits regionalt och lokalt. Förutsättningen är emellertid att man genom användande av centrala medel har fått möjligheter att skapa de enheter till vilka bidragen kan utgå.

Jag har personligen ingenting emot ett höjt bidrag till Sveriges Konstföreningars riksförbund men delar självfallet kulturutskottets uppfattning, som jag kan tolka den, att pengarna då inte bör tas från det anslag som avses för Konstfrämjandet. Att bidragen till de båda organisationerna skulle behöva ligga på samma nivå inser jag inte heller. Konstfrämjandet har bedrivit sin verksamhet i snart 30 år. Konstföreningarnas riksförbund har nyss startat. Att enskilda konstföreningar förekommit under längre tid gör inte den centrala verksamheten mera etablerad. Samhällsbidrag brukar ju behöva arbetas upp under en lång tid.

I en av de motioner som behandlas i utskottets betänkande är jämförelsen mellan Konstfrämjandet och Sveriges Konstföreningars riksförbund direkt missvisande. Det påstås att Konstfrämjandet skulle ha 20 000 medlemmar, samtidigt som läsaren av motionen bibringas uppfattningen att Konstföreningarnas riksförbund har 350 000 medlemmar. Både Konstfrämjandet och Sveriges Konstföreningars riksförbund bygger på anslutning av organisationer. Enligt vad jag kunnat inhämta rör det sig för riksförbundets del om ungefär 485 organisationer. Konstfrämjandet har en anslutning av 1 376 lokala föreningar, av vilka f. ö. 296 just är konstföreningar. Dessutom har Konstfrämjandet bland sina medlemmar ett drygt 50-tal av de stora riksorganisationerna – jag kan nämna LO, TCO, KF, Arbetsgivareföreningen och flera studieförbund, t. ex. ABF och Vuxenskolan.

Vill man vara korrekt, får man *antingen* räkna antalet anslutna organisationer *eller* antalet enskilda medlemmar i resp. organisationer. I båda fallen kommer Konstfrämjandet att kunna redovisa de ojämförligt högsta siffrorna. Vad antalet direktanslutna medlemmar beträffar så har Konstfrämjandet nog räknat 27 589 och Konstföreningarnas riksförbund såvitt jag vet inte en enda.

Uppgiften i den nämnda motionen att endast 100 konstnärer skulle medverka i Konstfrämjandets verksamhet är också felaktig. Man tänker då bara på de konstnärer som deltar i grafikutgivning, inte på alla dem som bl. a. i anslutna föreningar medverkar med utställningar och på annat sätt. Det är möjligt att motionären har lämnat uppgifterna om medlemsantalet och antalet engagerade konstnärer i god tro. Men det gäller knappast den organisation från vilken uppgifterna stammar och som uppenbarligen söker utverka bidrag.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag har med det här inlägget velat undanröja framtida missförstånd när det gäller att tolka hur de statliga anslagen skall användas. Som jag sade inledningsvis, hoppas jag på ett instämmande från utskottets talesman kring de principer som jag har skisserat i fråga om anslag till det arbete som bedrivs av organisationer av typen Konstfrämjandet.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Jag vill helt kort betyga, herr Wiklund, att utskottets skrivning inte innebär någon låsning av anslaget till Konstfrämjandet för användning till visst verksamhetsområde på det sätt som herr Wiklund befarade.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 1 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258

Nej - 42

M o m . 2 o c h 3

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 258

Nej - 42

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257

Nej - 42

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl. samt 3:o) reservationen nr 5 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Andersson i Lycksele begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda

återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering beträffande kontrapropositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 mom. 3 antar reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 138
Nej - 16
Avstår - 146

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 136
Avstår - 14

M o m . 4 o c h 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 3

M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 3 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Mogård och fru Dicsen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

M o m . 4-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av fru Mogård m. fl. samt 3:o) reservationen nr 8 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Mogård begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 3 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fru Mogård m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 227
Nej - 69
Avstår - 4

M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 3 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Nordlander.

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 15

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 3 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 42

Punkten 4

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 4 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 16

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 42

M o m . 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 42

Punkten 6

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkän-

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

nande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 14 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 6 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 14 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 41
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 6 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255
Nej - 42
Avstår - 1

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 6 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 41

Punkten 7

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av fru Mogård och fru Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 7 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Diesen begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 42

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mattsson i Lane-Herrestad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 7 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 198
Nej - 83
Avstår - 18

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen samt 3:o) reservationen nr 19 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wikström begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 10 antar reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 19 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 71
Nej - 16
Avstår - 211

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av fru Mogård och fru Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 230
Nej - 68
Avstår - 1

Punkten 11

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av fru Mogård m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 11 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av fru Mogård m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 229
Nej - 69
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 11 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av fru Nordlander:

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283
Nej - 15
Avstår - 1

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 23 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 12 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 23 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284

Nej - 15

Punkten 13

Lades till handlingarna.

Punkterna 14-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 20

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 26 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 20 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 26 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284

Nej - 15

Punkten 21

M o m . 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 28 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o) reservationen nr 29 av fru Nordlander, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan fru Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 21 mom. 5 antar reservationen nr 28 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 29 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 90
Nej - 17
Avstår - 191

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 21 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 28 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 203
Nej - 95
Avstår - 1

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 30 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 21 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 30 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 15
Avstår - 2

M o m . 7-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 22

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 33 av fru Nordlander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 22 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 33 av fru Nordlander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 18
Avstår - 2

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 23

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 35 av herr Wikström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 23 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 35 av herr Wikström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 30
Avstår - 2

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 36 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. samt 3:o) reservationen nr 37 av herr Wikström, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 23 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 36 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Ulfsbyn begärde

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

Kulturpolitiken

Torsdagen den
20 maj 1976

*Meddelande om
frågor*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 189
Nej - 109
Avstår - 1

Punkterna 24-26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Proposition:

1975/76:215 med förslag till lag om vattenförbund, m. m.

§ 15 Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1975/76:23 Redogörelse från den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling rörande församlingsmötena under tiden april 1975-januari 1976 (27:e sessionen)

§ 16 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 20 maj

1975/76:376 av fru *Sundberg* (m) till herr kommunikationsministern om åtgärder för att minska olycksfallsriskerna vid vissa vägkorsningar:

Tillgänglig trafikolycksfallsstatistik visar att vissa vägavsnitt och vägkorsningar har en mycket hög olycksfallsfrekvens. Vid utfart på huvudled råder alltid stopplikt, och denna torde i allmänhet respekteras. Den allmänna upprustningen av våra vägar har emellertid medfört att vissa vägar, som icke är huvudleder, genom breddning och ny vägbeläggning kommit att för trafikanterna framstå som huvudleder. När sådan väg korsar huvudled ökar tydligen risken för kollisioner, eftersom den vägfärande på grund av hög fart och vägens goda kondition icke observerar stopptecknet. I vissa fall har vid sådana korsningar inträffat upprepade olyckor med dödlig utgång.

Vilka åtgärder vill statsrådet rekommendera för att minska olycksfallsriskerna vid sådana vägkorsningar som här åsyftas? Är statsrådet villig att förorda att sådana åtgärder prioriteras i vägverkets arbete för en säkrare trafikmiljö?

1975/76:377 av herr *Magnusson* i Kristinehamn (vpk) till herr kommunikationsministern om information rörande ändrad trafikområdesindelning vid SJ:

En ändrad trafikområdesindelning vid SJ i norra Skåne ger anledning till följande fråga:

Anser statsrådet att det är en ur demokratisk synpunkt riktig princip att tjänstemän i centralförvaltningen i sådana sammanhang inte motiverar SJ:s beslut inför berörda kommuner eller andra instanser?

1975/76:378 av fru *Lantz* (vpk) till herr socialministern om kortare arbetstid:

Statistiska centralbyrån har i en nyss publicerad undersökning om svenska levnadsförhållanden bl. a. visat att drygt en tredjedel av alla anställda har en arbetstid på mer än åtta timmar per dag. 10 % av de anställda har en arbetstid på mer än nio timmar. Härtill kommer att i hela landet ungefär 1,2 miljoner anställda har en restid på mer än en halvtimme om dagen. Värst är läget i Storstockholmsområdet, där nära en tredjedel av löntagarna har en restid på mera än en timme om dagen.

Med anledning av dessa uppgifter vill jag till socialministern ställa följande fråga:

Kommer de genom nämnda SCB-undersökning bekräftade fakta att medföra att regeringen påskyndar en arbetstidsförkortningsreform syftande till sex timmars arbetsdag för alla anställda?

1975/76:379 av herr *Måbrink* (vpk) till fru statsrådet Sigurdsen om åtgärder för att lindra nöden i Eritrea:

Mot bakgrund av den etiopiska regeringens upptrappning av våldet mot den eritreanska civilbefolkningen och de oerhörda lidanden detta medför vill jag fråga:

Kommer regeringen nu med anledning av den etiopiska regeringens upptrappning av våldet mot civilbefolkningen i Eritrea att ta initiativ till svenskt humanitärt bistånd till Eritreas folk?

1975/76:380 av herr *Lindahl* i Hamburgsund (fp) till herr industriministern om åtgärder för att genomdriva försäljning av viss av AB Atomenergi ägd mark:

Den s. k. Aka-utredningen har nu presenterat sitt betänkande. Där föreslås bl. a. att en *upparbetningsanläggning* för kärnbränsle bör förläggas till Forsmark eller Simpevarp.

Sannäs är alltså inte aktuellt enligt utredningen. Dessutom står en eventuell anläggning i Sannäs i klar strid med den fysiska riksplanen.

Nr 132

Torsdagen den
20 maj 1976

*Meddelande om
frågor*

Är statsrådet med hänsyn till dessa fakta beredd att verka för att den av AB Atomenergi ägda marken i Sannäs säljs till Tanums kommun?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert